

Бранко К. Зејак

МИЛШЕВСКИ
ПАМТИВЕК

БРАНКО К. ЗЕЈАК

МИЛЕШЕВСКИ

ПАМТИВЕК

Пријеполје, децембра 1988.

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

„Само неүки и неразумни људи могу да сматрају да је прошлост мртва и непролазним зидом заувек одвојена од сутрашњице. Истина је, напротив, да је све оно што је човек некад мислио, осећао и радио, нераскидиво уткано у оно што ми данас мислимо, осећамо и радимо. Уносити светлост научне истине у догађаје прошлости значи служити садашњости.

Иво Андрић

Има више година како прикупљам објављену грађу о нашем, милешевском крају, о садашњој општини Пријепоље. У овом зборнику одабрано је око 800 датума почев од 1218. па до 1988. године, наравно, према личном избору. Посебних критерија у избору није било, белжично сам све оно што сам оценио да ће читаоца интересовати и скренути му пажњу, да сазна понеки од беочука; другог историјског ланца или пак да му донекле олакша да сам крене у времеплов нашег краја. Ови подаци само наговештавају сигнализирају кад је шта било, а детаљи се морају тек тражити да би се имала потпунија слика о протеклом времену.

Овде је одабран искључиво онај материјал који је до сада објављиван или се пак налази у архивама или сличној документацији. Знатан део материјала је из дубровачког архива, затим, из разних научних и других публикација које се тичу нашег краја, па било да га уз пут спомињу или пак детаљније о њему пишу.

Ово је једноставно речено хронологија, (свакако непотпуна), историјских, културних, друштвених и других догађаја. И само то. Ово није ни библиографија нити нека врста хронике, па чак ни грубих теза за то, а може, бар унеколико, да послужи и за једно и за друго.

Треба свакако напоменути да су многи важни, и изузетно важни догађаји, остали не забележени, и то је штета. Али није се могло ући у траг таквим драгоценим подацима. Сигурно је да ће то други који се буду детаљно овим послом бавили учинети можда боље и опширније. А догле, нека овај ВРЕМЕПЛОВ буде прво „пUTOвање“ кроз историју нашег краја, који ће, бар унеколико, трасирати пут наредним „путницима“.

Пријепоље, 19. децембра 1988. г.

Бранко К. Зејак

ВРЕМЕПЛОВ БУРНЕ И БОГАТЕ ПРОШЛОСТИ ПРИЈЕПОЉСКОГ КРАЈА

Ретки су крајеви као што је пријепољски који имају тако дуге трагове људске цивилизације. Поуздано се зна да су се овде кроз минуле векове и миленијуме смењивала силна царства и одвијали бурни догађаји што сведоче о значајној и занимљивој историографији која још ни изблиза није истражена и проучена.

Град Пријепоље, на обалама Лима и Милешевке, чије име налазимо још у неким средњевековним картама, имао је у својој прошлости лепих, али и много тешких дана. Рушиле су га и палиле војске, плавиле воде и мориле куће, а освајачи и завојевачи су његове житеље на коље набијали, главе им секли, коњима их на репове метали, ингернирали, мучили и на стратишта водили. Вековима је чампо у ропству, али се није предавао и у развалинама поклекао. Попут библијског Феникса надживео је своје поробљиваче и убице, издржао и страх и глад, мучења и злостављања, уздигавши се као лаба међу рекама које јој жубором певају фокстроте непролазне.

Полазећи баш од те бурне и богате повести Пријепоља и околине, Бранко К. Зејак се латио пера да обради хронологију догађаја и личности што су се овде дешавали и делали у минулим столећима, дајући својој књизи адекватан наслов „Милешевски памтивек“. Учинио је то једноставно и због тога што је датумски кренуо од утемељења Милешеве 1.218. године, те знамените задужбине краља Владислава надомак Пријепоља, обухватајући време до 1988. године, конкретније од седамдесет и седам деценија.

Могао је, сигурни смо, Зејак започети овај времеплов и са првим веком нове ере, па и са ранијим периодима, јер постоје неизбрисиви трагови о људском битисању и стварању на тлу пријепољског краја. О томе најаутентичније сведоче остаци римских некропола у археолошком налазишту на Коловрату које потичу из првог века римске империје. Како је утврђен споменички предмети са овог локалитета казују о домородачком највероватније илирском становништву, које још није било прихватило достигнућа римске културе.

Археолози су управо утврдили да се на Коловрату и околини у току прва четири века смењују разни друштвени слојеви. Поред остатка споменика из периода римске владавине, у многим сеоским насељима пријепољске оп-

штине (Дивци, Дренова, Јабука, Думљани, Орашац, Слатина, Гојакровићи, Доњи Страњани, Камена Гора, Гостун, Избичањ, Бродарево, Сељане и Ивање) откривени су и остаци касноантичке и ранохришћанске епохе. То је утврђено још 1931. године по прилозима из једне наћене гробнице у Дивцима.

Уз све ово о изузетној друштвеној, политичкој и привредној улози данашњег пријеполског краја, осим рудника у Чадињу, на својерстан начин илуструје и занимљив натпис у Избичњу уклесан на каменој плочи дугој око два, а широкој преко пола метра који у преводу гласи:

— Сва ова с много труда подигнута насеља која гледаш: бедеме, храмове, куће, фонтане, стаје, атрије, купатила. Све то, уз Христову помоћ, за неколико година подиже епископ Стефан за владе цара Јустина.

Сасвим је јасно да је овај натпис настао у раздобљу од 527 до 565. године, што указује на постојање једне знамените целине која одговара високом епископском стпену у црквеној хијерархији за владавине „цара Јустина“.

Римске некрополе, грчка гробља, стећци и друга бројна археолошка налазишта у многим сеоским насељима пријеполског краја снажно потврђују о животу више цивилизација. Тако је у дреновском засеку Палеж пронаћен запис на латинском језику, који највероватније потиче од пре VIII века. Према њему се може закључити да овде постоји континуиран живот староседелаца у доба покрштених Словена. Уједно и само име жупе Црна Стена, којој је у XIII веку припадао и део пријеполског краја, а помиње је у својим записима византијски цар Константин VII Порфиогенит, од значаја је за проучавање прошлости овог подручја.

Све ово добро је знано и Бранку К. Зејаку, али он је приступио писању своје књиге од периода када пријеполски крај улази у састав српске средњевековне државе, представљајући у њој једну од централних економских и политичких области. Такав његов приступ је и, нема сумње, уродио плодом, јер је на светлост дана изнео низ драгоцених података, одрећених концизно и прегледно, да сваки за себе истинито сведочи о оном што се збило у одрећеним временским периодима, о људима који су били актери тих збивања и истовремено о ономе што је граћено, што се поново после разарања равало и уздизало.

Пишући овај хронолошки времеплов Зејак је ишао од века до века, бележећи све најзначајније што се у њима догаћало без обзира о којим се догаћалима и личностима ради. Можда му се овде може приговорити на несистематичност, али то и није никаква мањкавост. Напротив, аутор томе није ни тежио, јер је баш желео да све остаци у низу датумском како се и десило. Важно је то да су презентирани подаци тачни и уверљиви, да као такви представљају историјску истину на коју се може осло-

нити у даљим истраживањима и проучавањима историјске и културне прошлости пријеполског краја

Због ослудне архивске и историјске грађе, Бранко К. Зејак објективно није ни могао све значајније датуме из пријеполске прошлости забележити и обелоданити међу корицама свог „памтивека“. Највише је осветлио догађаје везане за Милешеву, као жижу културног самопостојања, а потом је најпотпуније представио векове ближе нашем добу које је и најдоминантније у његовој књизи.

Исто као што је мукотрпно отргнути од заборава народне умотворине сваковрсне, тако је Баволски било тешко и овај хронолшки материјал сабрати. Они који чине и један и други подухват не раде то да би збирали плодове него да прекопавају закоровљено и да из сметова заборава ишчепркају зрно народне мудрости или да сачувају за поколења оно што не сме да се заборава.

То је имао на уму и Бранко К. Зејак док се трагачки отиснуо у завичајну баштину и стрпљиво, као да ствара мозаик, дошао до овог дела које ће да нас обогати сазнањима и уједно подстиче на размишљања о једној тешкој али уистину славној прошлости.

Објављивање ове хронологије историјских датума пријеполског краја значајан је издавачки подухват. Дело је утолико вредније што је и илустровано аутентичним фотографијама које документовано говоре о једном минулом времену. Стога се може закључити да ће књига „Милешевски памтивек“ бити драгоцену дружбеница не само научним посленицима него и сваком оном који жели да нешто више зна о свом крају.

Пријеполе,
априла 1989. године

Љубомир МАТОВИЋ

XIII век

1. септембар 1218 — 31. август 1219. Према истраживањима професора Сретена Петковића, саопштена у раду „Настанак Милешева”, (Милешева у историји српског народа, Београд, 1987. САНУ) поуздано се тврди да је у овом времену саграђен манастир Милешева. Све досадашње податке, а пре свега истраживања Бурђа Бошковића и Светозара Радојчића и других, упоређује са бројним подацима до којих је дошао у руским архивима и другде, податке о настанку фресака у манастиру те врло убедљиво истиче да је градња била 1218 — 1219.

Сигурно је, и то треба истаћи без икакве резерве да Милешева заузима значајно место међу српским манастирима, а очуване фреске спадају у ремек дела средњовековног фреско сликарства. Ктитор Владислав је ангажовао одабрану групу сликара из неког од највећих уметничких византијских центара који су у времену 1222 — 1224. украсили манастир. Владислав им је ставио у задатак да посебно истакну угледне чланове његове породице — деду Стефана Немању, стрица Сава, оца Стефана Првовенчаног, брата Радислава, а сам им је **портретирао** са моделом храма у рукама.

14. јануар 1235. На путу из Свете Горе за Милешеву, у Бугарској престоници Трнову, умро је Сава Немањић и ту сахрањен. Његов синовац Владислав касније је пренео његове посмртне остатке и сахранио у Милешеви, својој задужбини.

6. мај 1237. Обављена је, како записа Светозар Радојчић угледни научни радник који је дуго година проучавао Милешеву, „завршна церемонија полагања светог Саве у нови гроб у Милешеви”.

11. септембар 1264. Умро је Владислав утемељи' вач манастира Милешеве, сахрањен је у својој задужбини. Иза себе је оставио жену Белославу и троје деце.

28. септембар 1278. Први сачувани уговор о караванској трговини у дубровачком архиву односи се на Милешеву. Властелин Паскве Пикуларевић изнајмио је овог дана од Влаха Владимира Гостинића из Милешеве 150 коња за одлазак у Брсково.

Напомена: у дубровачком архиву налази се доста података о појединцима из Пријепоља који су под одређеним условима позајмљивали златне дукате.

15. јули 1280. Владимир Гостимир из Милешеве договорио се са Михом Гјоргјијевићем де Дисика и са Пнакрацијем де Крешело о преносу вина у Брсково. Тај договор је касније обострано поништен.

30. август 1281. Сачињен је уговор старца Давида (Жупан Димитрије) са мајстором Десином де Риса о градњи цркве у Бродареву (Давидовица).

25. мај 1282. Владимир и Миле Гостимира из Милешеве обавезују се да ће Драгињи, кројачу, до одређеног рока дати 12 гроша, записано је у документу дубровачког архива.

XIV ВЕК

5. октобар 1313. Милаткус из Милешеве склапа уговор са дубровчанима о продаји коња, за једног је добио десет перпера.

1332. У уџбенику Историја државе и права југословенских народа (Стручна књига, Београд, 1962.) на страни 66 у одељку **становништво у рударским и трговачким местима у Србији**, пише да је у четвртој

деценији 14. века, тачније 1332, било трговачких насеља... али и изван њих као што су били: Призрен, Браничево, ПРИЈЕПОЉЕ и др. Дакле, као што се види Пријепоље се у овој научној публикацији помиње 1332. године, што значи да његов настанак датира знатно раније, пошто је морало проћи извесно време до ове године док се формирало трговачко насеље.

1343. Сачуван је уговор закључен између четворице Влаха Бурмаза и двојице племића из Дубровника о преносу 100 товара соли. Уговор је датиран у време Душановог краљевства, лета 1343. Со је имала да се тера из Дубровника — АД ФОРУМ МИЛЛЕССЕВА ИН ЛОЦО ДИЦТРО ПРИПОЛИЕ. Пријепоље се помиње као трг манастира Милешева, а од 1359. је познато као МЕРКЕТУМ ПРЕПОЛЛИА односно главна караванска станица на путу дубровачких млетачких трговаца. Међутим, историчар Сима Ђирковић врло убедљиво истиче да почетак Пријепоља треба померити „уназад до времена подизања манастира Милешева и образовања њеног властелинства у близини манастира са тргом или трговима”... то значи да је Пријепоље као насеље настало ако не пре онда када и Милешева...

28. јули 1343. Дорман, Василе, Помокијан и Радослав Данилов из Брумаса носе у Милешево, „место звано Пријепоље” 100 мјера соли што су купили у Дубровнику по осам гроша.

8. јули 1345. Зануко и Милче, курири, изјављују пред кнезом и заклетим срцем да је неки Томо у Пријепољу предао неко писмо овог, само толико у дубровачком архиву.

27. јули 1355. Мане Симоћић из Пријепоља удружује се са једним дубровачким грађанином (Милошна Богдановић) с којим ће пословати до Михољдана.

8. јуни 1366. Матко Тоболкаревић из Пријепоља уговором обавезује се да ће Милошу Срамковићу до одређеног рока дати 45 перпера и 3 гроша.

20. октобар 1366. Другас Костадиновић, Дробњак, Милас Богашинић обавезује се да ће Никши Кујавчићу у Пријепоље пребацити 290 салми соли.

25. октобар 1366. Мргњен Вибар, Боганео Браниславић, Мекиња, ситничар, па Миле Каранковић обавезују се Никши Кујавчићу да ће му пренети у Пријепоље 29 салми соли.

1366/67. Пријепоље је потпало под власт Николе Алтомановића и било све до 1373. године зато време доживело је просперитет. Николине земље, као што је познато, поделили су кнез Лазар и бан Твртко.

1367. Међу Пријепољцима који се помињу у документима о преносу соли посебно се истичу браћа Тоболчаревићи Маринко, Радич, Метко и Јакша. Они су, тврди се, прва генерација пословних људи која је произашла из процеса занатлија (тобалчар — израђивач торби, кеса) и прерасла у трговце. Они ће коју годину касније потпуно прећи у Дубровник, јер су, како се бележи, прерасли ниво пријепољске средине.

Марта 1368. Пријепоље се развија у јаче и веће привредно средиште и означено је појмом „меркатум“ што значи да је у категоризацији тргова представљало последњу фазу и означавало насеље које се формирало око сталног трга (меркатума). Пријепоље постаје значајно трговачко место, самосталан трг где се током целе године трговало.

16. јуни 1368. Мароје Гвијановић из Пријепоља обавезује се да ће Марину де Бенешу до одређеног рока дати 21 златни дукат.

1373. Када су поседи Николе Алтомановића подељени између кнеза Лазара и босанског бана Твртка, град Милешевац ушао је у састав босанске државе и са манастиром Милешевом постаје посед Сандаља Хранића.

1373 — 1376. У овом времену у Дубровнику је боравило више девојака и момака из Пријепоља који су изучавали занате или пак били у разним службама пошто су између ова два града постојале чврсте везе. Рачуна се да их је годишње било око стотину.

1374. Никола Алтомановић подигао је град Милешевац касније (Хисардик). Поделом земаља између кнеза Лазара и бана Твртка овај предео припао је Твртку, а почетком 15. века војводи Сандаљу Хранићу и војводи Стјепану Херцегу.

26. октобра односно 8. новембра по новом 1377. На Митровдан, у манастиру Милешеви крунисао се за краља Срба и Босне босански бан Твртко. Врата на која је ушао у манастир су зазидана.

15. октобар 1387. Друско Хранчић се обавезује да ће на 58 коња пребацити неку робу преко Пришти-не, Пријепоља и Никшића у Дубровник.

9. јули 1392. Јуријен, син Клепча Дробњака обавезује се Тодору де Меласкања и његовим ортацима у Дубровнику да ће отпремити у Комаран, у кућу Прибила Кучинића, 40 салми соли.

1392. Забележено је да се знатно повећао број пословних људи у Пријепољу. Пријепољци су постали независни и самостални и купују робу у Дубровнику од било кога ради трговине.

1392 — 1406. У Комарану је била важна каранванска станица. У 1392. помиње се кућа Прибила Кучанића властелина Вука Бранковића, а касније се исче да су Комаран и околна села власништво и територија Бураћа Бранковића, пре но што је постао деспот.

XV ВЕК

1405. Деспот Стеван Лазаревић својом повељом дао је манастиру Милешеви пет села у околини Ужица (оба Гугља, Храсно поље, Шемгон и Рупљево), то су данашња села — село Гугаљ, други Гугаљ је дана-

шње Пријановићи, Расна, Шенгољ и Рупљево. Познато је да је само Хиландар добијао поседе и ево, нешто касније, и Милешева.

1405. Хлепац Станковић — Перутинић обавезује се Павлу Братковићу и Брајку Перусалићу да ће им пренети 33 салме робе на реку Лим у Пријепољу.

18. октобар 1413. У уговорима дубровачких трговаца са превозницима робе (караванима) стоји клаузула да ако се не буде могао прећи Лим, вода буде велика и однела мост, да се роба истовари у Пријепоље.

18. октобар 1413. Први пут се помиње манастир Мили (узводно од Бродарева око 3 км) као црква и караванска станица на „дубровачком путу“. Овај манастир подигнут је у 13. веку у доба експанзије српске средњовековне државе.

15. октобар 1432. Склопљен је уговор о преносу робе из Цавтата у Пријепоље.

Фебруара 1446. Николица Бунић уговорио је са два посленика Мириловића да у Бродарево натоваре на своје коње 200 товара олова и да то допреме у Дубровник. Бродарево се афирмисало као караванска станица и у њему се срећу трговци из Србије, Дубровника и Котора.

18. новембра 1459. Манастир Милешева је тешко страдао — опљачкан је и запаљен.

1465. Офанзивом Турака и њиховим надиранијем на запад заузето је Пријепоље и ови крајеви.

1468/69. Према подацима катастарског пописа становништва и земљишта које је извршила Турска Пријепоље је имало 140 домаћинстава и 24 нежењена члана.

Нахији Љубовићи припадало је Бродарево са околином. На челу нахије Љубовиће уписан је кнез

Херак Вранеш. Његова се кула налазила у данашњем селу Балићима (засеок Подкула) код Бродарева. Хераков тимар је село Сопотница са рентом 2865 акчи.

12. марта 1470. Дубровачки сенат даровао је кнеза Херака са 40 перпера у тканинама.

Октобра 1470. Кнез Херак је добио тимар у нахији Благуј са рентом од 1505 акчи.

1470. Основан је херцеговачки Санџак и град Милешевац постао је административно средиште истоимене нахије. Војну посаду Милешевца сачињавало је 21 војно лице у граду и још толико ван града у приградском насељу.

1470 — 1473. У овом времену (Бродарево је било познато као караванска станица) били су врло запажени пословни људи Бродарева који су извозили сировине уз помоћ дубровачких кредита. Најпознатији трговац Бродарева био је Радоје Бољашинић.

25. јуна 1473. Кнез Херак губи тимар због непослушности — није пошао у рат против туркменског Узун Хасана.

12. новембра 1474. Дубровачки сенат је даривао кнеза Херака са 30 перпера.

18. новембра 1475. Дубровачки сенат је даривао кнеза Херака са 8 дуката.

Октобра 1476. Кнез Херак је добио на управу нахије Требиње и Попово као посебну државнину.

12. децембра 1476. Дубровачко Веће умољених дарује кнеза Херака.

21. априла 1477. Дубровачко Веће умољених дарује Херака са 10 дуката у тканини.

10. маја 1477. Дубровачки Сенат одлучио је да се кнезу Хераку додели 30 дуката за пут у Цариград.

1477. Кнез Херак је поседовао највећи тимар у Херцеговини са рентом од 28.975 акчи. Тимар се састојао од 41 села, 27 чифлука и 412 кућа.

1477. Херцеговачки дефтер помиње „пазар Пријепоље” у коме је 155 кућа (домаћинства), 38 нежењених и два удовичка домаћинства.

11. јануара 1497. Херак Прибиловић, кнез у Пријепољу, обавезује се да ће Франческу Раданову Стевићу дати 14 дуката.

1499. Путописац Харф пише о Пријепољу, али врло кратко.

XVI ВЕК

1505. Рођен је у Соколовићима (вишеградски крај) Бајица, школу је учио у манастиру Милешеви која је једино постојала у овом крају. Турци су га одвели у Турску, јер је био изузетно бистар и школован. Постао је чувени везир Мехмед паша Соколовић. Убијен је 1579.

1519. Сумарни попис херцеговачког Санџака евидентира у Пријепољу 168 хришћанских домаћинства, 10 муслиманских и два неопредељена.

1525. Пријепоље је, према сачуваним подацима, имало 200 кућа, а већ 1590. преко 800 кућа. Један француз прошао је 1547. кроз Пријепоље и записао је „да је лепо село у коме су све куће саграђене од дрвета”.

19. септембра 1530. У пратњи босанског паше Хасреф-бега прошао је овим крајем путописац Бенедик Курипеша који бележи да је ово бунтован народ и да се пуно људи одметнуло „гори у хајдуке” и уколико су зулуми према народу већи хајдука је све више.

1533. На путу за Цариград боравио је у манастиру Милешеви аустријски дипломата Корнелиј Ду-

плициј Шепер и са пронијом описује атмосферу у манастиру, пише да је „манастир насељен самостанцима који се зову калуђери, сви су тежаци”.

1534. Бенедето Рамберти, секретар млетачке владе, прошавши кроз Милешеву забележио је „да овој богомољи већу милостињу даје муслимански и јеврејски живаљ него ли хришћани. Тело светог Саве је још цело и лепо”.

1. јануара 1544. Почео је да се штампа „Псалтир”, а завршен је 1. октобра исте године. То је прва штампана књига у овом крају и широј околини. Појава милшевске штампарије означава историјску чињеницу у културном препороду народа. Машине за штампарију набављене су у Венецији.

20. септембра 1546. Довршен је у милшевској штампарији „Молитвеник”. Примерак ове књиге од 256 листова (недостаје 24) налази се у Српској академији наука и уметности у Београду.

1547. Пријепоље и манастир Милешеву је обишао, а град Милешевац детаљније разгледао француз Жан Шесно у пратњи француског амбасадора и о овим местима оставио записе. Забележио је и ово: „У манастиру има врло много самостанаца који живе по грчки и зову се калуђери, посетиоцима показују тело светог Саве које и Турци поштују и деле им милостињу”, а за Пријепоље је записао „да је једно лепо село”.

1548. У Милешеви борави француз Жан Гасо и бележи да муслимански живаљ поштује тело св. Саве и да чини милостињу манастиру.

19. јануара 1549. У Дубровник стигао отац Гаврило из Милешеве који тражи да му се исплати новац на име дуга Николи Херцеговић. Исплаћено му је 22 шкуде колико му је остао дужан за четири године.

1550. Млетачки амбасадор Катарина Зено борави у манастиру Милешеви записа да овај манастир

има 50 монаха са игуманима и да 20 манастира из ове области стоје под управом игумана Милешевице. Манастир је у то време био богат. Султану је плаћао годишње 1000 дуката за своје поседе.

1556. У Милешевице је боравио извесни Мелхиор Сејдлиц и видео у манастиру 60 монаха „дуге косе, а одевени у мркосиве сукнене хаљине, воде чист и умерен живот и тим друге свећнике и редовнике далеко надмашују.”

1556. Поклонио је Хиландару руски цар Иван Грозни раскошну катапетазму на којој је био извезен лик св. Саве. Овај велики владар гајио је посебну наклоност према српском светитељу, а иначе, припадао је најобразованијим људима своје епохе.

1556. На двору Александра IV Лапушњина боравили су потомци Стефана Вукчића који су били сродници његове жене Роксанде. Они су Роксанди дуго приповедали о њеној некадашњој отаџбини, а посебно о манастиру Милешевице, па отуда њена наклоност и дарови Милешевице.

1557. Довршена је трећа књига у штампарији манастира Милешевице Псалтир која има 289 листа са рукописним додацима.

1567. Молдавско-влашки војвода Александар IV Лапушнеату и жена му Роксанда (прапраунука деспота Бурђа Бранковића) поклонили су манастиру Милешевице прекрасну и раскошну плаштеницу румунске израде.

1572. Дефтер пријепољског кадилука бр. 654. написао је касабу Пријепоље са махалом хришћана од 63 куће, као и 11 хришћана муслема (који се старају о мосту).

1573. Кроз Пријепоље је прошао Филип Дифрен Кане и записао, поред осталог и ово: „23-ег стигосмо у Пријепоље, велику хришћанску варошицу где прола-

зи река Лим. Мало изван варошице видесмо рушевине једне старе хришћанске цркве, леп караван сарај и трг пун свега”.

20. марта 1574. Путописац Француз Пјер Лесклатје бележи: „Ноћили смо у Пријепољу, великој вароши Срба хришћана у којој је Селим, отац Сулејманов наметнуо велики намет звани телос који и сад плаћају. Био је обећао да ће ослободити од овог данка оне који буду дали једно мушко дете, што је већина и учинила, али није одржао обећање, него је од тада узиман и један други телос, сваке седме године од три мушка детета из једне куће. Турци узимају оно које је најбоље и од њих постају снажни и окрутни јаничари.” Запазио је да у Милешеву и Турци и Јевреји љубе руке свеца” с истим поштовањем као и хришћани”.

Новембра 1579. Надошли Лим је однео мостове у Пријепољу и Бродареву, варош Пријепоље скоро преполовљена од набујале реке.

1580. Павле Кантарини пролази кроз Пријепоље и бележи да у њему има караван сарај. Тада Пријепоље нема Вакуфа и Шарампова и истиче да је ово лепа варошица.

1581. Павле Кантакузен описујући свој пут од Венеције до Цариграда посебно описује и на више места спомиње манастир Мелешеву који га је одушевио.

1585. Према подацима једног херцеговачког дефтера, и Пријепоље је базар (трг) са девет хришћанских махала: „1) Махала Радосава, сина Радмила, 2) махала Добрињак, 3) Радашина, сина Радосава, 4) попа Радивоја, 5) Милка, 6) Божидара, 7) Ивана, сина Живка, 8) Радоње, сина Радашина и 9) махала Радича. Евидентирано је у Пријепољу 69 хришћанских домаћинстава.

1588. И ове године манастир Милешева је спаљен, али су га убрзо калуђери обновили.

1589. Извесни Фокус, слуга енглеског амбасадора Х. Кевендиша био је у пратњи свога господара и бе-

лежио утиске са пута, па је тако пишући о манастиру Милешеви описује штап који је припадао св. Сави, наводи да штап има на врху кристалну Јабuku која благотоворно делује на вид. Уверио се да су тројица дубровачких трговаца који су се уз пут придружиле пратњи Кевендиша, јабuком поправили вид.

27. априла 1595. По наредби Синан-паше незнано добоше Турци у манастир Милешеву и узеше мошти св. Саве, однесоше и спалише на брду Врачар у Београду.

Спаљивање моштију св. Саве далеко од манастира требало је на тај начин да се уништи његов култ пошто се над гробом редовно окупуљао народ за прикупљање духовне снаге за дизање бунa и устанака.

(На месту спаљивања подиже се велики храм светог Саве).

1600. На почетку 17. века подигнута је сахат-кула у Пријеполу која је због своје јединствености и атрактивности за посетиоце врло привлачна. Она је лета 1977. године због трасе пута Пријеполе — Сјеница „пренешена“ неколико метара ка хотелу Парк.

XVII ВЕК

Августа 1601. У Паризу је штампано капитално дело „Краљевство Словена“ (Мавро Орбин) у коме се говори о историји Јужних Словена. Посебно се обрађује и истиче историја Срба за коју везују изградњу Милешевице и крунисање краља Твртка.

1603. Јеромонах Атанасије приложио је манастиру Милешеви сребрно кандило, које је касније, ко зна како, доспело у цркву св. Борба у Призрену.

1610. Барски архиепископ Марин Бици био је у Милешеви и нашао више стотина калуђера и цркву покривену оловом.

1611. Прошао је овим крајем Лефевр, путописац француског порекла, па поред осталог бележи да Пријеполе има 300 кућа које су ниске и од дрвета, а град

Милешевац око стотину кућа. У манастиру Милешеви било је свега 20 калуђера. Све је одавало, па и одећа калуђера, сиромаштво манастира.

1614. Габријел Ватиторе, вероватно дубровачки грађанин, из Новог Пазара пише влади у Дубровнику о погибији њеног курира на повратку из Цариграда на пола пута између Пријепоља и Пљеваља мзв Хрнаје.

1621. Умро је Ибрахим-паша који је као своју задужибну подигао џамију у Шарампову. Сахрањен је поред задужбине и на споменику записана је година смрти. Џамија и данас носи његово име.

2. јула 1623. Набујала речица Косањанка однела је неколико зграда манастира Милешеве — игуманију, болницу и пет двокровних ћелија.

1626. „Посланство Де ла Хеја налази у манастиру Милешеви 400 монаха и велико богатство”.

20 јули 1627. Калуђери манастира Милешеве упућују молбу цару молећи га да се прими ктиторства Милешеве. Овакве и сличне молбе цару и царици упућиване су више пута.

29. јануара 1635. У молби калуђера Милешеве истичу тешко материјално стање, јер су се много задужили покривајући манастир оловом. Поред молби које су упућивали били су и у посети Русији (1638, 1647, 1652, 1659, 1664, 1668, 1675) а једном су на дар цару однели икону св. Саве и св. Сименуна у дрворезу.

17. фебруара 1637. У овим крајевима пао је црвен (крвав како се говорило) снег, забележено је у манастирским књигама св. Тројице у Пљевљима. Записано је да је за два сата нападао девет педи.

17. октобра 1640. Султан Ибрахим на захтев дубровачке републике издаје заповест пријепољском

кадији да премести трг (пазар) од манастира Милешеви у Пријепоље. Другом заповести султан наређује да се сабор који се одржава два пута годишње у Милешеви премести у село Правошево.

1645. Раичевић Андрија, зограф, рођен је у селу Тоцима код Пријепоља почетком 17. века, нећак је игумана св. Тројице код Пљеваља, радио је минијатуре и иконе, а ове 1645. израдио је једну од најлепших икона „светог Јована“ за београдско-сремског митрополита Хаџи-Илариона која се чува у музеју Патријаршије у Београду.

1652. Дошла је у Москву мања група милешеваца предвођена архимандритом Висарионом да би од руског владара измолила помоћ за манастир. Предали су цару и царици икону с ликовима српских чудотвораца, а цар Алексеј Михајлович им је доделио „милостињу“, добили су и покров за гроб св. Саве.

22 или 23. априла 1662. Први пут је пропутовао кроз Пријепоље и овај крај знаменити турски путописац Евлија Челебија, а други пут маја 1664. Оставио нам је драгоцену путописну белешку о Пријепољу и манастиру Милешеви.

Септембра 1667. Пријепоље и Милешеви је посетио дубровачки дипломата и песник Јакета Палмотић. У спеву **Дубровник поновљен**, у деветом певању пева о боравку у Пријепољу и Милешеви. По лепоти певања превазилази све што су до тада написали дубровачки песници и путници. Нешто касније прошао је истим путем Никола Бошковић, отац научника Рубера и у „**Рашким успоменама**“ такође пише о Пријепољу и Милешеви.

31. август 1668. Орсат Саркочевевић и Антун Растић прошли су кроз Пријепоље „у коме се, чусмо, навелико умире од кожне болести, због тога смо избегли да ноћимо него смо преко милешевског града стигли у Милешев до“.

1. јуни 1672. Кроз Пријепоље је пропутовао најмлађи син песника барокног епоса „Осман” Мате Гундулић описујући са великим дивљењем Пријепоље и Милешеву и пријатан сусрет са бројним монасима манастира и вићеним грабанима Пријепоља.

1. јули 1673. Боравили су у Пријепољу на путу за Цариград Сабо Маринов Менчетић и Ораст Сабов Рањина и забележили: „Прошавши неке врло густе шуме јела, смрека и борова, стигосмо по страховитој киши у Пријепоље. То је такође касаба. Чим смо сјашили у хану позвао нас је Хајвас-ага, с којим смо пошли његовој кући, где нам је с неким вићеним Турцима тога места припремио ручак на њихов начин. Касније нам је послао дар и наредио да нам бесплатно даде сена и зоби за 20 коња. Ми смо му пак даривали осам глава шећера и два вештачка цвета”.

8. новембар 1676. Изненада је пао велики снег и затрпао је непожњевена жита и нанео велике штете, а онда наглим топљењем снега изазвате су велике поплаве.

10. августа 1677. Кадија Мехмед решио спор око неке њиве између становника Вранеша односно нахије Вранеш кнеза Јована и неког Костадина.

4. јануара 1679. Кадија Пљеваља Мехмед ослобађа неке сељане из кадитука Пријепоље због нестанка девојке Небије. Пресуда донета на основу заклетве на Еванђелу.

27. октобра 1684. Кадија Пријепоља мула Искендер потврдио купопродајни уговор сачињен између Тодора и Трифуна из села Вергашевића (Павино Поље) и кнеза нахије Вранеш Јоксима који је купио летњи пашњак Жари за 3.800 аспри.

1684. Проигуман Милешеве Лонгина урадио је реликвијар за светитељске мошти, позлаћено сребро, која се налази у ризници Саборне цркве у Београду.

29. октобра 1685. Кадија Пријепоља са Будимљом Шабан ослободио кнеза Јоксима кога је оптужио неки Витош да јатакује хајдуцима. Пресуда донета на основу изјаве кнезова: Јова, Аврама, Милоша и других сељана.

10. јуни 1688. Пред судом у Пријепољу вођен је спор између кнеза Јоксима из Вранеша и спахије Салиха. Спахија је покушао наплату пореза од домаћинства која су припадала кнежевини Јоксима. Спор је добио кнез Јоксим, јер само он као кнез има право на то да врши наплату пореза, јер је царским бератом овлашћен.

1688. Никола Бошковић, отац чувеног научника Руђера Бошковића, у Дубровнику истиче да је од Турака откупио руку св. Саве и још неке предмете из манастира и да је све то однео у Дубровник. Никола је ово изјавио после дискусије која је вођена да ли је шта остало од моштију св. Саве после велике похаре и спаљивања моштију. Његов син Божо Бошковић реликвијер са честицама часног крста из Милешеве поклонио ју је цркви св. Игнација у Дубровнику где се и данас чува.

1689. У турско-аустријском рату Аустријанци су под командом ђенерала Пиколомина заузели Пријепоље, па га следеће године напустили и дошли Турци и убрзо ниче насеље Шарампов. Тог времена скоро сваких 5-6 година почињу сеобе, трговци из Пријепоља иду у Сент Андреју, а помињу се трговци Огњановићи.

1690. Приликом велике сеобе одлази братство из Милешеве и у тој „бжжанији пред огњем и мачем” стиже се до Гамионице у Босни, Пакре у Славонији и чак до Сент Андреје у Угарској. Легенда каже да су Капицићи из манастира однели кивот (сандук) у коме су некад биле мошти св. Саве и у њему су чували воће. Један од калуђера сазнао је, спријатељио се са тим Капицићем те су му на поклон даривали

кивот. Касније је, ко зна како, доспео у манастир св. Троице где се и данас чува.

22. јануара 1694. Кадија Пљеваља Абдулфетах донео одлуку о давању дозволе да изасланици кнезова пријепољског и пљеваљског кадилука отпутују на царски двор ради прибављања хатихумајјуна и фермана за даље обављање разних дужности и опрштај од главарине.

23. јуни 1694. Кадија у Пријепољу решио спор између нахијског кнеза Јоксима из Вранеша и кнеза Мине из Прошћења (нахија Никшић — Мојковац са околином). Спор се састојао у томе што су чобани кнеза Мине без одобрења потрошили три стога сена кнеза Јоксима на месту званом Жари.

XVIII ВЕК

1711. Најстарији писани историјски податак о селу Сопотници налази се у турском дефтеру пописа босанских спахија и територијално припада нахији Милешево, кадилука Пријепоља, а спада у посед Мустафе, и турском султану је плаћао годишње харач од 3.000 акчи.

17 — 26. октобра 1727. Кадија Бихора са Комараном Мустафа донио пресуду у спору Хаџи-Мехмеда из Комарана и кириџије Ибра из Вранеша који је ширио лажу око прегона робе од Подгорице до Пријепоља.

1735. И у овој години је паљен манастир Милешева.

1737 — 1739. У овом времену доста је страдао манастир Мили код Бродарева од стране Турака. По свему судећи више никад није обновљен.

1738. Дубровачки историчар Михо Милишић у прегледу цркава потчињених Пећкој архиепископији пише о Милешеви и каже да је у очајном стању и да само „стоје рушевине св. Саве”.

19. марта 1744. Кадија Пријепоља хивзи Мустафа решио спор око краће жита са гумна неком Андрији из Вранеша.

1750. Кадија у Пријепољу Мустафа потврдио ранију одлуку — пресуду око куповине неке њиве у Вранешу.

1759. Кадија Пријепоља решио спор између становника Вранеша Милутина и Петрета. Овом пресудом кадија забрањује „да се без разлога изазивају сукоби”.

1800. У Полимљу и његовој широј околини сликала је чувена сликарска породица Лазовић — Симеон, његов син Алексије и унук Лазар. Оставили су веома велики број слика рабених у поствизантијском стилу.

XIX ВЕК

1804. Негде у очи Првог српског устанка у манастиру Милешеви боравио је и провео извесно време знаменити слепи гуслар и народни певач Филип Вишњић.

1809. Српски устаници су под вођством и командом Караборћа дошли до Пријепоља. А пре тога, априла месеца, Караборћева војска је ослободила Сјеницу и на простору између Сјенице и Пријепоља поразила босанског Сулејман-пашу Скопљака. Устаници су заузели Пријепоље и град на десној обали спалили.

Непосредно код Пријепоља налазио се војвода Вујица Вулићевић, записао је 9. маја у Сјеници војвода Милан Обреновић, који је непосредно нападао на Пријепоље.

1830. Отворена је основна школа у Пријепољу. Лист Босанска вила бр. 7 од 15. априла 1905. пише о раду школе осврћући се и наглашавајући да у њој учи Јефто Поповић из села Бабина.

1. маја 1831. Босански капетан Хусејин Градашчевић са агама и беговима и другим феудалцима, побуни се против султана и крену против регуларне турске војске. Прошли су кроз Пријепоље према Косову и на њему победио турску војску, али зато исте године 1. маја дође до велике битке и би потиснут и „Лим се обоји у крви”.

1837. Херцеговачки везир Али-паша Сточевић, на лажан глас да се Срби буне, послао је у Пријепоље свога силистара са 50 добро наоружаних коњаника да сва мушка лица под сабљу стави.

1846. Великим залагањем свештеника Милутина Никачевића из Бистрице подигнута је црква у Точима.

1847. На месту старе порушене цркве подигнута је нова у Сељанама уз велико ангажовање свештеника Филипа Поповића и његовог сина Николе. Упоредо је рађен и конак у коме је од 1871 до 1920. године радила школа, управо 1972. године је срушен, али је одмах направљен нови.

1850. После првог устанка Пријепоље се нагло развија, повећава се број становника, јер у њега долазе Муслимани избеглице из западне Србије те је ове године имало 546 домаћинства са 4.000 становника од којих су 65 кућа српске.

Јула 1851. Турци врше попис становништва и пријепољски срез је имао 585 муслиманских и 543 хришћанских кућа (домова), а становника — Муслимана 4.526 и 3.998 хришћана.

1852. Подигнута је школска зграда у Пријепољу, а баш у то време прављена је и црква у овом граду.

1853. Подигнут је дрвени мост на Лиму у Пријепољу који је био у употреби до 1886. а тада је грађен нови мост и тај је набујали Лим 1896 однео. Тек

1902. почela је градња следећег моста али на каменим стубовима који је довршен 1907. И овај мост се руши 1915. године од стране српске и црногорске војске.

Маја 1857 — марта 1858. Руски историчар и славјанофилски идеолог Александар Ф. Гилфердинг провео је у нашој земљи ово време и сачинио путопис. Прошао је путем од Сјенице преко Милошевог Дола, Милешева, Пријепоља и Сељана и отишао за Пљевља. Бележи да Милошев До има пет кућа и 35 становника, Пријепоље 546 кућа и 4.000 становника од чега је 65 кућа и 250 душа хришћана, а забележио је и ово: „Данас Милешева у рушевинама, зидови су сачувани, али нема крова. Око Пријепоља су кукурузна поља и воћњаци.”

9. марта 1858. Рођен је у Каменој Гори Окица Глушчевић истакнути новинар, књижевни критичар и преводилац стране књижевности. Умро је 2. децембра 1898. О њему је публициста Вукоман Шалипуровић објавио 1981 књигу „Окица Глушчевић”.

1858. Манастир Милешеву обновили су грађани Пријепоља како су знали и умели. Посебно су дале допринос фамилије Станишићи, Петровићи, Николићи, Јековићи, Веселичић Глиша, земљорадник Мика Вараклија — Миодраговић и др.

19. августа 1862. Чувеног хајдука Мића Глушчевића мучки је убио на Изворцу, на Подима (Тара) Јован Звиздојевић из зависти због надалеко чувеног Мићовог јунаштва. Убиство се одиграло после битке са Турцима на Шаранцима.

1863. Подигнута је у Пријепољу (Шарампов) турска медреса прилогом грађана и новцем пријепољског вакуфа. Треба истаћи да је на месту данашње основне школе био подигнут мејтеф и све до 1919. године служила је зграда за муслиманску верску школу, а те године нека одељења су узета за основну

школу. Године 1924. набујала Милешевка однела је зграду.

Септембра 1863. Црквено-школска општина отпочела је обнова манастира Милешеве, па је тада направљен конак у који је смештена школа. Наставу су почели да изводе калуђери. Управо конак је довршен следеће — 1864. године.

29. октобра 1863. Кнез Михајило Обреновић одазива се молби манастира и доноси Указ о финансијској помоћи за обнову манастира Милешеве.

Обнова манастира трајала је до 1868. године и у сезони је радило по четири немара са 30 мајстора и доста помоћних радника.

1865. Објављен је списак трошкова око обнављања манастира Милешеве (и данас се чува), наводи се да је утрошено 69.000 (чишћење терена 4.500, кућа за мајсторе 2.500, креч 5.500, за доношење седре са три сата удаљености 10.250, јасторима 16.500, надничарима 5.250, конак са 4 магазе и 10 соба на два боја 12.000, за земљу око манастира што је од Турака откупљена 6.500 и околних трошкова 6.000) динара.

1865. Према турском попису становништва пријеполска каза има муслиманских домова 514, мушких становника 1.954, немуслиманских домова 883 и мушког становништва 5.590.

1867. Формиран је новопазарски Санџак, то је предео који је остао да „живи“ до данас. У његов састав ушле су казе: Нови Пазар, Митровица, Сјеница (њој припадају Страњане), Нова Варош, Рожаје, Бијело Поље са Бихором, Гусиње, Пљевља, Колашин и Пријеполје.

1867. Подигнут је дрвени мост на Милешевци недалеко од манастира, назван Бегов мост. Однела га је вода 1896. поправљен је 1898, а од српске војске срушен 1915. па га је 1916. оправила аустроугарска војска.

1867. Очекујући немир у Босни и Херцеговини турски цар је послао специјалног изасланика Џевдет ефендију да обиђе ове крајеве. Са царским изаслаником налазио се Арбанас Паско Васа који је знао „словенски језик”. Том приликом обишли су и Полимље, па је записао да каза Пријепоље има: муслимана (мушких) 1867, хришћана (мушких) 4.076 и цигана мушких 62 или свега 6.005.

Јула 1869. Почели радови на изградњи телефона у Пријепољу.

1869. Изграђена је школа у Милешеви, у страни северно од манастира, а до тада је радила у конаку.

1. августа 1870. Подигнута је џамија у засеоку Буковик у Комарану код Бродарева на имању које је поклонио Ахмет Ровчанин.

Септембра 1871. Почела са радом школа у Селљанама. Наставу су изводили бабински свештеници Јефто Поповић и Стеван Јањушевић.

21. јули 1875. Јефто Поповић угледни поп Бабина, снажан и виталан и ако је имао 66 година држи договор у Бабинама са првацима (око 40) из Бабина, Звјезда, Јабуре, Селљана, Чадиња, Душманића, Кучина, Толаца, Врбова, Бурашића, Џурова и Мажића и још неких села. Већали су цео дан и ноћ и сутрадан до подне. На крају су се чврсто договорили да се диже устанак против Турака.

12. августа 1875. Вук Плескоњић и Беросим Ложаница из Бабина запалили су хан и караулу и прекинули телеграф на Јабуци. То је био почетак „Бабинске буне“.

14. септембра 1875. Јакe турске снаге у циљу уништења Бабинске буне удариле су на Бабине из три правца: од Михајловице, Јабуге, од Савина лакта и Сељана и од Пријепоља. После жестоких борби устаници су били принуђени да одступе према реци Лиму, а Бабине су разурене (попаљене) па је овај покрет у народу био познат и као „бабинска разура“.

1875. Према попису кога је извршило министарство кнежевине Србије, пријепољска каза имала је 5.717 хришћана и 1927 Муслимана (мушких глава).

7. августа 1876. Вођена велика борба на Јавору у којој је учествовао Јован Глушчевић и том приликом је убијено 1.500 турских војника.

1877. Рођен је у Пријепољу Алекса Станишић. Завршио је учитељску школу, а студирао у Лајпцигу, Јени и Паризу где је са успехом одбранио докторску дисертацију из области педагошких наука.

На изборима за уставотворну скупштину 1919. године изабран је за народног посланика пријепољског краја, а у влади Стојана Протића 1920. постао је министар за исхрану и обнову земље. Био је више од десет година државни саветник и сенатор за зетску бановину. Волео је Пријепоље и лично се заузимао и материјално помагао да се изгради дом културе у Пријепољу. Умро је 1934. године.

21. априла 1879. Аустроугарска по уговору са Турском добија право да запоседне Пријепоље. Аустроугарска монархија задржала се на овом простору све до 1908. и тако су Пријепоље држале две окупаторске војске.

21. маја 1879. По уговору између Турске и Аустроугарске, Аустроугарска запоседа Пријепоље с тим што и даље у граду остаје турска цивилна власт.

26. априла 1880. Писана је споменица која је била узидана у темеље зграде на левој обали Лима поред моста коју је почела да подиже Аустроугарска војска 1882. У Споменици која се чува у Завичајној збирци, описан је долазак и боравак Аустроугарске војске, бројност и састав, затим описује Пријепоље.

1880. Уведена је „градска расвета” у пријепољској чаршији са фењерима. Осветљење је издржавала беледија.

1880. Почео да се гради пут Метаљка — Пљевља — Јабука — Пријепоље. Радове изводи Аустроугарска у циљу снабдевања својих гарнизона у Пљевљима, Јабуци и Пријепољу. Пут је завршен 1885. То су, колико нам је познато, први јавни радови у овом крају.

1880. Подигнут је дрвени мост у Пријепољу на Лиму.

1880. Турска је поделила новопазарски Санџак на пјеваљски и сјенички санџак.

6. марта 1881. Рођен је Сретен Вукосављевић У 1938. изабран је за професора социологије села на Правном факултету у Београду. Објавио је сеоске уредбе о водама (1947), Организација сељачке земљишне својине (1953), Организација сељачког насеља, О колективним радовима на селу, О друштвеним заједницама и облицима понашања. О насељима и култури становања. Остало му је више рукописа које ће се накнадно издати.

1882. Подигнут је мост на реци Сељашници у Сељашници. Мост је градила аустроугарска војска под руководством подпоручника Микла.

29. марта 1884. Постављени темељи новом конаку у Милешеви под владом султан Хамида. Градили су га мајстори из Седобра и Косатице. Неимар је био Арсеније Стефановић, мајстори: Перо Пушица, Мартин Мрдак, Миле Бојовић и Богдан Минић.

1887. Аустроугарска окупациона војска у циљу вршења верских обреда војника католика, подигла је на стени на обали Лима у Пријепољу малу католичку црквицу капелу посвећену св. Гирилу и Методију са кипом св. Ане. Црквица још одолева времену. Доласком усташа 1941. тражили су да поп Брале Божидар, поглавников повереник у Сарајеву дође и изволи цркву посветити је, што је и учинио 8. јула 1941.

Септембра 1888. Отворена је школа у Тоцима уз велику помоћ и заузимање Риста Хаџи-Петровића и Мила Ракетића трговца из Пријепоља. Први учитељ био Никола Пејатовић из Отиловића.

20. новембра 1888. Рођен је у Пријепољу Владислав Веселиновић Тмуша који је постао књижевник и позоришни радник. Написао је више драмских дела, прича, хуморески, есеја и др. Умро је 30. марта 1954. у Сарајеву где је и живео и радио.

22. јула 1890. На каменој плочи изнад врата цркве у Пријепољу пише да је градња почела овог дана. Прављена је четири године на темељима старе цркве из 1852. Црква је довршена и освештана 1894. Иначе је посвећена св. Василију Острошком. Преостали материјал употребљен је за градњу нове школе у Пријепољу.

1890. Почине градња нешто бољих кућа у Бродареву, покривају се даском.

Септембра 1891. Почине са радом школа у Алиновићима у згради коју су подигли мештани. Учитељ је био Милан Јанковић свршени ученик четвртог разреда основне школе у Пријепољу.

1892. Према попису који је извршен пријепољски крај је имао муслимана 6.000 и немуслимана 10.344.

1895. Према евиденцији у Пријепољу је умрло преко 200 деце од епидемије која је завладала услед велике нечистоће.

1895—1900. Грађена је врло велика џамија у центру Пријепоља. Радове су изводили мајстори Нинчић и Бојовић из Седобра.

29. октобар 1896. Лим је био толико надошао од великих киша које су непрекидно и без престанка падале 40 дана и вода је однела 47 кућа и мост на Лиму.

7. августа 1897. Управитељ школа пријепољске нахије Рафајило Вукадиновић, учитељ, моли министра иностраних дела да му додели три мапе Балканског полуострва од Карића и три мапе Европе и извештај број књига, јер „све ово могу са собом понети до границе”.

18. октобар 1898. Краљ Александар одликовао је Орденом Таковског крста II степена пљеваљског мутесарифа Сулиман Хаки — пашу за 20-годишњи предани рад и што су се власти под његовом управом врло поштено односиле према свим грађанима и сви су уживали сва права и слободе без обзира на веру. Ово високо одликовање уручио је Тодор П. Станковић, српски краљевски генерални конзул у Приштини.

У „Путним белешкама по старој Србији 1871 — 1898” описао је своје путовање од Приштине до Пљеваља. У његовој пратњи било је до 50 коњаника. Ручао је 18. октобра на Кашану, а у манастиру Милешеви сачекали су га прота Јован Госпић, Јаћим Веселичић, Сава Минић и шеф полиције у Пријепољу Ибрахим Едхем ефендија, а у граду командант III батаљона мајор Хасан Анбах ефендија. У Пријепољу где је ноћио забележио је и ово: „Пријепоље је до саме реке Лима. Има 521 кућу, 4 џамије и 1 цркву. И православни и мухамеданци имају своје основне школе. Пријепољски срез са Прибојском нахијом има 23 села са 2619 кућа. Целокупан број становника је 9772 Срба православних и 6811 Срба мухамеданаца”.

XX ВЕК (1900 — 1910)

11. маја 1900. Владимир Пурић, учитељ у Странима, обраћа се Министарству иностраних дела да

му доделе плату, јер ради у школи са 30 ученика (известно још у децембру цариника о раду школе и броју ученика), а није добио ни динара плаће.

Заступник председника министарског савета и министра иностраних дела министар финансија у Београду 6. јула 1900. доноси решење да се Владимиру Пурићу од 1. јануара т. г. исплати годишња плата од 480 динара.

септембра 1900 — 1903. Ага села Звезда Авдија Јусуфагић насилно је превео у ислам Виду Крповић и Јоку Карајанковић које су биле код њега служавке и ако су турски закони забрањивали насилно превођење у ислам. Дечак Растко Бендић је 5. августа 1903. године побегао на Јавор, јер није хтео да га Авдија преведе у ислам.

1902. У Пријепољу је за кратко време од епидемије великог кошља умрло десеторо деце.

1902. Љуб. Стојановић издао је књигу „Старе српске штампарије” у којој пише о штампарији у манастиру Милешеви. Књига је издата у Београду.

1902. „Средње Полимље и Потарје” Петра Мркоњића (Танасије Пејатовић, Пљевља) је једна од првих етнолошких публикација о нашем крају. Етнографски зборник IV, Насеља I, САНУ, Београд.

1904. Основано је у Пријепољу Српско православно црквено-певачко друштво „Св. Сава”. Оснивачи су прота Јован Госпић, Борђе Јакић и Дико Зиндовић, адвокат. Први председник је био Јован Госпић кога је убрзо заменио Сретен Вукосављевић. Друштво је било врло активно и стекло велику популарност и углед.

13. марта 1905. У многим местима Санцака сељаци се (на покладе) договарају о дизању буне против турских зулума — великих пореза и других дажбина, бацају раонике и то је био почетак буне назване раоничка бунa.

2. септембра 1905. Постављен за управитеља основне школе у Пријепољу Сретен Вукосављевић.

3. октобра 1905. Управник јаворске царинарнице Вељковић тражи да министарство иностраних дела Србије ургира код Порте да објасни пријепољским сељацима да су ослобођени пореза на школе и других приреза, „јер су наши пријепољски горштаци жива ватра и у стању су да направе лом”.

1905. Саво Минић, члан пријепољског мецилиса (савета, одбора) и Милинко Миодраговић, учитељ, ухапшени су јер су примали лист „Учитељ” који је турска управа била забранила како тај тако и сваки лист и штампу да се растура и чита сем „Цариградског гласника”. Зато је морао и игуман Василије Поповић да пише царинику јаворском да му не шаље више „Словенски југ”.

1905. Рођен је у селу Горачанима, Подгорица, Бранко Радичевић. Филозофски факултет завршио је 1932. у Загребу. Службовао је као професор у Гимназији у Пријепољу. Био је изузетно активан са омладином. Заједно са Љубишом Миодраговићем септембра 1939. године основао је партијску организацију КПЈ. Био је секретар Месног односно Среског комитета и организатор устанка у Милешевском и Бјелопољском крају. Погинуо је 13. јуна 1943. на Сутјесци.

Јануара 1906. Избила је побуна у милешевском срезу због завођења нових пореза на крупну стоку и приреза на школе. Први су бунт започели каменогорци, а онда су им се придружила и друга села.

16. септембра 1906. Министарство иностраних дела Србије одговорило је на молбу 60 домаћина Горњих Бабина и Врбова да нема пара за градњу школе. Баци и даље иду у сељанску школу.

1906. Почетком године врше се велике припреме за буну, набавља се оружје из Србије. Добијено оружје подељено је Каменогорцима, сељацима из Обади, Звјезда, Бабина и још неких села.

1906. Аустроугарска војска изводи војне маневре на Јабуци и по Бабинама наносећи сељацима велике штете уништавајући усеве и летину ништа не надокнађујући.

1906. Аустроугарски генерал из Пљеваља са 97 војника дошао је у околину Бродарева у намери да покаже народу своју моћ и жељу да их окупира. Адил Козица сакупио је на брзину двадесетак сељака и напао аустроугарске војнике са свију страна, а они су се дали у бекство.

1907. Турске власти и одметници побили су многе Србе, а кајмакам (срески начелник) ништа није предузео. У Мијанима је убијен кнез Ристо Гајовић, у Брајковцу Милан Дробњак, а на кућном прагу у Кучину Аврам Гогић. Растурани су верски скупови, владало је велико безакоње.

23. августа 1908. Димитрије Јевтовић Полимац боравио је на планини Јадовнику и написао изванредну песму „На Јадовнику”. Иначе Полимац је био учитељ, а за време првог светског рата био је ратни дописник Треће армије пишући запажене прилоге са фронта. По ослобођењу ових крајева од Турака 1912. био је кратко време први председник бродаревске општине. Надахнута му је песма „Пут у Милешеву”.

1908. Влада безакоње турских власти, велике су крађе, отимачине, злостављања и убиства, ухапсили су Радосава Меловића из Рогушја, а Борђе Пузовић је побегао. Због насиља формирана је оружана чета од 30 младића из Врбова, Толаца и Бабина која се кретала шумама претећи да ће убити сваког турског зулумћара.

23. августа 1908. Срби у Турској су сазвали конференцију својих представника ради оснивања своје организације у Скопљу (одмах после младотурске револуције 24. јула 1908.). Било је 25 делегата, а из Пријепоља Сретен Вукосављевић чији је говор био врло запажен. Основана је Српска демократска лига

чији је задатак био да ради на привредном и просветном развоју Србије у Турској. Залагали су се за укидање десетине и да се земља додели сељацима.

7. октобра 1908. Анектиране су Босна и Херцеговина. Проглашењем анексије, тог срамног империјалистичког акта, Аустроугарска је повукла своје гарнизоне из Пљеваља, Пријепоља и Прибоја које је држала све од одлуке берлинског конгреса 1878. године.

Марта 1910. „Ратник”, војни лист, донео је војно-географску студију „Новопазарски санџак” из пера Бенералштабног капетана Милоша Б. Недића у којој наводи да „Пријепоље има 3.000 становника, већином турака, само је 1.000 Срба и 117 српских домсва. Турци имају један табор пешадије, а Аустроугарска један батаљон пешадије.” Наводи 45 насеља у којима је 706 српских домова.

Маја 1910. У једном документу се каже: „Исељавање је сада најзначајнија појава нашег овамошњег народа”. Управо од 1908 - 1912. српски живаљ се из Санџака исељавао, јер су турске власти почеле са спровођењем аграрне реформе у пријепољској и нововарошкој нахији у циљу да се сломи отпор српских сељака, чак су две српске породице протеране из Житина и Велике Жупе.

1910 — 1920

Септембра 1910. Подигнута је зграда за основну школу у Црквеним Тоцима. Школу је градио мештанин Гавро Јевтовић за 70 наполеона.

Августа 1911. Варош Пријепоље по забелешци Гастон Гравеја има 3.895 становника (3.296 муслимана и 599 немуслимана).

1911. Пријепољски срез је имао становника 11.404 муслимана, немуслиманских домова 1.366 и становника 10.985.

1911. Саграђена је звонара испред Манастира Милешеве од камена, а покривена бакарним кровом.

20. јуна 1912. Свештеник Владимир Пурић по налогу турских власти из Сјенице извршио је први попис становника хришћана парохије страњанске (припадао и Комаран) која је била у саставу сјеничке казе. По попису је утврђено да је у Страњанима било 990 становника од којих је 40 писмено.

1912. Група Страњанаца на челу са Васом Новоселом, а уз помоћ проте Церовића из Сјенице, преузеле су 50 пушака од Царинарнице на Јавору као помоћ Србије овим горштацима за личну одбрану и за учешће у предстојећим ослободилачким ратовима.

16 - 17 октобра 1912. Преко 250 Каменгораца отишло је до Пренђана и Глибаћа и примило оружје основали добровољачки батаљон са преко 500 добровољаца ради борбе противу Аустроугарске и већ 25. октобра заузеле караулу на Јабуци и овладали комуникацијом Пљевља Пријепоље.

26 - 27. октобра 1912. Током ноћи из Пријепоља су побегли за Пљевља кајмакам Усејир-бег, кадија Реџеп-ефендија са нешто војних и цивилних чиновника.

27. октобра 1912. Пријепоље је ослободила српска војска, јаворска бригада под командом пуковника Миливоја Анђелковића. У град је као претходница ушла извидница од три коњаника који су носили српску заставу. Извидницу је предводио мајор Илија Радивојевић.

1912. Према евиденцији и попису у вароши Пријепољу има православних домова 117, у селима 877.

1912. Рођен је Добрица Баковић у Бабинама и од годину дана родитељи су му се преселили у Страњани. Завршио је правни факултет. Активно је радио за време ферија са омладином Страњани. Приликом формирања Прве милешевске партизанске чете постављен је за заменика комесара (партијског руководиоца), а када је формиран батаљон постављен је за

команданта. Погинуо је на Глибаћима 29. маја 1942. године у борби са Италијанима.

17. јануара 1913. Врховна српска команда донела је уредбу о уређењу ослобођених крајева: организација власти, територијална подела, финансирање власти. На подручју Полимља и Рашке основана су два округа — новопазарски и пљеваљски. У пљеваљском округу основана су три среза: пљеваљски, пријепољски и нововарошки. Пријепољски срез имао је осам општина: пријепољска, прибојска, ивањска, зvezданска, милешевска, великожупска, комарнска и бабинска. Страњани су припадале Сјеници. Крајем 1913. пљеваљски округ подељен је на пљеваљски (припао Црној Гори) и пријепољски у чији су састав ушли срезови — новоосновани прибојски и два постојећа — пријепољски и нововарошки. Ова подела остала је до окупације, краја 1915.

Јануара 1913. Комисија за организацију капетаније и општина у бјелопољској области формирала је капетаније, па је **бродаревска капетанија** обухватала општине — бродаревска, кањска, барска, и павинопољска, а општину Бродарево сачињавала су села: 1. Балићи — 58 муслиманских домаћинстава, 2. Комадине — 37 муслиманских домаћинстава, 3. Слатина — 8 српских и 69 муслиманских домаћинстава, 4. Бродарево — 113 муслиманских домаћинстава, 5. Оштра Стена — 53 муслиманских домаћинстава, 6. Гостун — 19 муслиманских домаћинстава, 7. Заступ — 65 муслиманских домаћинстава, 8. — Баре 28 муслиманских и 9. Добриње — 17 српских и 41 муслиманских домаћинстава (једно домаћинство одбегло).

У јесен 1913. дошло је до разграничења територије између Србије и Црне Горе, па су општине Ба-

ре, Бродарево и Кање припале Србији, а Павино Поље Црној Гори.

9. априла 1913. Рођен је у селу Саљанама Љубиша Миодраговић. Отац Љубишин Милинко дошао је у Сељане за учитеља 1888. али због национално-патриотског рада турске власти су га ухапсиле, а 1902. поново се враћа у ово село. Љубиша је шесто дете. Као студент у Загребу био је политички врло активан. Члан СКОЈ-а постао је 1931. а КПЈ 1932. Један је од оснивача КПЈ у Пријепољу септембра 1939. Члан Обласног комитета КПЈ за Санџак постао је 1940. Погинуо је 27. септембра 1941. Народни херој.

20. новембра 1913. Основана је нижа гимназија у Пријепољу, а настава је почела 3. марта 1914. Ово је био велики корак на просвећивању и образовању становништва.

9. децембра 1913. Декретом министра просвете за првог директора гимназије у Пријепољу постављен је Живко Јоксимовић. Са женом Катарином, професорком, стигао је тек фебруара 1914.

31. децембра 1913. Прибојска општина била је до тада у саставу среза пријепољског, а оснивањем прибојског у његов састав ушла је бабинска општина, а 30. априла 1924. објављено је да Бабине из прибојског прелази у састав милешевског среза.

1913. Др Јевто Дедијер у књизи „Нова Србија“ (штампарија „Доситеј Обрадовић“, Београд) даје краћи опис Пријепоља. Град има 3.355 становника. Хотели су „Лим“ и „Минића хан“, а кафане „Црквена кафана“ и „Обућина кафана“. Има од пре 20 година певачко друштво „Св.Сава“.

3. марта 1914. Почела са радом Нижа гимназија у Пријепољу, наставу похађа 24 ученика.

23. маја 1914. У селу Бурашићима рођен је Милосав Стиковић. Матурирао је 1934. у Ужицу, а дип-

ломирао права у Београду 1939. Због слободарских мисли и акција хапшен од полиције. У сукобу са четницима у Вишњици, Пљевља, тешко је рањен и да не би пао жив у руке последњим метком одузео је себи живот 15. јуна 1943. Био је заменик команданта батаљона. Народни херој.

16. августа 1914. Пријепољска оружана команда располаже са 500 „берданових” пушака са којима наоружава обвезнике. Стиже јој у помоћ допунски батаљон IV пука из Новог Пазара.

20. августа 1914. Аустроугарска војска напада Пријепоље, а сутрадан га заузима. Прекинута је телефонска веза. Тог дана вођена битка на Церу.

21. августа 1914. Пред налетом аустроугарских снага из Бродарева се према Страњанима повукла једна мања србијанска јединица. Одељење муслиманских качака (комита, насилника) из Бродарева нападо је Страњани и починило низ зулума. Страњанци су уз помоћ српске војске уз жесток обрачун сузбили нападаче, убили пет, а ранили 10 качака.

24. августа 1914. Муслимански бунтовници из околине Бродарева нападали су црногорске трупе између Црног Врха и Бијовог Гроба. После повлачења аустроугарске војске, српске трупе су ушле у Пријепоље и Бродарево 26. августа, похватале и пострелеале бунтовнике. Пријепоље је заузела ибарска дивизија.

1914. Миливоје М. Савић, инспектор министарства привреде Краљевине Србије обилазећи Пријепоље у извештају је и ово забележио: „Пријепоље има 3.300 становника од којих су 800 Срби православци, а остало Срби мухамеданци, окружно је место округа пријепољског, а среско место среза милешевског”. Наводи да има 13 врста заната, а 89 занатлија.

1914. Рођен је Велибор Љујић. Завршио је правни факултет и док се налазио на студијама био активан у напредном студентском покрету и омладинској организацији. Био је секретар Задружне омлади-

не Југославије. Члан КПЈ постао је 1940. Организатор је устанка у Милешевском крају, први је командир Милешевске партизанске чете, секретар Среског комитета КПЈ и комесар 37. санџачке НОУ дивизије. По ослобођењу обављао је одговорне дужности у СР Србији, а смрт га је затекла на функцији члана Савета федерације.

7. новембра 1915. Командант Санџачке војске са својим штабом дошао је у Пријепоље одакле је руководио операцијама на овом подручју.

15. новембра 1915. Генерал Јанко Вукотић из Пријепоља „хитним маршем“ упутио је преко Сјенице чету мештана (трећепозиваца) да посједну коту 1082 јужно од Лупоглава, на путу Ивањица — Ступске ливаде, а Штаб санџачке војске 20. новембра напустио је Пријепоље и отишао за Колашин, а аустроугарски батаљон 22. новембра ушао је у Пријепоље. Црногорска војска у повлачењу срушила је мост на Лиму.

Новембра 1915. У Бабинама су вођене борбе између Аустријанаца и Црногорске војске. Први сукоб се догодио између извиднице Аустријанаца која је дошла на Брашанско брдо из Прибоја којом приликом је било мртвих и рањених (погинуо Нешо Брашанец који се затекао код свог рођака Марјана). Након следеће борбе дошло је до велике пљачке стоке, а ухватили су и интернирали Тода Брашанца, Милована Плескоњића, Дмитра и Вукосаву Кубуровић и ћерку им Милицу.

1. децембра 1915. Вођене су жестоке борбе између српско-црногорске војске и аустроугарских јединица на Комарану. Други регрутски батаљон до ногу је потукао непријатеља и заробио велики број војника и оруђја.

6. децембра 1915. Црногорске комите Борба Кршикапе убили су двојицу аустроугарских војника који су патролирали Каменом Гором, а сутрадан, 6. децембра аустроугарске јединице опколиле су Камену

Гору, опљачкали село и попалили куће, на лицу места убили осам људи, а 15 младића (двојица с Јабуре који су се затекли код родбине) спровели и стрељали на Јабурци, а 1917. због сарадње и комитовања односно јатаковања, аустријске власти су стрељале још 25 Каменогораца.

15. децембра 1915. Аустроугарске трупе заузеле су Бродарево и то је било последње место данашње општине које је потпало под окупацију и остаће, као и сви крајеви pune три године до октобра 1918.

30. августа 1916. Аустроугарске војне власти интернирале су већи број српског становништва у логоре и држали га у њима све до јесени 1918. Већином су били у логорима: Арад, Ашак, Нежидер и др. Према једном податку из Пријепоља односно округа пријепољског интернирано је 460, а по другом податку 490 људи. Располажемо са подацима: из Ивања 4, Комарана 4, Пријепоља 34, Велике Жупе 35, Милешева 22, Бабина 26, Звезда 25. За Страњани немамо података, вероватно да су у подацима за сјенички срез.

9. октобра 1918. Пошто се из Пријепоља окупатор привремено повукао одмах је формиран привремени одбор власти.

31. октобра 1918. Коначно је ослобођено Пријепоље.

21. септембра 1919. У манастиру Милешеви одржан је састанак у поводу оснивања демократске партије. На састанку су били оснивачи — Миле Перуничкић, Микаило Куртовић, Ристан Павловић, Јевстатије Караматијевић, Павле Павловић и др.

15. децембра 1919. Рођен је у Пријепољу Владимир Перић, завршио трговачку академију, студирао високу економско-комерцијалну школу у Београду. Политички врло активан и као студент у студентском покрету и као радник-службеник у радничком покрету.

Члан КПЈ од 1939. Од Врховног штаба НОВЈ добија изванредно сложен и одговоран задатак: „Шаљемо те у Сарајево да преузмеш руководство месног комитета, да средиш стање и ојачаш рад у масама...”. Задатак је сјајно извршио као илегалцац Валтер, погинуо на дан ослобођења Сарајева 6. априла 1945. Народни херој.

1920 — 1930

20. јануара 1920. Рођен је у Великој Жупи Душан Томашевић — Бирко. Нижу гимназију завршио у Пријеполу, а V разред у Пљевљима, па је због учешћа у штрајку 29. марта 1939 искључен. Члан КПЈ од 15. августа 1940, секретар Среског комитета СКОЈ-а, члан Обласног комитета КПЈ за Санџак, секретар Среског комитета КПЈ у Пријеполу у току рата. Партијско име Бирко. Погинуо је 22. августа 1944. на Пивском платоу. Народни херој.

28. новембра 1920. Спроведени су избори за Уставотворну скупштину. Срез милешевски имао је девет општина: Пријеполје, бродаревска, великожупска, звјезданска, ивањска, кањска, комаранска, милешевска и страњанска. Било је 3.751 бирача, гласало 2.920 (77,84%), демократска странка добила 1279 гласова.

1921. Према попису становништва милешевски срез имао је 3588 домаћинстава, 18.968 становника: православних 8.178, римокатолика 23, евангелиста 6 и Муслимана 10.761. Говори се језицима: српскохрватски већина, а словачки 1, руски 6, мађарски 2, немачки 4, турски 8 и други 1.

Августа 1921. У близини Бродарева дошло је до окршаја војске са одметницима Јусуфа Мехоњића и Хусејина Бошковића. А претходне године Јусуф Мехоњић (из Гранчарева) са 30 одметника у Бистрици код Пријеполја разоружао је окружног начелника из Пријеполја и потпуно их опљачкао. Мехоњић се одметнуо у шуму због сарадње са Аустроугарском.

1922. Угледни књижевник Растко Петровић и познати архитекта Александар Дероко обилазили су манастире у Лимској долини и више дана боравили у манастиру Милешеви.

1922. Коста Н. Костић у књизи „Наши нови градови на југу” описао је Пријепоље истовремено региструјући десетине имена путописаца који су пролазили овим крајевима и бележили утиске о Пријепољу.

1924. Основан је подбор просветног друштва Гајрет. Друштво је имало циљ да врши културни препород народа.

12. октобра 1925. У новоизграђеној згради први пут се отвара основна школа у Каменој Гори. Грађани су дали 68.000 динара прилога. Први учитељи су браћа Миодраговићи Радиша и Драгиша и својим несебичним радом направили су праву културну револуцију. Школу је окупатор 1. марта 1942. запалио.

1925. Полимска банка у Пријепољу чији је главни акционар био Светомир Борисављевић набавила је половно путничко возило „Форд”. То је прво возило које је набављено, а исте године нешто касније, Дико Зиндовић и Мурат Садовић набавили су возило марке „Пух”, па се Садовић уртачио са хотелијером Милошем Перићем и држали су први такси од Пријепоља до суседних градова.

1926. Новак Брашанац подстакао је своје суграђане Бабинце те су отворили основну школу. Школа је у прво време радила у приватној кући, а први учитељ био је Новак који је дошао из Мељака (Пљевља) и отпочео рад у свом родном месту.

1926. Оснива се спортско друштво, до 1930. носило је име „Карађорђе”, а потом „Полимље”.

Септембра 1927. Почела је рад основна школа у Сељашници у новоизграђеној згради. Наставу је изводио учитељ Милош Ратковић.

1927. Издавач Гоце Кон из Београда издао је путопис из 1913. аутора Т. Радивојевића „Југославија у слици и речи“ у којој је посвећен знатан простор Пријепољу и Милешеви.

28. јуна 1928. Довршену цркву у Бродареву која је посвећена великомученику Лазару (грађена 1925 — 1928) освештао је епископ рашко-призренски Михаило Шиљак.

22. јула 1928. Манастир Милешеву је посетио Њ. В. краљ Александар први Карађорђевић за време старешинства Јермонаха Мелентија Мешевића. На путу за Пљевља краљ је са 16 жандарма пратње ноћио на Јабуци, под шаторима, изнад воде Швабаре, поред чесме у четинарима.

Јула 1928. Покренута је шира акција на изградњи водовода у Пријепољу. Вода је доведена са Крастина, Чадиње.

1928. Основана је земљорадничка кредитна задруга у Ивању, 57 чланова, председник Вукашиновић Срето, благајник Дивац Милосав, тајник Кијановић Вуко.

Основна кредитна земљорадничка задруга у Милешеви, 81 члан, председник Мићовић Васо, благајник Секулић Димитрије.

1928. Започела је градња школске зграде у Бабинама која је завршена 1931. Те године почела је градња зграде бацке кухиње и убрзо завршена са просторијама за спремање хране, трпезарија и просторија за смештај удаљених ученика у току зимских месеци. Кухиња је непрекидно радила до 1941. године.

3. октобра 1929. Донет је закон о називу и подели краљевине Југославије на управна подручја. Управо, још 26. априла 1922. укинута су срезови, а уведене области (милешевски срез припадао је ужицком), а овим законом укидају се области, основано је девет бановина (милешевски односно Пријепоље припало је зетској бановини, Цетиње) која је обухватала 30.741 км², наш већник Милосав Глушчевић из Камене Горе. Општина Кање припадала је милешевском срезу до 1938. Остале бановине: Дравска — Љубљана, Савска — Загреб, Врбаска — Бања Лука, Приморска — Сплит, Дринска — Сарајево, Дунавска — Нови Сад, Моравска — Ниш и Вардарска — Скопље.

1929. Основана је земљорадничка задруга у Бродареву, 19 чланова, председник Секула Радуловић, благајник Вукић Вуковић.

Основана је земљорадничка задруга у Сељашници, 65 чланова, председник Сретен Грујичић, благајник Милош Ратковић.

1929. Миливоје М. Савић објавио је монографију о привредном стању вароши у којима је боравио, па истиче и податке до којих је дошао на пријепољској пијаци: „На пијаци се годишње продавало (1928) око 13 вагона овса, 1,5 вагон кукуруза, близу два вагона пшенице, 1 вагон кромпира, нешто више од вагона пасуља, јечма 5.000 кг. кајмака 6.000 кг. сира 11.000 кг. вуне 5 хиљада, козине 1.200 кг. Продавала се кожа од домаћих и дивљих животиња, пршута, восак, и јаја. На сточној пијаци продато је 290 говеди и преко 1.200 оваца и коза”.

1930. Основано је друштво „Јабука-Златар” циљем да се на површинама Јабукe и Златара подижу летовалишта за опоравак грудоболних и одмарање здравих. Ови предели „имају извесну предност и од самог ужичког Златибора”.

1930. Два угледна странца су допринели познавању српске средњовековне уметности, објавили су

своја запажања о значају милешевских портрета — Н. Л. Окунов, Праг 1930, и Г. Мије, Париз 1930.

1930. У Пријепољу основано соколско друштво, председник Михаило Станишић, уписано 380 чланова.

1930. Пријепоље је имало хотеле „Јадран“, Сањак“, „Соколица“ и „Београд“.

18. децембра 1930. Милосав Глушчевић, већник зетске бановине, на првом заседању тражи да се што пре изгради здравствени дом у Пријепољу.

1930 — 1940.

1930. Крајем године Алманах зетске бановине на Цетињу донео је статистичке податке за срез милешевски: десет општина — бабинска, бродаревска, великожупска, звјезданска, ивањска, кањска, комаранска, милешевска, пријепољска и страњанска. Укупно 22.321 становник, 2.972 домаћинства, а буџет је износио 1.892.210 динара, варош Пријепоље и варошица Бродарево.

24. јануара 1931. Формирана је Бабинска соколска чета, а припадала је соколском друштву у Пријепољу. Приликом формирања чету је чињело 22 младих, а њоме су руководили Вукола Буровић, учитељ из Врбова и Новак Брашанац, учитељ из Доњих Бабина.

31. марта 1931. Према попису срез милешевски имао је 23.606 становника.

Децембра 1931. Никола Вулић објављује превод са латинског текст са плоче која се налазила на гробљу у Избичњу која потиче из VI века, а писао је епископ Стефан:

„СВА ОВА С МНОГО ТРУДА ПОДИГНУТА ЗДАЊА КОЈА ГЛЕДАШ, БЕДЕМЕ, ХРАМОВЕ, КУБЕ, ФОНТАНЕ, СТАЈЕ, АТРИЈЕ, КУПАТИЛА — СВЕ ТО УЗ ХРИСТОВУ ПОМОЋ, ЗА НЕКОЛИКО ГОДИНА ПОДИЖЕ ЕПИСКОП СТЕФАН, ЗА ВЛАДЕ ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА“.

1931. Срез милешевски има 16 школа, 36 одељења, 42 наставника, 1.820 ученика. Попис зетске ба новине.

1. фебруара 1932. Почео је у Пријепољу да излази напредни „лист за културно и економско подизање Санџака” „САНѢАК”. Уредник је Миливоје Жутић. Са њим почиње журналистика у овом крају.

1932. Набујала Милешевка услед топљења снега нанела је велике штете Пријепољу, поред осталог, разуршила је водоводне цеви.

1932. Учитељи Радиша и Миодраг Миодраговићи основали су Бачку кухињу у Каменој Гори, ученици добијају по један топао обрак.

1932. У Пријепољу је основана стрељачка дружина и убрзо примљена у Савез стрелаца Југославије.

1932. Гласник скопског научног друштва, XI, у Скопљу, објавио је путописне архитектонске белешке из долине Лима под насловом „НА СВЕТИМ ВОДАМА ЛИМА” (немањих цркве и манастири у Полимљу) Александра Дерока. У слици, цртежу (основа и пресека) цркви и тексту дао је њихов преглед.

1932. У Пријепољу је организована самостална изложба младог уметника Првослава Пива Караматијевића и по свему судећи ово је прва његова изложба која је привукла пажњу јавности. Изложио је 40 радова међу којима су три фреске из Милешеве, Глава белог анђела је посебно запажена. Пиво је једно поштобе 1926. учио гимназију у Пријепољу.

1933. Иван Лончарић Папић објавио је књижицу „Паћухарија” у којој је посветио неколико прича Пријепољу и његовим грађанима у коме је боравио као Аустроугарски војник. Забележио је и ово: „Драго моје Пријепоље, у теби сам божићевао 1892. и дочекао 1893. Често се сећам тебе. Описао сам твоје љу-

де у мојим „Паћухаријама”. Живео је у Селцу до 1960. Тискарна у Винодолском.

1933. У Пријепољу је основана задруга за гајење санских коза у срезу милешевском. Први пут се писмено наглашава да у управни и надзорни одбор могу бити биране и жене.

15. октобра 1933. У Зетској бановини обављени општински избори.

1933. Заузимањем учитеља Душана Алексића у Сопотници се оснива стрељачка дружина која има просветну, позоришну и економску секцију.

1933. У Бабинама је отворен домаћички течај, наставнице Љубице Комненовић и Ружице Зорић.

Децембра 1933. Започета је градња две нове, планске зграде за основне школе у Бродареву и Комарану. Њихови темељи су концем ове године по обичају „освештени”.

1934. Светозар Радојчић објавио је у Скопљу рад „ПОРТРЕТИ СРПСКИХ ВЛАДАРА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ”, у овој богатој студији посветио је посебну пажњу и већи простор портретима из Милешеве.

1934. Падавине града уништиле су знатан део богате летине у Санцаку.

5. јуна 1935. Стигао је у Пријепоље патријарх српске православне цркве г. Варнава ради учествовања на свечаној прослави 700-годишњици манастира Милешеве. „Цела варош Пријепоље искићена је била заставама и зеленилом. Око девет и по часова 500 коњаника (петстотина) изашло је високим гостима у сусрет. Добродошлицу је пожелео председник пријепољске општине г. Муса-бег Мусабеговић. На прославу су дошли поред неколико хиљада грађана међу којима је било доста муслимана, министар просвете Сте-

ван Ђирић, бан зетске бановине Мујо Сочица и многи други." Патријарх Варнава поклонио је манастиру златан крст (вредност 15.000 дин).

Јуна 1936. Владе Перић, Миша Цвијовић, Бахрија Мезилцић, Дуле Вукосављевић, Рифат Хаџагић и Медо Хашимбеговић, напредни омладинци Пријепоља, према запису Рифата Хаџагића, на ушћу Милешевке у Лим држе састанак којом приликом оснивају Планинарско друштво Пријепоље. За вођу планинара изабран је Рифат Хаџагић, културно-забавни живот водиће Владе Перић и Миша Цвијовић и Ферко Челебић, за техничка и итендантска питања Медо Хашимбеговић, Митуша Томашевић и Авдулах Вељовић. Друштво је имало велике успехе у раду.

1. јули 1935. Изашао је први број напредног листа за културна и економска питања „Рашка” у Пријепољу. Уредник Миливоје Жугић.

1935 - 1936. Пуштена у пробни рад централа на дрва у Пријепољу коју је направио Јозеф Скленар родом из Чехословачке, а од 1936. пуштена је у редован рад и давала струју за град. Генератор је био јачине 50 киловата, а мотор 38 коњских снага.

Маја 1936. Изашао први број бачког листа ученика основне школе у Каменој Гори „Наш саморад”.

Децембра 1936. Лист „Рашка” издао је „Санџачке хићаје” за које је предговор написао и за штампу приредио Сретен Вукосављевић. „Проклет нека си ти несрећни вилајету, у коме су пашчад пуштена, а камење везано”, записано је у поднаслову књижице.

1937. Бранко Радичевић одржао је састанак у Пријепољу са десетак омладинаца на који је дошао Рифат Бурдовић и с њим Шукрија Меџедовић на коме је договорено да се врло опрезно и илегално покрене акција на прикупљању помоћи у новцу народу Шпаније. Акција је успешно трајала све до 1941. Дошла је име — црвена помоћ.

1. новембра 1937. Изашао је први број напредног листа „Нови Санџак“, уредник Миљивоје Жутић.

1937. У Бродареву је од радника који раде пут Пријепоље — Бијело Поље основана подружница синдиката грађевинских радника. И у Пријепољу је тог времена основан синдикат (Живко Стојадиновић, Бошко Јездовић, Милун Дрчелић, Мурат Делић, Јумлија Хашимбеговић, Ибрахим Башовић и др.).

1937. Дошло је до хапшења Бранка Радичевића, професора гимназије у Пријепољу, који је као комуниста уживао велики углед у народу и био цењен и вољен од ученика. Ученици су одбили да иду на наставу и на тај начин ступили у штрајк. То је највероватније први штрајк у овом граду.

Јануара 1938. Студенти Санџака извели су велики поход кроз Санџак под паролом „Одбрана земље од фашизма“. Студенти су у свим местима говорили народу каква се опасност надвила појавом Фашизма и да је потребно уједињени и збратимљени бранити слободу и родну груду.

11. децембра 1938. На одржаним изборима Удружена напредна опозиција у срезу милешевском добила је 1.668 гласова што је био велики политички успех и круна рада напредних људи.

На листи опозиције за председника општине изабран је само председник бабинске општине Вуле М. Брашанац.

Априла 1939. Напредни студенти Санџака упутили су писмо своме народу у којем истичу опасност од рата и упућују поруку „потребно је окупити и сјединити све снаге које су спремне да бране земљу... у борби за зједничке интересе, за срећнију будућност свих, здружите се и уједините“. Само уједињени и збратимљени Срби и Муслимани могу се одупрети непријатељу. У потпису православни и муслимански студенти Санџака.

1939. На иницијативу Љубише Миодраговића током лета основане су подружнице задружне омладине у Великој Жупи, Страњанима и Сељашници које су одиграле велику политичку улогу на васпитању и идеолошком и политичком уздицању омладине. У саставу подружница основане су читаонице и библиотеке.

1939. Током лета Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак формирао је обласни комитет КПЈ за Санџак. Обласни комитет преузима руковођење партијском организацијом у овој области.

1939. На иницијативу Главног одбора Земљорадничке странке у Пријепољу је током лета покушао да се држи збор грађана на који су дошли др Бранко Чубриловић, Марко Вујачић, Павле Јововић и Арсо Копривица. Збор је почео у 10 сати у кафани „Корзо“. Љубиша Миодраговић са напредним грађанима ратурио је овај збор.

18. септембра 1939. У Пријепоље долази Душан Кораћ, секретар Обласног комитета КПЈ за Санџак, држи састанак са Бранком Радичевићем, професором и Љубишом Миодраговићем, студентом обојица чланови КПЈ. Договорили су се да за члана КПЈ приме Ахма Шеховића, берберина и оснивају прву партијску организацију у Пријепољу. За секретара је изабран Бранко.

1939. На иницијативу партијске организације одржана је ванредна скупштина Градске читаонице у Пријепољу и у управу је изабран Бранко Радичевић и напредни омладинци Милена Цвијовић и Данило Пурић.

1939. Партијска организација Пријепоља упутила је на курс синдиката у Загреб Живка Стојадиновића и Емина Хаџовића у циљу обучавања и усавршавања за рад са синдикалном подружницом.

8. јула 1940. Душан Томашевић испред Задружне омладине Санцака учествује на скупштини задружне омладине Југославије у Београду. Запажен је његов говор о стању у Санцаку.

4. августа 1940. У Пријепољу је организована велика прослава спорта на којој су учествовали спортски клубови и друштва, преко 400 спортиста, гледалаца близу две хиљаде. Као гост учествовао је фудбалски клуб „Слога” из Сарајева. Манифестовало се братство и јединство, развијена је црвена застава. Овај скуп је назван „комунистички конгрес”.

1940.

1940. У селу Камена Гора, недалеко од зграде основне школе, подигнута је спомен чесма на којој је уклесан натпис: „Одбор Подмлатка Црвеног крста 1940. године”. Чесму су изградили мештани уз несебично ангажовање учитеља браће Радише и Миодрага Миодраговића.

15. августа 1940. Основана је прва партијска организација на селу — за подручје Велике Жупе и Селашнице. Чланови: Душан Томашевић, Газо Хасанбеговић и Раде Кубуровић. Секретар Љубиша Миодраговић, касније Велибор Љујић.

Августа 1940. У Пријепољу је одржана оснивачка конференција СКОЈ за Санцак. Конференцији је присуствовао Владо Поповић инструктор ЦК КПЈ. Избран је Обласни комитет СКОЈ-а: Велибор Љујић, Данило Кнежевић и Ахмо Шеховић, а потом је формиран Месни комитет СКОЈ-а за милешевски срез, Ахмо Шеховић изабран је за секретара.

Септембра 1940. У Чадињу је одржана конференција омладине милешевског среза којом је руководио Душан Томашевић. Било је речи о раду омладине, читању књига и новина и о ратној опасности. Испред Страњани присуствовали су: Ратомир Трмчић, Марко Пушица, Ристо Зејак, Милоје Филиповић, Милош Филиповић. Било је присутно око 50 учесника. Заједно су ручали, ноћили и сутрадан се разишли.

Новембра 1940. Шнајдерски радници Пријепоља ступили су у штрајк, њих 12. Тражили су повећање плата и трајало је осам дана. Ово је први штрајк колико се зна у Пријепољу кога су организовали радници. Штрајк је успео, а углед КПЈ порастао.

1941.

Априла 1941. На иницијативу Сретена Вукосављевића у Пријепољу је одржан састанак угледних Срба и Муслимана у циљу чувања добрих односа између Срба и Муслимана, јер како је истакао Вукосављевић окупацију треба сматрати привременом и пролазном. Успех овог договора видео се и приликом уласка Немаца, нико их није дочекао сем председник општине.

16. априла 1941. Немачка окупаторска војска ступила је на територију Санцака, а у Пријепоље су истог дана ушле мање јединице 60-те моторизоване пешадијске дивизије.

23. априла 1941. Немци и Италијани утврдили су демаркациону линију према којој су Пријепоље, Прибој, Нова Варош, Сјеница и Нови Пазар припали Немачкој, а Пљевља, Бијело Поље и Тутин италијанској окупационој зони.

Италија је после споразума са Немцима закључила уговор са НД Хрватском и добила је тим уговором цео Санцак сем дежевског и мањег дела сјеничког среза које су задржали Немци.

29. IV — 5. V 1941. По одобрењу Немаца, а наређењу НДХ, усташке и домобранске јединице дошле су у милешевски, прибојски, нововарошки и пљеваљски срез, а средином јуна и сјенички. Усташе су успоставиле цивилну власт, отпустили су из службе Србе, Црногорце и напредне Муслимане. Скрнаве национална српска обележја, забрањују ћирилицу, покушавају да обнове феудалне односе.

1941. У другој половини априла у Пријепоље је дошао секретар Обласног комитета КПЈ Рифат Бурковић Тршо, реорганизовао Месни комитет СКОЈ-а у

саставу: секретар Душан Томашевић, чланови Нијазија Мусабеговић, Данило Пурић и Селмо Хашимбеговић.

Маја 1941. Крајем маја формирана је хелија КПЈ у Страњанима. Примљени су Владе Трмчић и Анто Вранић, а секретар је Добрица Баковић. После два-три месеца примљени су Жарко Маринковић и Милорад Зејак, а крајем године и Светомир Чапјак. Током лета Добрица је отишао у илегалу, а секретар је био Милутин Дивац који је истовремено био и секретар хелије у Дивцима.

22. јуна 1941. У Чадињу је одржано саветовање Обласног комитета КПЈ за Санџак — присутни: Рифат Бурџовић Тршо, Љубиша Миодраговић, Недељко Мердовић, Велибор Љујић, Момир Бошковић, Мирко Буковић, Муниб Кучевић, Раде Борисављевић, Душан Томашевић, Хилмија Хасанагић, Борбе Станић, Вукосав Бошковић и Хакија Зејниловић. Нису присуствовали делегати из пљеваљског среза пошто нису били обавештени, а у сјеничком и штавичком нису постојале партијске организације. Овај значајан скуп представља завршне припреме за дизање устанка.

23. јуна 1941. Комунисти у граду су обавештени да им усташе припремају хајку и хапшење, па је Месни комитет наредио свим члановима КПЈ који су били „компромитовани”, како се то тада говорило, да напусте варош.

8. јула 1941. Биро Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору, Боку и Санџак одржао је састанак и донео одлуку да отпочне оружана борба противу окупатора у Црној Гори и Санџаку.

18. јула 1941. Карабинињерска посада која се налазила у Бродареву од страха устанка из Црне Горе напустила је ову паланку а потом су ушли борци Бродаревске устаничке чете.

19/20. јула 1941. У Лучицама је Месни односно Срески комитет КПЈ формирао чету од око 30 бораца, углавном чланова КПЈ, командир Раде Дивац. Задатак чете је да отпочне запречавање пута у Струговима, рушењу телефонских бандера и др.

20. јула 1941. Устаници су ослободили Бијело Поље, а из Бродарева је побегла за Пријепоље, па за Пљевља италијанска посада. Потом је тих дана формирана бродаревска герилска чета са командиром Секулом Радловићем.

Јула 1941. Крајем јула долази у Страњани око две стотине наоружаних војника припадника НДХ и муслиманске милиције из Сјенице, командир је био Берим Курпејовић. Опљачкали су имовину Крста Баковића и још неколико домаћинстава. Остали су до краја августа.

22. јула 1941. У Бродарево су стигла два италијанска мотоциклиста, а на њих су припуцали бродаревски устаници и то су први пуцњи на окупаторске војнике. Оба су ухваћена од бораца бродаревске чете Милуна Радовића, Вучића Вуковића, Борђија Чичића и Јова Гордића и спроведена за Бијело Поље. Касније се установило да су то били војни новинари који су скренули на Коловрату уместо за Пљевља продужили пут за Бродарево.

1. августа 1941. Бродаревска чета је под притиском усташких снага из Пријепоља и муслиманске милиције од Сјенице напустила Бродарево и пребацила се на терен бјелопољског среза са великим бројем становништва.

15. августа 1941. Муслиманска милиција из Бродарева напала село Слатину и заузела га.

19. августа 1941. Квислинзи су на свиреп начин убили једанаест бораца бродаревске (избегличке) чете, сви родом из Слатине. Убили су Мијајила Јокови-

ћа, Вуковиће Вукића, Јанка и Владимира, Рада Бојовића, Мијајла и Рада Буровића, Зарију и Божа Шћепановића, Видака и Богдана Радловића и Вука Вуковића.

17/18. август 1941. Бродаревска партизанска чета водила жестоке борбе са муслиманском милицијом у пределу Кичаве.

Августа 1941. Крајем августа Срески комитет КПЈ размотривши ново насталу ситуацију донео је одлуку да се треба привремено повући и расформирати ивањско-жупску чету. Један број остао на терену, једни су отишли у Пријепоље, а неки на Златар.

2. септембра 1941. У Пријепоље долазе италијанске окупационе јединице које су од 29. августа чекале у Великој Жупи док се Немци и усташе повуку из града. Италијанске јединице биле су знатно бројније од Немаца. У граду је постављена тројака власт: цивилни комесеријат, карабињери и војна команда. А „домаћу“ власт су сачињавали начелник Абдурахман Асимовић, председник општине Алија Агинчић и секретар Ахмет Салибеговић.

4. септембра 1941. У Радојињи је одржан саста-
нак Обласног комитета КПЈ, за нове чланове изабрани су Воја Лековић, Момир Бошковић, Владо Дамњановић и Душан Томашевић. За секретара је изабран Рифат Бурџовић Тршо, а Владе Дамњановић постављен је за секретара Обласног комитета СКОЈ-а. Од тада Обласни комитет КПЈ директно је био везан за ЦК КПЈ.

10. септембра 1941. На Златару је формирана прва партизанска чета састављена од бораца из милешевског, нововарошког, сјеничког и прибојског среза. У формирању чете учествовали су Љубиша Миодраговић и Велибор Љујић. За командира је изабран Даут Мусић, политичког комесара Мирко Буковић. На Љубишин предлог изрезали су од црвене чохе звезде петокраке са српом и чекињем и ставили их на капе.

20. септембра 1941. На Златару одржан састанак Обласног комитета КПЈ, присутни: Љубиша Миодраговић, Велибор Љујић, Мирко Ђуковић, а састанком руководио секретар Бурџовић. Састанак је допринео знатном усмеравању устанка у Санџаку.

26. септембра 1941. Група бораца кренула је са Златара у манастир Милешеву да тражи писаћу машину од игумана Тркуље. Сусрели су италијанску колону која је кретала према Косатици и на њу са брда Титеровац осули паљбу. Италијани су побегли, али су касније са камионима дошли до Милешеве и одатле у стрељачком строју до Косатице. Потерали су шест људи до Пријепоља, двојицу су спровели у Пљевља (Мухарем Мурановић и Илија Филиповић) и стрељали их, а остале пустили кућама.

27. септембра 1941. У селу Седобру, у борби са Италијанима погинуо је Љубиша Миодраговић и браћа Бојовићи Радош и Перо. То је био ненадокнадив губитак за комунисте и све родољубе. Љубишина сунруга Бина Врбица успела је да се спаси.

Октобра 1941. Почетком октобра одржан је шири партијски састанак у шуми Сурдуп, Бабине, у циљу договора о спровођењу одлуке ОК КПЈ за Санџак о дизању устанка. Донета је одлука да се формира чета и одређено 13 другова који ће доћи на формирање чете, а одређени су и партијски радници за рад у позадини, са масама.

Октобра 1941. Од октобра па до почетка фебруара 1942. Месни односно Срески комитет КПЈ налазио се у Лучицама, у кући Рада Дивца.

10. октобра 1941. У селу Бабинама, код воде Студенца, формирана је Милешевска партизанска чета: командир Велибор Љујић, комесар Војин Куртовић, заменик комесара Добрица Баковић, заменик командира Милосав Стиковић, борци — Бошко Јездовић, Драгиша Вараклић, Милоје Тописировић, Га-

зо Хасанбеговић, Бошко Шкрбовић, Раде Кубуровић, Радојица — Раде Нинчић, Емин Хаџовић и Живко Стојадиновић.

Напомена: На овом месту је 1875. био договор вићенијих људи из Бабина и шире околине за дизање буне. А 1908. крај ове чесме Сретен Вукосављевић држи збор грађана у поводу догађаја који су уследили дизањем младотурске револуције и избора делегата за Српску демократску лигу у Скопљу.

Октобра 1941. У милешевску партизанску чету су отишли чланови Среског комитета СКОЈ-а Селмо Хашимбеговић, Данило Пурић, а у Срески комитет је изабрана Деса Ракетић.

25. октобра 1941. Изабран је Народноослободилачки одбор за Лучице, Дивце и Бранчиће, председник Теодосије Дивац. Касније је формиран одбор за Ивање и за Сопотницу.

Октобра 1941. Дошло је до измене у Среском комитету КПЈ: пошто је Велибор Љујић отишао у чету; за секретара је изабран Бранко Радичевић, а чланови су — Велибор Љујић, Добрица Баковић, Душан Томашевић и Милутин Дивац. КПЈ је бројала око 50 чланова.

11. новембра 1941. Из Пријепоља је организовано отишла група омладинаца у Милешевску партизанску чету. Чета се налазила у Дечеву и њој су приступили Изет Чавић, Шућро Џидић, Рифат Хаџагић, Јусо Мусабеговић, Абдурахман Пашановић, Туфо Хаџагић и Ибрахим Пашановић.

Новембра 1941. Бошко Шкрбовић са једним одлењем бораца Прве милешевске чете отишао је у Радојињу и преузео за чету пушке „Партизанке” произведене у Ужицу.

1. децембра 1941. Планом напада на Пљевља Милешевска партизанска чета добила је задатак да

затвори пут Рудо — Пљевља и да другим делом ликвидира италијанску карабињерску посаду у Бучју. Чета је са успехом обавила задатак.

1. децембра 1941. На плочи у стени Савиног Лакта је запис: „На овом месту 1. децембра 1941. године, партизански батаљон „18. октобар” из Црне Горе, састављен од бораца из Пипера, Куча и Братаножића, разбио је окупаторску италијанску моторизовану колону која је наступала од Пријепоља према опседнутим Пљевљима”.

2. децембра 1941. Долази у Дренову Јосип Броз Тито и задржава се до 19. децембра. „Тај релативно кратак полумесечни боравак руководства НОП Југославије у Санцаку био је по много чему значајан не само за развитак ослободилачке борбе у том крају, већ и шире, у целој земљи, јер су управо тих дана Врховни штаб и Централни комитет донели неколико важних одлука које ће имати значајне реперкусије на даљи развој НОП у првом реду на развој његове оружане силе”.

5. децембра 1941. Формиран је први народно-ослободилачки одбор у Каменој Гори, председник Милосав Глушчевић, истог дана формирана је и каменогорска позадинска чета. До краја месеца у Милешевском срезу формирани су одбори: Лучице, Дренова, Тоци, Бабине, Великој Жупи, Кашицама, Сопотници, Страњанима, Кучину и Избичњу.

7. децембра 1941. На седници Полтибиороа ЦК КПЈ и Врховног штаба НОП и ДВ Југославије у Дренови донете су важне одлуке за даљи развој устанка и оружане борбе. Донета је одлука о формирању већих војних јединица, која је реализована 22. децембра у Рудом. На састанку су били присутни: Тито, Едвард Кардељ, Александар Ранковић, Милован Билас, Иво Лола Рибар, Сретен Жујовић, Филип Кљарић, и Рифат Бурковић.

7. децембра 1941. После пљеваљске битке и пораза на Савином лакту, Италијани су извршили одмазду над недужним становништвом Јабуге и Бабина и околине Пљеваља. На Јабуги су на свиреп начин убили педесет грађана: деце, жена и старца и поплашили куће и остале зграде 23 домаћинства.

14. децембра 1941. Погинуо је у Дренови борац Милешевске чете Абдурахман Пашановић.

15. децембра 1941. Врховни штаб је упутио позив италијанским војницима: „Паљење села између Пријепоља и Пљеваља, убијање читавих породица, заједно са децом у тим селима представља страشان злочин који вас каља не само пред овим окупираним, већ и пред вашим властима, Италијанским народом, који стење под војничком чизмом Хитлера и његовог крвавог слуге Мусолинија. Најгнусније злочинство које сте ви по наређењу извршили јесте убиство двеју младих жена, од којих је једна мајка близанаца које је родила пре седам дана.”

19. децембра 1941. На споменику поред Лима, недалеко од ушћа Дреновске реке у Лим, пише: „По доношењу одлуке о формирању пролетерских брата у Дренови, на путу за Рудо, овде је друг Тито са Врховним штабом партизанских одреда Југославије прешао Лим 19. XII 1941. године”.

24. децембра 1941. Наредбом Главног штаба НОП-а за Санџак од златарске чете и милешевске чете формиран је Златарско-милешевски батаљон. Штаб батаљона су сачињавали: командант Владимир Жугић, комесар Велибор Љујић, заменик политкома Гојко Друловић. У овом саставу батаљон је остао до почетка фебруара 1942. када су формирана два посебна батаљона.

1941. Крајем године бомбардоване су Страњани. Бомбе су пале на Водице и том приликом запаљене четири штале. Највероватније да је бомбардовање

требало да буде Дренове где се налазио Врховни штаб.

1942.

9. јануара 1942. Милован Билас, члан Врховног штаба НОВ и ПОЈ дошао је у Аљиновиће и том приликом је наредио те су стрељани Милан Цупара, Јевђен Рвовић и Јаћим Драгутиновић из разлога што су они као четници ухватили и разоружали Андра Петронијевића.

12. јануара 1942. Гувернер и командант окупиране Црне Горе генерал Пирцио Бироли издаје наредбу својим трупама да за једног убијеног италијанског официра убију 50 цивила, а за подофицира и војника десет.

7. јануара 1942. Формирана је бабинска партијска ћелија, а до тада је била бабинско-толачка, пошто су у КПЈ децембра 1941. примљени Радисав Мартиновић, Никола Томашевић и Вуле Брашанац. Чланови ове партијске ћелије су Војко Р. Кубуровић, секретар (дошао из београдске партијске организације), Војин К. Брашанац (дошао из крагујевачког војног комитета), Илија Брашанац, дошао из МК КПЈ Крагујевца и Вуле Р. Брашанац.

Јануара 1942. Обласни комитет КПЈ за Санџак упутио је путем прогласа позив народу за ступање у партизанске одреде.

7-8. фебруара 1942. Партизанске јединице из Србије и Санџака успешно су форсирале Лим између Љиљака с десне, на леву обалу, и Старог. Срески комитет КПЈ и милешевска партизанска чета врло успешно су организовали и обезбеђивали прелаз. Прво је прешла милешевска партизанска чета, па је један вод заузео положаје према Грачаници, а други према Пријепољу. За њом су прешли ужички, па чачански батаљон.

9. фебруара 1942. На повратку из Лучица Владе Трмчић и Анто Вранић, партијски позадински рад-

ници из Страњани, на превоју Препеће између Водича и Доњих Страњани, сусрели су се са четницима Богдана Богдановића, дошло је до борбе, четници су били немилосрдни, а комунисти нису се предавали док од више задобијених рана нису пали. Предати су Италијанима. Анто је од последица рана умро у пријепољском затвору, а Владе је осуђен на 101 годину робије и интерниран у Италију. Данас живи у Мраморку. Овај сусрет означио је дефинитивну деобу, народ је из дна душе омрзео четнике.

1942. Током ове године четници су интернирали у колашински четнички затвор следеће припаднике партизанског покрета из пријепољског краја: Брашанац А. Александар — Лексо, Брашанац Војко, Брашанац Р. Вуле, Гојак Милија, Дучић Вуле, Дробњак Раде, Јездовић Бошко, Кубуровић Раде, Кубуровић Милорад, Лојаница П. Борђе, Љубојевић Станислав, Мартиновић Радисав, Мидраговић Душан, Мидраговић Миодраг, Миодраговић Радиша, Пушоњић Василије, Пушоњић Иван, Стиковић М. Василије, Стиковић Ј. Милосав, Пузовић В. Никола, Шљукић М. Новица, Томашевић Р. Марко, Томашевић Р. Никола, Тописировић Милоје и Баковић Михајило.

9. фебруара 1942. У Каменој Гори формиран Штаб српско-санџачких одреда, командант Владимир Кнежевић Волођа, политком Милинко Кушић.

10. фебруара 1942. У Каменој Гори формиран је Милешевски партизански батаљон „Љубиша Миодраговић”. Батаљон је састављен од три чете 220 бораца. Командант Добрица Баковић, комесар Војин Бојовић, заменик комесара Велибор Љујић, заменик команданта Драгутин Дивац.

10. фебруара 1942. Преко 400 Италијана са муслиманском милицијом хоће Сулејмана Пачариза изашли су на терен ивањске општине и приредили праву хајку на становништво. Отерали су 25 сељака у затвор, а после мучења стрељали су испод Сријезежа:

требало да буде Дренове где се налазио Врховни штаб.

1942.

9. јануара 1942. Милован Билас, члан Врховног штаба НОВ и ПОЈ дошао је у Аљиновиће и том приликом је наредио те су стрељани Милан Цупара, Јев-Бен Рвовић и Јаћим Драгутиновић из разлога што су они као четници ухватили и разоружали Андра Петронијевића.

12. јануара 1942. Гувернер и командант окупиране Црне Горе генерал Пирцио Биролли издаје наредбу својим трупама да за једног убијеног италијанског официра убију 50 цивила, а за подофицира и војника десет.

7. јануара 1942. Формирана је бабинска партијска хелија, а до тада је била бабинско-толачка, пошто су у КПЈ децембра 1941. примљени Радисав Мартиновић, Никола Томашевић и Вуле Брашанац. Чланови ове партијске хелије су Војко Р. Кубуровић, секретар (дошао из београдске партијске организације), Војин К. Брашанац (дошао из крагујевачког војног комитета), Илија Брашанац, дошао из МК КПЈ Крагујевца и Вуле Р. Брашанац.

Јануара 1942. Обласни комитет КПЈ за Санџак упутио је путем прогласа позив народу за ступање у партизанске одреде.

7-8. фебруара 1942. Партизанске јединице из Србије и Санџака успешно су форсирале Лим између Љиљака с десне, на леву обалу, и Старог. Срески комитет КПЈ и милешевска партизанска чета врло успешно су организовали и обезбеђивали прелаз. Прво је прешла милешевска партизанска чета, па је један вод заузео положаје према Грачаници, а други према Пријепољу. За њом су прешли ужички, па чачански батаљон.

9. фебруара 1942. На повратку из Лучица Владе Трмчић и Анто Вранић, партијски позадински рад-

ници из Страњани, на превоју Препеће између Водича и Доњих Страњани, сусрели су се са четницима Богдана Богдановића, дошло је до борбе, четници су били немилосрдни, а комунисти нису се предавали док од више задобијених рана нису пали. Предати су Италијанима. Анто је од последица рана умро у пријепољском затвору, а Владе је осуђен на 101 годину робије и интерниран у Италију. Данас живи у Мраморку. Овај сусрет означио је дефинитивну деобу, народ је из дна душе омрзео четнике.

1942. Током ове године четници су интернирани у колашински четнички затвор следеће припаднике партизанског покрета из пријепољског краја: Брашанац А. Александар — Лексо, Брашанац Војко, Брашанац Р. Вуле, Гојак Милија, Дучић Вуле, Дробњак Раде, Јездовић Бошко, Кубуровић Раде, Кубуровић Милорад, Лојаница П. Борђе, Љубојевић Станислав, Мартиновић Радисав, Мидраговић Душан, Миодраговић Миодраг, Миодраговић Радиша, Пушоњић Василије, Пушоњић Иван, Стиковић М. Василије, Стиковић Ј. Милосав, Пузовић В. Никола, Шљукић М. Новица, Томашевић Р. Марко, Томашевић Р. Никола, Тописировић Милоје и Баковић Михајило.

9. фебруара 1942. У Каменој Гори формиран Штаб српско-санџачких одреда, командант Владимир Кнежевић Волођа, политком Милинко Кушић.

10. фебруара 1942. У Каменој Гори формиран је Милешевски партизански батаљон „Љубиша Миодраговић”. Батаљон је састављен од три чете 220 бораца. Командант Добрица Баковић, комесар Војин Бојовић, заменик комесара Велибор Љујић, заменик команданта Драгутин Дивац.

10. фебруара 1942. Преко 400 Италијана са муслиманском милицијом хоће Сулејмана Пачариза иашли су на терен ивањске општине и приредили праву хајку на становништво. Отерали су 25 сељака у затвор, а после мучења стрељали су испод Сријезежа:

Дивце Микаила, Антонија, Милију и Вуколу и Боковић Душана.

16. фебруара 1942. Италијанске јединице из Пријепоља запалиле су зграду основне школе у селу Бабинама.

18. фебруара 1942. Врховни командант НОП и ДВЈ Тито у билтену бр. 14 — 15 похваљује и одаје при знање свима који су успешно организовали прелаз преко Лима и тиме „показали велико јунаштво и самопрегор”.

1942. Од фебруара Обласни комитет КПЈ за Санџак сачињавали су: Рифат Бурџовић Тршо, секретар, Воја Лековић, Рафајило Батино (Мишо Цветковић), Данило Кнежевић, Душан Томашевић.

Обласни комитет СКОЈ-а: Данило Кнежевић, секретар, Мирко Милојковић, Драгица Шапоњић и Вуко Булатовић.

1. марта 1942. Италијани и муслиманска милиција извршили су напад на Камену Гору, запалили школу и све зграде у близини и опљачкали имовину домаћинстава. У Великој Жупи запаљено је 25, у Каменој Гори 13 кућа.

14 - 15. марта 1942. Једна чета Милешевског партизанског батаљона запленила је транспорт намирница сјеничких трговаца на путу Пријепоље — Пљевља.

18. марта 1942. Из бивше ивањске општине 45 домаћинстава упутило петицију италијанској команди у Пријепољу тражећи заштиту да их четници више не малтретирају и да их силом не терају за Босну да се боре. Ето, и то се у рату дешава — да се од окупатора тражи заштита од домаћих наоружаних четничких банди.

25. марта 1942. Милешевски батаљон у реону Мажићи — Калафати напао италијанску колону (500

— 600 војника) која је вршила пљачку по селима. Колона разбијена, заплењена велика количина муниције, бомби, ћебади, руксага, огртача, убијено 20 војника, биланс је напада. Стока враћена сељацима.

28. марта 1942. Италијанска војска попалила куће 13 домаћинстава Толаца и Бабина, опљачкала око хиљаду грла стоке. У повратку сусрео их Милешевски батаљон код Барица, разбио цео италијански батаљон, убио једног војника, заробио нешто опреме, а стоку вратио сељацима.

1. априла 1942. Италијани су стрељали групу грађана у потоку испод Сријетежа на улазу у Пријепоље.

5. априла 1942. Штаб батаљона „Љубиша Миодраговић”, извештава Главни штаб НОПО за Санџак да је водио низ борби, чистио терен, одржавао конференције са народом и да су Италијани стрељали две групе грађана.

Априла 1942. Почетком месеца Месни комитет КПЈ за Косовску Митровицу послао је свога члана Миладина Радуловића Крцуна (из Бродарева) у четнички одред Радомира Цветића са врло одговорним задатком — да успостави везу са комунистима на терену и да им пружа помоћ, да спашава народ колико год може од четничког зулума, а да четничку организацију што више разара изнутра. Тај задатак је сјајно обавио.

21. априла 1942. Штаб Милешевског батаљона извештава главни штаб НОПО за Санџак да батаљон има три чете и преко 150 бораца од којих је 48 чланова КПЈ и кандидата. Прва чета: командир Бошко Шкрбовић, пол. комесар Крсто Лучић, заменик пол. комесара Газо Хасанбеговић. Друга — командир Стеван Томовић, пол. ком. Драгутин Дивац и зам. полит. ком. Селмо Хашимбеговић, трећа — командир Свето Пејовић, полит. ком. Раде Кубуровић и заменик полит. ком. Милена Стојадиновић.

21. априла 1942. Заменик политичког комесара Милешевског батаљона Велибор Љујић шаље извештај Штабу НОПО за Сандак о стању партијске организације у батаљону истичући да су отклоњени недостаци у раду и да је развијен политички рад код бораца и да су за последњи месец дана примљена 8 у Партију и 6 за кандидате.

Априла 1942. Билтен бр. 16 Врховног штаба НОП и ДВЈ од априла објављује наредбу којом се похваљује Милешевски батаљон за успешне акције, а посебно за разбијање италијанске колоне код Мажића.

1. маја 1942. Први пут је у току рата свечано прослављен Први мај. У Садима, Камена Гора окупили су се грађани и борци Милешевског батаљона и свечано прославили празник. Борци су припремили програм Говорили су Добрица Баковић и Велибор Љујић.

5. маја 1942. Главни штаб НОПО за Сандак извештава Врховни штаб НОП и ДВЈ о борбама са четницима код Мојковца где каже: „После ових великих борби морално стање и борбеност наших јединица су на висни. У овим борбама јуначки се држао цео бјелопољски одред, а такође и милешевски батаљон који је учествовао у овој борби.”

8. маја 1942. Главни штаб НОПО за Сандак извештава Врховни штаб НОП и ДВЈ о војнополитичкој ситуацији у Сандаку, па каже и ово: „Ситуација у милешевском срезу је углавном добра. И поред свих настојања окупатора и врхова муслиманске и српске реакције да сложено иступе против нас, то им не полази за руком... Милешевски батаљон броји 192 бораца”.

22. маја 1942. Вођене кржаве борбе на Кланцу, Марену и ширем реону Камене Горе противу четника Драже Михаиловића. Четници претрпели тежак пораз, погинуло их је преко 30, међу којима и неке војводе као Богдан Бондановић из Гробница.

23. маја 1942. У селу Маочу одржан састанак Обласног комитета КПЈ за Санџак и Главни штаб НОПО за Санџак поред анализирања политичке ситуације и других питања за секретара је изабран (постављен) Рафаел Батино. Тршо се налазио са јединицама.

26. маја 1942. Александар Ранковић, секретар ЦК КПЈ шаље писмо Титу у коме оцењује рад комуниста у Санџаку истичући да је политички рад јако раширен и утицај комуниста је велики.

29. маја 1942. У борбама са Италијанима и четницима на косама Косанице и села Глибаћа погинуо је командант Милешевског партизанског батаљона „Љубиша Миодраговић” Добрица Баковић са више бораца. Погинули су: Радоје Баковић из Брајковца, Светозар Цмиљановић из Камене Горе, Никодин Романдић из Дренове, Рајко Пејовић из Милешева Дола, Радован Голубовић из Седобра, а рањени су Свето Пејовић, командир чете и Ристо Зејак, десетар, али су после неколико дана подлегли ранама.

2. јуна 1942. Штаб Милешевског батаљона упутио је Врховном штабу НОП и ДВЈ извештај о реорганизацији батаљона због смањења бројног стања па се реорганизује у чету. Штаб чете: командир Бошко Шкрбовић, заменик Милун Дрчелић, комесар Војин Терић и заменик политкома Селмо Хашимбеговић. Бројно стање је 73 бораца од којих 7 рањеника.

5. јуна 1942. Врховни штаб НОП и ДВЈ издао је 4. јуна наређење Главном штабу НОПО за Санџак да се од санџачких јединица формира бригада што је овог дана у реону Шћепан Поља и учињено. Бригаду је сачињавало пет батаљона, а добила је званични назив „ТРЕБА ПРОЛЕТЕРСКА НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКА БРИГАДА (САНЏАЧКА). Штаб: командант Владимир Кнежевић Волоћа, политички комесар Велимир Јакић, заменик команданта Миле Перуничкић, заменик политичког комесара (до 10. јуна) Војо Лековић, па Рифат

Бурцовић (од 10 јуна 1942.), начелник штаба Ратко Мартиновић, итендант Мијат Вулетић, референт санитета др Дејан Поповић.

Штаб милешевско-бјелопољског батаљона: командант Жарко Видовић, политком Живко Жижић, заменик команданта Радомир Јанкетић, заменик политчког комесара Велибор Љујић, референт санитета Милена Стојадиновић и итендант Раде Рудић.

5. јуни 1942. Територија милешевског среза била је под окупацијом, већи број чланова среског комитета КПЈ и СКОЈ-а отишао у партизане, неки изгинули, те од јуна 1942. до септембра 1943. формирано је Среско повереништво КПЈ, секретар Душан Томашевић Ђирко, чланови Данило Пурић, Раде Дивац и Драго Стиковић. И увек се на овом простору осећало присуство комуниста и герилских група партизана.

7. јуна 1942. Иво Лола Рибар, члан ЦК КПЈ и Врховног штаба обавештава Едварда Кардеља у Словенији о закључцима и одлукама Полтибироа ЦК КПЈ и Врховног штаба где стоји и ова оцена да се „у Сандраку политички као и у Србији исправно радило”.

16. јуни 1942. У Грандићима одржана прва партијска конференција Треће пролетерске НОУ бригаде (сандрачке) посвећена организационо-политичком и партијском стању у бригади. О раду милешеваца реферат поднео Велибор Љујић.

16. јуна 1942. На Тјеништићу одржана скупштина родољуба Црне Цоре, Боке и Сандрака на којој је осуђен непријатељски рад Драже Михаиловића и усвојена резолуција у којој се истиче да је НОБ у Црној Гори, Боки и Сандраку саставни део борбе свих прогресивних снага Југославије против окупатора и квислиншких снага.

20. јуна 1942. Партизанска герила на Златару врло мудро ухватила окупаторског сарадника професора Милутина Јелића и „његовог пратиоца капетана

Милана Дуруговића који су ишли у пратњи 100 четника на разговор Милану Недићу, председнику квислиншке владе у Београду. Такав подухват могли су да праве само смели, храбри и вешти ратници какви су били партизани.

3/4. јула 1942. Трећа пролетерска санџачка бригада напала и заузела Брадину и Иван Седло и нанела непријатељу велике губитке, запленила велике количине оружја, експлозива, опреме и животних намирница. Тито се са делом Штаба налазио током борбе са овом бригадом.

12. јула 1942. У Пљевљима је стрељан револуционар Рафаел Батино (Мишо Цветковић) политички секретар Обласног комитета КПЈ за Санџак.

13. јула 1942. Трећа пролетерска бригада санџака после низа борби са усташама Црне легије ослободила Прозор. Касније ослобађа и друге градове — 24. јула Шујицу, 5. августа Ливно, 24. августа Мркоњић Град.

1. августа 1942. Начелник Врховног штаба НОП и ДВЈ налазио се са Трећом пролетерском бригадом и пратио њене борбе за Шујицу, Дувно и Ливно, па извештава Врховног команданта: „И поред ноћног умора, јединице су два-три пута бацане у борбу на разне секторе. Неке јединице Треће бригаде показале су право херојство. Њено људство и командовање дало је све од себе”.

2. августа 1942. У борбама на Горњем Маловану противу усташких снага Милешевска чета претрпела је знатне губитке, погинули су Сретен Марушић, Твфо Хаџагић, Василије Коковић и Рајко Ратковић, а рањени су Велибор Љујић, комесар батаљона Јусо Мусабеговић командир првог вода и борац Чедо Шпица.

30. августа 1942. Рифат Бурџовић Тршо заменик политичког комесара Треће бригаде извештава

ЦК КПЈ да су борбеност и морал бораца добри и да
Врховни штаб може рачунати на Трећу пролетерску
бригаду и за најтеже задатке.

2/3. октобра 1942. У селу Трнову код Мркоњић
Града убијени су и бачени у јаму од стране четника
Владимир Кнежевић Волоба, командант, Рифат Бур-
цовић Тршо, заменик политичког комесара Треће про-
летерске бригаде и Томаш Жижић, командант 4. ба-
таљона. То је био велики ударац за бригаду.

1. новембра 1942. Наредбом Врховног команда-
нта Трећа НОУ санџачка бригада ушла је у састав
Прве пролетерске дивизије заједно са Првом проле-
терском и Трећом крајишком бригадом.

Новембра 1942. У селу Јунчевићи четници су
ухватили партизане герилце Милоја Тописировића и
Војина Куртовића. Одведени су у затвор у Колашин.
Војин прихватио четничку понуду да ради за њих, а
Милоје осуђен на 101 годину робије. Издржао робију
до капитулације Италије, а потом наставио борбу у
јединицама НОБЈ, генерал у пензији.

1942. Срески комитет СКОЈ-а среза милешев-
ског сачињавали су: секретар Данило Пүрић, Деса Ра-
кетић, Војислав Күбүровић, Радован Чаркиловић и
Нијазија Мүсабеговић, чланови, секретар СКОЈ у
граду Ариф Вељовић.

1942. Срески комитет КПЈ су сачињавали (од
марта): секретар Милүтин Дивац, чланови Велибор
Љүјић, Добрица Баковић, Бранко Радичевић. Касније
је дошло до измене.

6. децембра 1942. Павле Буришић командант
лимско-санџачких одреда (четника) пише министру
војске у домовини Дражи Михаиловићу „да се варош
Пријепоље није одазвала четничкој организацији” и
тражи да се Сретен Вүкосављевић, Јакша Богдановић,
Радиша Миодраговић, Илија Боковић ставе под сло-
во „З” (што значи заклати).

1943.

20. априла 1943. Муслиманска милиција без икаквог повода убила четворицу Новаковића из села Копривне (Страњани). Три одрасла мушкарца са још једним дечаком изашли су изнад села на обронцима Јадовника да ору њиву. На њих су наишли наоружани милицајци и извршили масакр над њима, а волове потерали и семе понели са собом.

4 - 5. маја 1943. Група бораца герилаца напустила Златар, прешла ноћу Лим у Дивцима и наставили пут ка Каменој Гори ради успостављања везе са партизанским снагама.

9. маја 1943. На Мијајловици (према Јабуци) у борби с Немцима погинуо Радоје А. Контић (1919) Тиква, Пљевља), комесар чете у Трехој пролетерској. Народни херој.

15. маја 1943. У бици на Сутјесци Трећа пролетерска претрпела велике губитке. Погинула су током ове битке 282 борца и руководиоца. У овој бици бригада је водила најтеже и најдраматичније борбе и извршила најтеже и најхуманије задатке.

8. јуна 1943. Четнички преки војни суд осудио је на смрт Сретена Вукосављевића, Јакшу Богдановића, Милоша Дивца, Милију Филиповића и Радисава Думића зато што су „организовали комунистичко-партизанску пропаганду у срезу милешевском”. Истог дана су ухватили Милоша Дивца и извршили казну, а пре тога десет дана садистички су убили Милошева сина, борца Милана.

12. јуна 1943. Муслиманска милиција под командом хоџе Пачариза напала је Страњани. Запалили су села Копривну, Грончарево и Шћепаницу и суседно село Милаковиће. За два дана у Страњанима су сву покретну имовину опљачкали и убили 34 грађанина. Народ је побегао у збег, а највише у Гробнице.

12. јуна — јули 1943. У селу Гробницама, поред Бродарева, у овом времену налазило се преко хиљаду

грађана, углавном жена, деце и стараца, који су овде нашли склониште испред налета муслиманске милиције. У овом збегу који се налазио под Италијанском контролом били су грађани из Подјадовничких села, села Пештерске површи и једног броја села бјелополског среза. Исхрану, хигијену, ред организовао је сам народ уз велику помоћ мештана. Живот је био тежак. Неколико жена кријући се од осталих породиле су се у шуми и децу удавиле.

8. јули 1943. Италијани су привели 30 младића из Камене Горе, на Јабучу, па у Пљевља, а одатле интернирали у Албанију.

10. јула 1943. У Бабинама су италијанске јединице извршиле велику рацију и том приликом су из Горњих и Доњих Бабина и Врбова отерали за Пљевља преко 400 мушкараца од 18 до 70 година, од којих је њих 25 остало у логору до капитулације Италије.

11. јула 1943. После обављене рације у Бабинама Италијани су попалили куће и остале зграде партизанских породица: Риста Томашевића, Филипа Љубојевића, Богдана Табашевића, Гавра Табашевића, Новака, Мата и Божа Љубојевића, Крста Брашанца, Ивана Брашанца, Милојице Брашанца, Антонија Брашанца, Војка Пузовића, Николе Томашевића, Сима Кубуровића, Сава Кубуровића и Света Пузовића.

12. септембра 1943. Четници су уз претходно мобилисање људства, па и симпатизера и сарадника НОП-а, извршили напад на Пријепоље у коме су се налазили Немци и муслиманска милиција. Напад је био безуспешан, а народ је помислио да су се четници најзад отрезнили и окренули се противу окупатора, али помисао је кратко трајала. Остали су што су и били.

25. септембра 1943. Партизани су први пут ослободили Пријепоље. Три батаљона Друге пролетер-

ске и батаљон Милешеваца Треће пролетерске бригаде ослободили су град. Милешевци су се истакли форсирањем Лима код Залуга и брзином којом су ушли око 11 сати у град, брањен од 1.150 четника. Било је то велико народно славље.

27. септембра 1943. На Јабуци, из заседе, четничка банда Борба Лашића сачекала је камион који је изашао из Пљеваља према Пријепољу и убили Бошка Буху прослављеног бомбаша Друге пролетерске бригаде, Богдана Радана, команданта болнице Друге пролетерске дивизије, а теже ранили Сашу Божовић лекара дивизијске болнице.

Септембра 1943. Крајем месеца реорганизован је Срески комитет СКОЈ-а и њега су сачињавали: Ариф Вељовић секретар, Олга Цвијовић, Станимирка Вукашиновић, Буда Думић, Вера Андоновић, Милица Перић и Вера Вараклић (удата Љујић), а Срески одбор УСАОЈ-а — Ариф Вељовић председник и чланови Лазо Љујић, Салко Вељовић, Буда Думић, Вера Андоновић и Влајко Потежица.

30. септембра 1943. Формиран је 4. батаљон Треће пролетерске санџачке бригаде који броји 550 бораца.

Септембра 1943. Формиран је Срески комитет КПЈ у саставу: Велибор Љујић, секретар, чланови Селмо Хашимбеговић, Данило Пурић, Деса Ракетић, Душан Томашевић Бирко и Ариф Вељовић.

Септембра 1943. Велибор Љујић, Милутин Дивац, Радојица Дивац и Данило Пурић држе у Горњим Страњанима конференцију са 20 грађана и том приликом су се договорили како да се организује рад на терену и одласка омладине у партизане. После неколико дана отишло је у партизане 20 младића и девојки.

10. октобра 1943. Одржана је седница Среског народноослободилачког одбора на којој је донета ре-

золуција са потписом свих 59 одборника којом осу-бују окупатора и његове помагаче за зла дела која чине над народом. Народ се позива на даље учвршћивање братства и јединства и у борбу за коначно ослобођење. Формиран је иницијативни одбор за оснивање Антифашистичког већа народног ослобођења Санцака.

Октобра 1943. Формиран је Милешевски (пријеполски) НОП одред са два батаљона и 350 бораца. Те јесени у партизане је из милешевског среза добровољно ступило преко 400 омладинаца и омладинки.

1/2. новембра 1943. Миладин Радуловић Крцун извршио удар у Дежевској четничкој бригади, разоружао је и основао Ибарски партизански одред. Постављен, управо, преузео команду над одредом.

3. новембра 1943. На предлог Штаба Другог ударног корпуса, Врховни штаб НОВЈ наредио формирање Главног штаба НОВ и ПО за Санцак — командант Велимир Јакић, заменик Никица Кнежевић, комесар Селмо Хашимбеговић и заменик комесара Комнен Церовић.

4. новембар 1943. У пределу Врањака, изнад села Дренове, погинуо у борби са четницима народни херој Гојко Друловић, заменик команданта Треће санџачке пролетерске бригаде.

6. новембра 1943. Одржана је прва седница Иницијативног одбора за избор АВНОС-а и са седнице је упућен телеграм АВНОЈ-у пред заседање у Јајцу шаљући борбене поздраве и дајући завет да ће се борити до коначне победе. Телеграм су потписали сви чланови одбора: Сретен Вукосављевић, Јевстатије Караматијевић, Мурат ефендија Шећерагић, Миле Перуничкић, Душан Ивовић, Милоје Добрашиновић и Воја Лековић.

9. новембар 1943. Главни штаб НОВ и ПО за Санцак издао проглас народу Санцака у коме се по-

ред осталог каже: „Народ Санцака мора својом борбом извојевати достојно место међу народима Југославије”.

12. новембра 1943. Вођене су жестоке борбе Милешевског батаљона Треће пролетерске бригаде на Голом брду са Немцима. Немци су претрпели знатне губитке, али су погинула и тројица бораца Раде Дробњак, Душан Букушић и Миле Јуруковић.

14. новембра 1943. Изненадним нападом Немаца на трећи батаљон Треће пролетерске на Каћеву напет је велики ударац, погинули су борци: Александар Дивац, Милан Томашевић, Душан Вукосављевић, Радомир Митровић, Анђелко Жугић, Омер Делић, Махмут Скадрак, Ратко Чпајак, Чедо Дивац, Миле Дучић, Радивоје Дучић, Вехбија ماشовић, Шаћир Кујовић, Илија Морачанин, Раденко Цвијовић и Божидар Цвијовић.

20. новембра 1943. Одржана је оснивачка скупштина Земаљског антифашистичког већа народног ослобођења Санцака у Пљевљима. Присуствовали су делегати срезова: милешевског, пљеваљског, бјелополског, нововарошког и прибојског. Делегати милешевског среза: Сретен Вукосављевић, Мурат Шећерагић, Јакша Богдановић, Селмо Хашимбеговић, Милутин Дивац, Рамо Шантић, Радојица Дивац, Свето Пузовић, Милија Лучић, Зако Зејак и Гоја Томашевић. Присутвовало 252 делегата. У Извршни одбор Већа изабрани: Сретен Вукосављевић, државни подсекретар из Пријепоља за председника, Мурат Шећерагић, врховни шеријатски судија из Пријепоља, за подпредседника, Душан Ивовић, учитељ из Пљеваља за подпредседника, Мирко Буковић, новинар из Радојинје, за подпредседника, Јакша Богдановић, адвокат из Пријепоља, за члана, Милоје Добрашиновић, професор из Бијелог Поља, за члана, Мишо Павићевић, правник из Пљеваља, за члана, Едиб Хасанагић, судија из Прибоја, за члана и Јевстатије Караматијевић, прота из Нове Вароши, за члана.

29. новембра 1943. У Пријепоље је после дугих маршева и тешких борби стигла из Србије Прва шумадијска НОУ бригада коју је, како истиче Радивоје Јовановић Брадоња њен командант „народ Пријепоља изванредно срдечно дочекао, улицама града бригада је маршовала по цвећу”.

Новембра 1943. Већници из Санцака на Другом заседању АВНОЈ су: Миле Перуничкић, Јевстатије Караматијевић, Милоје Добрашиновић, Душан Ивовић, Јосо Мирковић, Војо Лековић, Велимир Јакић, Сретен Вукосављевић, Мухамед Хаџисмајиловић, Стево Букковић, Никица Кнежевић, за чланове председништва изабрани су Воја Лековић и Јевстатије Караматијевић, Сретен Вукосављевић, а Миле Перуничкић за члана Националног комитета ослобођења Југославије.

1. децембра 1943. У Пљевљима је формирана Четврта санџачка ударна бригада. На дан формирања имала је 600 бораца, а главнину су сачињавали борци бјелопољског и милешевског НОПО. Била је под командом Главног штаба за Санџак до 4. III. 1944, а затим у саставу 37. дивизије. У њеним редовима борило се око пет хиљада бораца од којих је погинуло 285.

4 децембра 1943. Нападом Немаца и квислиншких снага на Пријепоље отпочела је Шеста непријатељска офанзива на овом простору. Напад су извршиле главне снаге прве брдске дивизије. Непријатељским снагама пружан је жесток отпор од стране првог и другог батаљона Друге пролетерске бригаде, Прве шумадијске бригаде, команде места и делова милешевског одреда. Од зоре до мрака трајала је неравноправна борба. Немци су били десетоструко бројнији и наоружанији, заузели су Пријепоље, али крајњи циљ им се није остварио, спашена је болница од 4 хиљаде рањеника у Пљевљима. Ова борба позната је у историји као ПРИЈЕПОЉСКА БИТКА. У овој бици погинуло је око 400 партизана међу којима и народни хероји: Јечменић Душан, Јовановић Мирослав, Умјеновић Милорад и Дудић Милош Мишо (рањен и убрзо подлегао ранама).

1944.

6. јануара 1944. На извршењу партијског задатка ухваћен је од четника илегалац и партијски радник Михаило Баковић иако везан покушао је и овога пута бекство, али није успео. Убијен је.

11. фебруара 1944. Четнички преки суд у Пријеполу осудио је на смрт Теодосија Дивца и Милана Парандиловића, одборнике Диваца. Стрељање извршено у дворишту основне школе у Ивању уз присуство грађана и фамилије.

4. марта 1944. Наредбом Врховног команданта НОВЈ од 24. II формирана је 37 — ударна санџачка дивизија. У њен састав ушле су Трећа пролетерска, Четврта пролетерска и Осма црногорска бригада. Командант Видоје Жарковић, комесар Мило Јовићевић, на дан формирања 2.300 бораца.

2/5. маја 1944. Вођене борбе за ослобођење Бродарева. Водиле борбу и ослободиле га Пета и Седма црногорска и Трећа пролетерска санџачка бригада.

6. маја 1944. Немачка авијација бомбардовала Бродарево.

8. маја 1944. У борби са Немцима у пределу Камене Горе (Црни врх) погинуо је Ракочевић Милисава Радомир, командир првог батаљона Треће санџачке бригаде, народни херој. Погинуо је и његов заменик Андрија Рвовић.

18. маја 1944. Поред реке Милешевке, испод брда Песеља, Немци су стрељали групу таоца — Владислава Томашевића, Душана Нинчића, Симеуна Грбића, Војка Кубуровића, Милана Топаловића, Сајта Хасанбеговића, Мухамеда Селмановића, Мустафу Вељовића, Фериду Шећерагића, Рефка Беловића, три родољуба из Црне Горе и пет Италијана.

15. јуни 1944. Почео је да излази „Глас Санџака“, орган Земаљског антифашистичког већа народног

ослобођења Санцака. Изашло је пет бројева, од чега су два двоброји.

Јуна 1944. У борби са партизанима погинула су два Немца пред кућом Мика и Сава Дучића у Карошевињама. Немци и са њима муслиманска милиција за одмазду покупили су 13 чланова породице Мика Дучића међу којима је било и мале деце, убацили их у шталу и побили из митраљеза, а затим шталу запалили и још 16 зграда а стоку опљачкали.

Јула 1944. Делегиран је од стране председника Националног комитета ослобођења Југославије маршала Јосипа Броза Тита Сретен Вукосављевић у владу Шубашића у Лондону (и био у њој до фебруара 1945.). У влади је био министар исхране и обнове шума и руда. Сретен се у почетку опирао да се прихвати ове дужности. А Тито га је позвао на Вис и рекао: „Па то Сретене, захтевају циљеви овог нашег ослободилачког рата“.

Јула 1944. Срески комитет КПЈ, СКОЈ-а и УСАОЈ-а организовао је велике омладинске акције за жетву и вршидбу жита у Лимској долини, прво у Великој Жупи и Бродареву, а затим Гостуну. Рачуна се да је у овим акцијама учествовало око 800 младих под паролом „Ни сноп жита окупатору“.

24. јула 1944. Председништво АВНОЈ-а на предлог Врховног команданта одликовало Трећу пролетерску санџачку бригаду Орденом народног ослобођења.

27. јула 1944. Четници су стрељали више невиних грађана код Беговог моста у близини манастира Млешеве.

21. августа 1944. У околини Прибоја, у селу Жичи, формирана је Пета санџачка бригада од бораца милешевског, пљеваљског и бјелопољског среза, четири батаљона преко 500 бораца, а крајем године попуњена новим борцима и имала пет батаљона са преко 2.500 бораца. Била у саставу 37. дивизије.

29. септембра 1944. Ослободиле су Пријепоље Трећа пролетерска и два батаљона Пете санџачке бригаде. Град су држали Немци. Пријепоље је било ослобођено месец дана — све до 29. октобра када су га поново заузеле немачке јединице.

9. октобра 1944. Наредбом Штаба 37. НОУ дивизије формирана су три санџачка одреда: 1. бјелопољско-пљеваљски, 2. пријепољско-прибојско-нововарошки, и 3. сјеничко-новопазарско-тутински.

9. октобра 1944. Трећа пролетерска санџачка бригада у борбама на Вишеграду дефинитивно уништила санџачке четнике као оружану квислиншку формацију.

1. новембра 1944. У борбама Пете санџачке бригаде са Немцима у пределу Седобра и Расна, погинуо Милун Дрчелић, командант батаљона, Живко Џуверовић, комесар бригаде, народни херој и борац Борка Жугић, референт санитета.

7. новембра 1944. Грешком савезничке снаге бомбардовале Пријепоље. Уместо да бомбардују немачку колону која се од Сјенице кретала према Пријепољу они товар бомби сручили на град. Погинуло око 40 грађана.

10. новембра 1944. Немци извршили масакр над становништвом Залуга. Убили девет чланова породице Секулић, а у току наредних дана још 25 невиних грађана.

15. новембра 1944. Предсеништво АВНОЈ-а на предлог Врховног команданта одликовало Трећу пролетерску санџачку бригаду Орденом партизанске звезде I реда.

Новембар 1944 — јануар 1945. Приликом одступања Немаца низ Лимску долину малтретирали су и убијали невино становништво (око 200 су убили грађана). Из Пријепоља грађанство је побегло у села, а

њих око 300 одступили су ка Новој Вароши — прво Радоињи, а затим су их јединице НОВЈ организовале у збјег и сместили у село Хамзићи. Био је то велики збјег о коме су сву бригу водили партизани.

28. новембра 1944. Штаб Треће пролетерске бригаде констатује да је између 25-26. новембра да су у борбама са Немцима на Савином лакту непријатељу нанети велики губици — разбијена је колона од 600 немачких војника и заплењене велике количине оружја.

21. децембра 1944. Војни суд војне области Санцак у Новом Пазару доноси своју праву пресуду под бројем 1. којом осуђују неколико народних непријатеља који су у току рата били шпијуни окупаторских власти.

1945.

9 - 10. јануара 1945. Трећа пролетерска санџачка бригада дефитивно је ослободила Пријепоље протеравши немачке снаге низ Лим. Ослобођењем Пријепоља ослобођена је и последња стопа среза милешевског.

Јануара 1945. Обласни комитет КПЈ за Санцак су сачињавали: Војо Лековић, секретар и чланови — Мићо Зорић, Велибор Љујић, Мишо Павићевић, Селмо Хашимбеговић, Момир Бошковић, Комнен Церовић, Љубица Пурић и Данило Пурић.

10. марта 1945. Почела са радом основна школа у Сељашници. Учитељи су Крповић Драгиња и Пјановић Здравко.

24. марта 1945. Организована је велика омладинска акција на ношењу жита од Нове Вароши до Пљеваља, а жито се носило од Горњег Милановца. У овој акцији која је представљала спас за становништво да не почне умирати од глади, из пријепољског краја учествовало је око 1.200 младих — омладинаца, омладинки и пионира. Милешевци су пренели око 20 хиљада килограма житарица и пасуља.

29. марта 1945. Скупштина ЗАВНО Санцака у Новом Пазару донела је одлуку којом Санцак престаје да постоји као јединствена економска и политичка област. Прибојски, милешевски, дежевски, златарски, сјенички и штавички припајају се федералној Србији, а пљеваљски (са бив. бољанићким) и бјелопољски (са бив. лозанским) Црној Гори.

18. маја 1945. Из Санцака је кренуло 486 омладинаца и омладинки у Војводини да обрађују имања која су напустили фолксдојчери. Велики број омладинаца био је из милешевског среза.

20. маја 1945. У последњим борбама на Сутјесци, Дрини и Зеленгори, Трећа пролетерска бригада одиграла је значајну улогу у уништењу главнине четничких снага и тиме је часно завршила борбени пут од 20 хиљада километара, на коме је водила преко 120 већих и неколико стотина мањих борби противу окупатора и његових помагача. Дала је 20 народних хероја.

Августа 1945. Народни фронт организовао је велику акцију на прављењу кречана у Бродареву за потребе изградње кућа погорелицима. Припремљена је кречана од 130 товара креча.

25. августа 1945. Окружни народни одбор у Новом Пазару, одељење просвете, подноси извештај министру просвете Србије о броју народних књижица и читаоница, па поред осталих у области истиче да постоје у Пријепољу, Бродареву и Комарану.

11. новембра 1945. Изведен је врло крупан политички подухват — обављени су избори за уставотворну скупштину. У срезу милешевском избори су протекли са великим одзивом бирача (близу 100 посто), омладина је била на висини задатка, са песмом и у великом заносу и љубављу обавила је сву курирску службу, обезбеђивали бирачка места и вршили декорацију биралишта.

22. децембра 1945. Почела са радом гимназија у Пријепољу.

1946 — 1988.

18. фебруара 1946. Један број домаћинстава одлази као колонисти у Војводину. Група из Пријепоља која је тог дана кренула стигла је у Мраморак за четири дана, 22. фебруара.

7. јула 1946. Управа државне реалне гимназије у Пријепољу објавила је Извештај за школску 1945 - 46. годину у којој је радило седам наставника са директором Данилом Бајрактаровићем. У три одељења првог разреда било је 97 ученика, другом 22, трећем 18 и четвртом разреду 27 ученика.

11. јула 1946. Јосип Броз Тито на путу за Црну Гору прошао је кроз Пријепоље. Пред зградом среза свечано је дочекан и поздрављен од председника Граског народног одбора Касима Срне и секретара Округног народног одбора и народног посланика Велибора Љујића. После краћег задржавања наставио је пут, у Гостуну га је сачекала и поздравила делегација Црне Горе и Бијелог Поља.

1. новембра 1946. Према утврђеној евиденцији Округног народног одбора (попису) срез милешевски имао је становника: мушких 13.520, женских 14.510 — свега 28.030, од чега Срба 16.392 (мушких 7.865, женских 8.527), Муслимана 11.638 (мушких 5.655, женских 5.983).

1946. Почетком године омладина среза милешевског организовала је акцију на сечи држалица за крампове и лопате за потребе изградње пруге Брчко — Бановићи. Одсечено је и предато Среском одбору УСАОЈ-а неколико хиљада држалица.

1946. Била је изузетно хладна зима. Лим је био преледио и деца су се од католичке црквике до ушћа Милешевке санкала. Уништено је воће у Лимској долини.

1946 - 1958. На првој савезној омладинској радној акцији, пружи Брчко — Бановићи учествовала је омладина среза Милешевског, радили су у пределу Живиница, њих 180 и од тада па све до 1958. године (и касније су бригаде учествовале у другим акцијама, али немамо података) радило је око 20 бригада и 10 самосталних чета са укупно преко пет хиљада бригадиста. Све бригаде су прослављене по свом ударништву и прегалаштву. Команданти бригада су били Влајко Потезица, Раденко Рајић, Драгиша Радовић, Миле Цвијетић, Милојица Пушица, Медо Хашимбеговић, Влајко Стојадиновић, Јован Брашанац, Миладин Драгутиновић, Бранко К. Зејак, Љубиша Ратковић и др. По више месеци радиле су омладинке Раза Кадрибашић, Милица Бојовић, Мила Несторовић, Рада Веруовић, Паша Мусабеговић, Милица Томашевић.

16. новембра 1947. Одржана је скупштина Среског народног одбора среза милешевског на којој је изабрано руководство: председник Јово Грбовић, подпредседник Крсто Лучић, секретар Шукрија Хасанагић, а чланови извршног одбора: Ахмо Шеховић, Божо Рвовић, Милојица Пантелић, Владимир Новковић, Андрија Поповић, Милица Буришић и Бамил Хашимбеговић. Скупштина је бројала 71 одборника (Прибој, Нова Варош и Пријепоље). Интересантно је напоменути да су записнике са седница потписивали сви чланови извршног одбора.

10. септембра 1948. У Бродареву је почела да ради непотпуна гимназија, први разред похађа 67 ученика. Почетком септембра, 5. IX. 1951. прерасла у осмогодишњу школу.

24. октобра 1948. Решењем Народног одбора среза милешевског основано је Грађевинско предузеће „Рад“ у Пријепољу.

1948. У Пријепоље је дошао први доктор специјалиста за плућне болести др Симо Симокас - Грк. Он је при овдашњој болници основао Антитуберкуло-

зни диспансер радећи у њему више од две ипо деценије скоро у потпуности искоренивши туберкулозу у овом крају.

Марта 1949. Решењем народног одбора среза милешевског основано је Ауто-транспортно предузеће.

7. априла 1949. Основана је Сељачка радна задруга „Партизанска герила” у Ивању, а укинута 9. септембра 1952. У срезу су биле још ове Сељачке радне задруге: СРЗ „Јединство” у Слатини (20. 04. 1949. — 12. 09. 1952.), СРЗ „Јабука” у Јабуци (2. 07. 1949. — 13. 09. 1952.), СРЗ „Добрица Баковић” Страњани (3. 07. 1949. — 10. 09. 1952.), СРЗ „Душан Томашевић Бирко” Велика Жупа (6. 04. 1949. — 12. 09. 1952.) и СРЗ „Будућност” Расно.

19. октобра 1949. Указом президијума Народне скупштине Србије Пријепоље је ПРОГЛАШЕНО ГРАДОМ.

8. августа 1950. Одметничка банда Божа Бјелице убила је у кући у селу Дренови оца и сина Радишава и Драга Думића.

1950. У издању „Просвете” у Београду изашла је књига А. Дерока „Средњовековни градови у Србији, Црној Гори и Македонији” у којој описује Милешевац и Ковин-град наше средњовековне градове.

1950/1960. У овој деценији изузетно је цветао аматеризам у Пријепољу, радила су два КУД — „Младост” у Гимназији и „Бранко Радичевић” у граду. Да напоменемо само то да је посебно био развијен позоришни живот, приказане су, поред осталих и ове позоришне представе: Монсерта, Коштана, Госпођа министарка, Свет, Покондирена тиква, Сви моји синови, Седам гомоља, Др, Власт.

1. маја 1951. Национализовано и пресељено из Земуна и лоцирано на Коловрату предузеће „Кору-

шка". Од 25. јануара 1954. послује под називом „Индустија за ткање, конфекцију и импрегнацију „Љубиша Миодраговић”, а од 1965. је под именом Текстилни комбинат „Љубиша Миодраговић” Пријепоље.

20. децембра 1951. Проглашен за народног хероја Душан Томашевић — Бирко.

21. децембра 1951. Проглашен за народног хероја Љубиша Миодраговић.

1. марта 1952. Почео је да излази у Пријепољу лист Среског одбора Народног фронта Пријепоље под називом „Глас Полимља”.

1. јула 1952. Решењем Народног одбора среза милешевског основана Пекарска задруга која је тек 31. маја 1954. године регистрована код Окружног привредног суда у Титовом Ужицу.

1952. Пуштена је у рад прва хидроцентрала у овом крају изграђена у Сељашници, јачине 900 киловата што је представљало велики напредак за привредни развој општине Пријепоље.

26. јануара 1953. Основана је читаоница и књижница односно библиотека „Вук Караџић” која од онивања непрекидно ради.

1. маја 1953. „Глас Полимља” који је излазио од 1. марта 1952. и под овим називом изашло је 29 бројева, а под новим именом „Полимље” излази све до 1. маја 1979. године и изашло је 1057 бројева, а потом поново излази под именом „Глас Полимља”.

24. јула 1953. Проглашен за народног хероја Владимир Перић Валтер.

27. септембра 1953. Проглашен за народног хероја Милосав Стиковић.

4. децембра 1953. На годишњицу односно десетогодишњицу пријепољске битке, у Пријепољу је на левој обали Лима, поред моста, откривен споменик „Четврти децембар”. Аутор скулптуре и барелефа је Алојзе Долинар наш познати вајар.

1953. Решењем Народног одбора среза основана је штампарија „Милешево”.

1953 — 1960. Углавном у овом времену из ових крајева селиле су се муслиманске породице већином у Македонију. Из околине Пријепоља насељавали су села Борине, Бојлија, Средњи Коњар и Доњи Коњар.

1953. „Санџачка војска и битка на Мојковцу 1915” је надахнута историјска публикација Петра Влаховића. Издавач Просвета, Београд.

26. јануара 1954. Забележен је најхладнији дан у последњих стотину година, температура је у планинским пределима износила минус 40 степени. (Причао ми је Васо Коковић да је на сред Лима полагао овцама, јер је река била као даска, потпуно преледио. Рече Васо: „Нека се прича да сам и то радио и да је било и таквих хладних зима”.)

25. фебруара 1954. Решењем Народног одбора среза милешевског „Корушка” мења име у Текстилна индустрија „Љубиша Миодраговић” Пријепоље.

7/8. августа 1954. У Пријепољу су одржане прве омладинске спортске игре у којима је учествовала омладина Прибоја, Нове Вароши и града домаћина Пријепоља. Организатор игара је студентска омладина из Пријепоља. Касније су прерасле у Међурепубличке омладинске спортске игре на којима учествује омладина из преко 20 општина.

Септембра 1954. Предате на употребу новоизграђене зграде основних школа у Ивезићима, Матаругама, Горњој Дренови, Избичњу, Душманићима и Каћеву.

26. септембра 1954. Предата на употребу новоизграђена зграда за основну школу у селу Гојаковинима (Комаран).

10 — 16. априла 1955. Школе у срезу милешевском нису радиле због велике епидемије грипа.

1. јула 1955. Донет је закон о новој административној подели Србије, започиње увођење ткз. комуналног система. Срез Пријепоље има девет општина — Аљиновићи (до тада у саставу сјеничког среза), Божетићи, Бродарево, Јасеново, Касидоли, Нова Варош, Прибој, Пријепоље и Радојиња.

1. септембра 1955. Почео да ради Народни одбор среза Пријепоље кога сачињавају дотадашњи срезови — нововарошки, прибојски и пријепољски.

1. априла 1956. Шумско газдинство оформљено у Пријепољу и послује као државна установа, а као привредно предузеће послује од 1. јануара 1961. године.

1956. Изашла је прва збирка стихова Љубомира Матовића „Уткана младост“, као издање аутора, која садржи тридесетак лирских песама.

1956. У Пријепољу је организована врло запажена изложба Првослава Пива Караматијевића, познатог сликара и уметника из Нове Вароши.

1. јуни 1957. У овом крају владало је велико невреме. Јака олуја са градом нанела је велике штете, срушила је и неколико кућа.

25. новембра 1957. Народни одбор општине Пријепоље оснива Ауторемонтно предузеће које фактички почиње да ради тек од 12. јула 1960. године. После годину дана рада проширује делатност на производњу одливака и откивака. Од 1. јануара 1963. послује као ФАП Прибој — погон Пријепоље.

1957. Професор др Мирко Барјактаровић у зборнику филозофског факултета у Београду, књига IV-1

објавио је запажени рад ПРИЈЕПОЉЕ (прилог проучавању варошица). Рад је богат подацима и илустрован фотографијама из тог времена.

1957. На великој међународној изложби заштите споменика културе у свету, одржаној у Паризу у палати Шајо, у оквиру првог међународног конгреса архитеката и техничара историјских споменика, приказани су и радови на споменику „Четврти децембар” у Пријепољу.

Још на две изложбе приказани су конзерваторски радови који су вршени на овом споменику, и то 1975. у Народном музеју у Београду и 1976. на међународној изложби у Модерној галерији у Скопљу.

3. јули 1958. „Указом Председника СФРЈ Јосипа Броза Тита за изванредне јуначке подвиге у којима су се истакли борци и руководиоци у херојској бици на Сутјесци одликована је Трећа пролетерска народноослободилачка ударна (санџачка бригада) Орденом народног хероја”.

19. јула 1958. Десила се тешка несрећа у тунелу Рүтоши код Радоиње, погинула су 32 радника минара.

21. августа 1958. Основано је предузеће за производњу обуће „Четврти децембар” које је касније, 20. октобра 1962. пререгистровано и послује под називом „Фабрика обуће „Лимка” Пријепоље”.

21. август 1958. Када је организован први пренос слике из Европе, са старог континента, у Америку путем телевизијског сателитског сигнала, први кадар који се том приликом појавио у знак срдачног поздрава и који је задивио гледаоце не само Америке већ и света, био је Бели анђеол из манастира Милешево. Овим чином отворена је ера сателитске телевизије и тиме је средњовековна фреска Бели анђеол доспео у Космос путем најсавременијег медија на нашој планети.

29. октобра 1958. Петар Влаховић (родом из села Слатине, Бродарево) одбранио је докторску дисертацију „Бродарево и његова околина (етнолошка расправа)” на филозофском факултету у Београду. Дисертација је касније објављена као посебна публикација. Ово је била прва докторска дисертација из Саница одбрањена по другом светском рату.

30. октобра 1958. Окружни привредни суд у Титовом Ужицу регистровао је „АУТОХЕМ” као услужно занатско предузеће, а од марта 1960. послује под именом „Елан — занатско предузеће за производњу аутохемијских производа и термо звучне изолације”, а од друге половине 1962. послује под данашњим називом „Елан” — хемијска индустрија Пријепоље.

26. децембра 1958. Народни одбор среза Пријепоље у циљу повећања приноса донео је одлуку о обавезном јесењем дубоком орању.

22. фебруара 1959. Прокопан је тунел Радоиња — Бистрица којим је скренута вода реке Увца на централну у Бистрици. Тунел је дуг 8.029 метара.

21. маја 1959. Група пионира из Пријепоља посетила је председника републике Јосипа Броза Тита и честитала му рођендан.

31. маја 1959. Изабран је први фабрички комитет Савеза комуниста од 15 чланова у Текстилном комбинату „Љубиша Миодраговић”.

1959. У поводу 40-годишњице КПЈ/СКЈ, Срески одбор удружења просветних и научних радника Среза Пријепоље (председник Јован Брашанац) одлучио је да на месту погибије Бошка Бухе, пионира, народног хероја, на Јабуци организује подизање споменика. На предлог Влајка Потежице одлука је измењена, те да се уместо споменика подигне Спомен дом пионира и омладине Југославије „Бошко Буха”. Акција је прво поведена у школама срезова Пријепоље, Ново Пазар и Титово Ужице, а потом је због значаја

акције и захтева пионира проширена на целу Југославију. Пошто је обезбеђен знатан износ средстава приступило се изградњи спомен дома.

3. јуна 1959. У циљу обуке омладине формиран је први одред предвојничке обуке општине Пријеполје.

21/22. јула 1959. Била је у овим крајевима права провала облака од велике кише, на 1 квадратни метар пало је 49 литара воде.

5. августа 1959. Почели радови на изградњи далековода Сељашница — Бродарево. Далековод је изграђен и пуштен под напон 28. септембра 1960. Истог дана школа је добила струју и осветљена.

2. септембра 1959. Земљорадничка задруга Стрчањани набавила је трактор. То је прво моторно возило које је набављено за ово планинско место.

22. септембра 1959. Пријеполје је посетио председник СФРЈ Јосип Броз Тито. На митингу пред неколико хиљада грађана је рекао и ово: „Овде се поставља питање саобраћаја... где нема железнице. да се тај крај, без обзира на све напоре, не може правилно развијати... Ми ћемо морати у најскорије време прићи том проблему да га решимо”.

1959/1960. У овој школској години у Доњим Бабинама је завршен упис ученика у пети разред и тако је отпочела са радом потпуна основна школа за подручје села Бабина.

1959. Бродарево је изградило први водовод. Самодоприносом и добровољним радом доведена је вода са 1.500 метара удаљености испод Јасена.

26. априла 1960. Одељење друштвених наука САНУ прихватило је рукопис др Петра Влаховића „Рукописна збирка Душана Томашевића Ђирка” и предложило за штампу што је Научно делб и учиње-

ло. Влаховић је студиозно дао преглед догађаја за време НОР-а у Пријепољу и околини и приказао значај објављених песама.

9. августа 1960. У Ровињу је умро Сретен Вукосављевић, познати научни радник, оснивач социологије села.

23. децембра 1960. Спојена предузећа Соколица и Дренова и од тада ради као једно трговинско предузеће „Соколица“.

17. марта 1961. Постављени темељи и почела градња још једне школске зграде у Бродареву, градња на добровољној основи трајала је две године и довршена је августа 1963. године.

5. августа 1961. Конфекција „Ирис“ преселила се у нову зграду. Ово је прва зграда у Пријепољу са лифтом, а можда и у Санцаку.

20. августа 1961. Почела градња спомен-дома „Бошко Буха“ на Јабуци. Темеље су ископали омладинци из Пријепоља и Сељашнице.

27. септембра 1961. Народни одбор општине Пријепоље донео одлуку о називу парка у Вакуфу — „Парк народних хероја“. Истог дана у парку су откривене бисте народних хероја Љубише Миодраговића, Душана Томашевића Бирка, Владимира Перића Валтера и Милосава Стиковића.

23. октобра 1961. Догодила се тешка несрећа — аутобус којим је управљао Салко Мулагановић сурвао се у Лим код Бистрице. Погинула су 41, а спасило се 13 путника.

27. новембра 1961. Затворена је брана на Кокином Броду и почело пуњење Златарског језера дугог 26 километара. Језеро може да акумулира 270 милиона кубика воде.

14. маја 1962. Одборници Народног одбора општине Пријепоље једногласно и са великим задовољством Јосипа Броза Тита прогласили су почасним грађанином општине Пријепоље.

Септембра 1962. Издавачко предузеће „Савремена школа“ из Београда у редакцији и предговору академика др Радомира Лукића издала ПИСМА СА СЕЛА Сретена Вукосављевића. Сретен је од 1933. до 1941. у листовима „Политици“, „Правди“ и „Санџаку“ објавио преко 200 писама — чланака са села. У ову збирку одабрано је 59. Сви ови радови имају непроцењиву вредност и убрајају се у бисере социолошких текстова.

4. октобра 1962. Званично је почела да ради Међурејубличка културно-просветна заједница, а идеја о њеном стварању потекла је нешто раније овде у Пријепољу.

1962. Текстилни комбинат „Љубиша Миодраговић“ набавио је за своје раднике телевизијски пријемник. То је први ТВ апарат који је дошао у нашу општину.

24. марта 1963. Дневни лист Политика донела је опширнији приказ фресака манастира Милешеве. Врло стручно и уметнички надарено извесни нама непознати аутор описао је безимене живописце, а о фрески Бели анђео завршава текст овом реченицом: „Рекао би човек: један у облак одевен зрак младог сунца, који је слетео на десни зид наоса, и ту остао“.

1963. Милосав Пузовић из Пријепоља објавио је прву збирку „Епске песме о догађајима из НОБ-а“. Уводни текст написао је др Петар Влаховић, а Љубомир Матовић приказао је аутора као вредног посленика. Издање аутора.

Октобра 1963. Објављен је рад Милорада Мила Крповића „Пријепоље до 1912.“, штампано као руко-

пис, а издао је Савет за просвету Народног одбора општине Пријепоље.

1964. „Кроз наш крај” Милорада Крповића издало је неколико Савета за просвету општина региона Титовог Ужица у циљу допунске литературе за ученике основних школа.

1964. Издавачка предузећа НОЛИТ и Просвета из Београда објавили су обимно дело „Санџак” Мирка Буковића. На 550 страна аутор је врло документовано и разложно приказао Санџак у НОР-у и револуцији.

1964. „Пријепољска битка” Срећка Милошевића, ратног политичког комесара у Другој пролетерској бригади, учеснику пријепољске битке, на преко 220 страна описао је ратни пут своје бригаде, а посебно се задржавајући на пријепољској епопеји. Издавач НОЛИТ Београд.

1966. „Ратни дневник” Љубодрага Бурића је запис овог првоборца и руководиоца у коме посебно пише о познатој Пријепољској бици 1943. када је био командант Дивизије.

1966. У центру Бабина, Честама, откривен је споменик ратницима 1912 — 1918. године. На спомен плочи уписана су 92 имена ратника из три села бабинске површи. Уметничко решење споменика дао је Мухамед Челебић, сликар из Пријепоља.

1967. Основана је Општинска заједница образовања за основно и средње образовање. Секретар је Јован Брашанац, а административни радник Косана Рајић.

4. септембра 1967. Пуштена у редован рад хидроелектрана „Потпећ” јачине 36 мегавата. То је прва централа на Лиму.

4. маја 1968. Почела градња телевизијског релеја у Подјасену за подручје Бродарева и околине. Убрзо је „добијена” телевизијска слика.

24. септембра 1968. Манастир Милешеву је посетио патријарх српске православне цркве г. Герман. Посету је учинио још 11. маја 1971. и 7. септембра 1972.

10. октобра 1968. Скупштина општине Пријепоље усвојила је први Генерални урбанистички план града Пријепоља чији је аутор др арх. Владимир Бјеликов, професор архитектонског факултета у Београду.

1968. Штампана је друга збирка песама Љубомира Матовића „Орфеј крај Милишеве” у издању Међурепубличке заједнице за културно-просветну делатност са седиштем у Пљевљима, страна 54 и 33 песме, илустрације Хазба Нухановића, сликара из Пљеваља.

1969. Завршена је новоизграђена зграда Основне школе у Коловрату и то је први школски објекат са кабинетима и спортском двораном.

24/25. маја 1969. Отворена је планинарска трансверзала „Братство јединство” коју је трасирао Планинарски савез Југославије у дужини од 150 километара на релацији: Пријепоље — Споменик „24. децембар” — Студенац — Јабука — Пљевља — река Тара — Жабљак — Титова пећина. Има 18 контролних станица.

1969. „Раоничка буна” (прва књига) Вукомана Шалипуровића приказује разбуктали аграрни покрет у западним крајевима Старе Србије 1903 и 1905. године. Издавач је СИЗ образовања Прибој.

19. октобра 1969. У Бабинама је отворена читаоница. Читаоници је председник СФРЈ Јосип Броз Тито послао на поклон комплет својих књига.

1969. „Мала енциклопедија Просвете” (Београд) врло кратко пише о Пријепољу (5.000 становника), Милешеву, Милешевцу и Бродареву (960 становника). Доноси и неколико фотографија.

1969. Новосадска издавачка кућа „Дневник” објавила је „Полимска виђења” Милорада Веруовића из Пријепоља. Књига је уствари хроника НОР-а и НОП-а села Ивања, Диваца и Сопотнице са пуно драгоцених историјских података писана врло надахнутим стилем.

1970. У едицији Ратна прошлост наших бригада Војноиздавачки завод у Београду издао је две књиге „Трећа пролетерска бригада, зборник сећања”. Сећања бораца су верна и имају велику и драгоцену вредност.

1970. „Раоничка буна” (друга књига) Вукомана Шалипуровића приказује распламсали аграрни покрет у западним крајевима Старе Србије 1906 и 1907. Издавач СИЗ образовања Прибој.

Маја 1970. Миодраг Радовић припремио је, а Скупштина општине издала рад „Привредна хроника општине Пријепоље. Књига је посвећена 25-годишњици развоја друштвене привреде.

27. септембра 1970. На Јабуци, узвишењу Видиковац, откривен бронзани споменик Бошкуну Бухи, идеја ученице Јадранке Берић, реализација београдске вајарке Мире Летице.

9. јануара 1971. На свечаној проширеној седници Скупштине општине Пријепоље потписана је повеља о братимљењу две општине и два града Пријепоља и Колашина. Овом чину побратимства претходило је традиционално пријатељство фудбалских клубова Полимља и Горштака.

28. јануара 1971. „Пријепоље и околина” Милорада Крповића је ауторско издање овог историјског водича у коме је дао и друге податке као што су преглед споменика, списак самосталних занатлија и друге.

1971. Милутин Вуковић из Велике Жупе само стално је издао књигу „Напад на Пријепоље 1943.“ Поред песме записао је и сећање бораца из ове битке.

Децембар 1971. Основана је Нижа музичка школа за основно образовање при Радничком универзитету „Сретен Вукосављевић“ у Пријепољу. Иницијатори и организатори ове прве школе били су Миленко Бајић, професор музике, Драго Пурић, директор Радничког универзитета и Бранко К. Зејак, секретар Општинске заједнице образовања.

1971. Српска књижевна задруга и „Просвета“ Београд, издали су књигу МИЛЕШЕВА Светозара Радојчића, друго издање. Ово је најобимнија монографија манастира, велики формат, поред обимног текста садржи 8 слика и 25 цртежа и 54 табле у боји фресака које су ремек дела средњовековног сликарства.

1972. Новинска установа „Полимље“ у Пријепољу издала је књигу првоборца Станка Равића „Међу орловима Златара“ у којој је даровито описао ратни пут Златараца.

1972. У едицији Ратна прошлост наших бригада Војноиздавачки завод у Београду издао је монографију „Трећа пролетерска санџачка бригада“ Жарка Видовића, једног од њених ратних команданата.

1972. Народна армија Београд, издала је књигу Милорада Гончина — ИЛЕГАЛАЦ ВАЛТЕР. На 200 страна врло садржајно аутор је описао подвиге и подухвате Владимира Перића Валтера, ратног секретара градског комитета КПЈ у Сарајеву.

1972. „Милешевска штампарија 1544 — 1557“ Вукомана Шалипуровића коју је штампала Новинска кућа Полимље у Пријепољу у част 400-годишњице Штампарије у манастиру Милешеви, 40-годишњице штампе у Полимљу и 20-годишњице листа „Полимље“.

Новембра 1972. Раднички универзитет „Сретен Вукосављевић“ у Пријепољу издао је збирку песама

шест младих песника из Пријепоља окупљених око Књижевног клуба (Јован Љуштановић, Шефко Бајрић, Кенан Софтић, Мирослава Живковић, Јован Милановић и Алекса Зејак) под примамљивим насловом „Жубори са Лима”.

Марта 1973. Основан је шаховски клуб у Пријепољу чији је покровитељ РО Инекс Соколица чије име и носи. Клуб броји око 300 чланова, захваљујући његовој активности шах је добио велику популарност, град има десет мајсторских кандидата и знатан број других категорија.

16/17. јуна 1973. У Пријепољу је одржан први научни скуп у организацији Општинске заједнице образовања. По предлогу академика др Радомира Лукића ова научна манифестација добила је име Симпозијум „Сеоски дани Сретена Вукосављевића”. Од тада ово је постала стална стручнонаучна манифестација која издаје и зборнике радове.

27. септембра 1973. На Јабуци, у кругу меморијалног комплекса, откривене су бисте — бронзана попрсја бораца и пионира народних хероја из сваке републике и покрајине по једна: Сава Јовановића Сирогојна, Вере Мишчевић, Лепе Радић, Мате Блажине, Злата Малаковског, Милана Мравље, Ганимете Тербеши, Драгана Ковачевића.

18. новембра 1973. Предата на употребу новозграђена зграда за основну школу у Звезду, а недељу дана касније, такође, и новозграђена зграда за основну школу у Мијанима.

1973. Група аутора објавила је књигу ИСТОРИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ у којој на више места истичу Пријепоље и овај крај.

24. маја 1974. Приликом пробијања тунела на прузи Београд — Бар испод Душманића потекла је вода у јаким млазевима и текла је преко 10 сати у јачини 6 хиљада литара у минути.

14. јуна 1974. Отворена ликовна колонија Ми-лешева. Колонија ради непрекидно сваке године и окупља до десет одабраних сликара. Легат колоније је изванредан и вредан.

29. јула 1974. Дошло је до рушења тунела Ми-ли код Бродарева којом приликом је погинуло пет радника. То је била највећа катастрофа на прузи Бе-оград — Бар.

31. јула 1974. У Пријепољу су почеле 20. међу-републичке омладинске спортске игре, учествовале екипе из 18 општина три социјалистичке републике.

14. септембра 1974. Пуштањем у рад дограђене зграде и адаптираних просторија у основној школи „Владимир Перић Валтер” у Пријепољу почела каби-нетска настава.

10. децембра 1974. Свечано обележена 60-годи-шњица рада гимназије у Пријепољу и у њеном холу откривена биста професора ове школе Бранка Ради-чевића, једног од оснивача КПЈ у Пријепољу.

1974. Војна енциклопедија, Београд, у 7. књизи објавила је нешто дужи текст о Пријепољу (7.845 ста-новника), доноси опширнији текст о пријепољском (милешевском) НОП одреду који је формиран окто-бра 1943.

Маја 1975. Народни песник Милија Глушчевић Каменгорац самостално је издао опширнију епску песму „Битка на Глибаћима” посвећену погинулим борцима Милешевцима у овој борби на челу са кома-ндантом Добрицом Баковићем.

Маја 1975. Пуштен у саобраћај новоизграђени пут Јабука — Бабине, дуг 9,5 километара. Ово је први модерни пројектовани пут са ваљаном подлогом изгра-ђен у једној сеоској месној заједници у општини При-

јепоље уз максималну помоћ путем самодоприноса грађана Бабина.

25. маја 1975. Републичка награда „25. мај” додељена је основној школи „Баци пешаци” у Страђанима за постигнуте резултате у образовно-васпитној делатности.

Јуна 1975. Врло масовно и достојанствено обележена је 100-годишњица Бабинске буне у селу Бабинама. Тог дана одржан је и трећи дан рада Симпозијума „Сеоски дани Сретена Вукосављевића” и поднета два научна саопштења.

Познати стари социолог Олег Мандић, учесник Симпозијума у Бабинама када је видео огромну масу света и софру за ручак коју су припремили домаћини овог краја изјавио је да је обишао многе крајеве и земље, али у животу већу и богатију софру није видео.

24. септембра 1975. Тачно у 18,10 сати спојене су шине на прузи Београд — Бар и то на 293 километру од Београда, у тунелу у Рамовића луци, 5 километара узводно од Бродарева.

18. октобра 1975. У Пријеполје је стигао први воз новоизграђеном пругом Београд — Бар. Неколико хиљада грађана присуствовало је дочеку најистакнутијих представника СР Србије који су допутовали. Воз је ушао у станицу у 13,10 сати, а носио је број 99. Воз је засут цвећем, а радници ГП „Рад” окитили су локомотиву ћилимом.

Лист „Пруга” ЖТП Београд данела је фотографију са дочека првог воза на станици у Пријеполју. Чари те фотографије јесте у томе што је више стотина лица насмејано и весело.

1975. „Спомен обележја” је наслов публикације Бранка К. Зејака која обрађује споменике и спомен обележја у општини Пријепоље. Издавач је Раднички универзитет „Сретен Вукостављевић,,.

9. децембра 1975. Дневни лист „Политика” донела је опширнији напис о томе да је сељак Вукоман Милановић из села Мебани открио на ушћу Мебанске реке у Милешевку, преко 40 стабала Панчићеве оморике.

28. маја 1976. Из Београда је тачно у 9,00 сати кренуо свечани Плави воз на путу за Бар са председником СФРЈ Јосипом Брозом Титом. Истог дана председник је боравио од 19 до 22 сата, у Пријепољу а потом ноћио у Лучицама. На железничкој станици у Пријепољу председника је сачекало неколико хиљада грађана општине Пријепоље и том приликом је у поздраву друг Тито истакао да је коначно остварен вековни сан изградњом ове важне саобраћајнице. Тито је са домаћинима провео извесно време у хотелу „Парк”.

29. маја 1976. На великом народном митингу у Бијелом Пољу организованом поводом пуштања пруге Београд — Бар у саобраћај, председник СФРЈ Јосип Броз Тито је, поред осталог рекао и ово: „Синоћ у Пријепољу дочекала нас је огромна маса народа из свих дијелова тога краја, људи су се окупили и сатима на киши чекали док смо ми стигли. Нико их на то није тјерао, нико не може присилити да на киши тако дуго чека да би поздравео своје руководиоце.”

Дужина пруге кроз пријепољску општину је 44 километра. Има 24 тунела који су дуги 17.292 метра, 17 мостова у дужини 2.929 метара. У Пријепољу, Лучицама и Гробницама (Бродарево) су путничке, а на Коловрату је теретна станица. Путничка станица Гостун је код зидина манастира Куманице, налази се на подручју општине Сјеница, у близини је Бијелог Поља (Црна Гора), а носи име села Гостун које припада општини Пријепоље.

1976. „Слободиште” је наслов монографије о споменику „Четврти децембар” у Пријепољу аутора Бранка К. Зејака коју је издала СИЗ културе у Пријепољу, а 1983. изашло је друго допуњено издање под проширеним називом „Пријепољско слободиште”.

6 - 7. октобра 1976. Раднички спортски клуб „Полимље” из Пријепоља прославио је 50-годишњицу постојања и рада. Клубу је на свечаности уручен Орден братства и јединства којим га је одликовао председник Републике.

1976. Током године Телевизија Београд снимила је документарну емисију о Пријепољу, **Караван** у три наставка у трајању од по 45 минута. Емисију је уредио новинар Милан Ковачевић. Због велике популарности и великог интересовања гледалаца репризирана је 1985. године.

4. децембра 1977. У Пријепољу је изашао први број листа ученика основних школа општине Пријепоље „Заједнички дани”. Лист издаје Општинска заједница образовања, уређује дечја редакција, а тромесечно се издаје.

Фебруара 1978. Раднички универзитет „Сретен Вукосављевић” из Пријепоља издао је научни рад мр Ивана Ковачевића из Београда „Научно дело Срете-на Вукосављевића”.

1978. У издању Српске књижевне задруге из Београда издата је књига Михаила Динића „Српске земље у средњем веку” (историјско-географска студија) у којој на више места говори о Пријепољу, Милешеви, Милешевцу и Бродареву.

15. јануара 1979. Изашао је у Пријепољу први број листа ученика Образовног центра „Проф. Бранко Радичевић” под називом „Наша реч”. Лист излази месечно.

1979. „Путовање у слободу” наслов је ратног дневника првоборца Мирка Букловића кога је издао СИЗ културе Нове Вароши. Дневник је посветио борцима Треће пролетерске санџачке бригаде. На више места аутор пише о пријепољском крају његовим борцима и народу.

1979. „Партизанска Дренова” Миодрага Драгише Радовића из Пријепоља је хроника овог села и његовим људима и њиховом учешћу у НОБ-у. Издавач СИЗ културе Пријепоље, обим 150 страна.

Марта 1979. Општински одбор СУБНОР-а Пријепоља објавио спискове погинулих бораца по годинама погибије и жртава фашистичког терора. У 1941. години погинуло је 165 бораца, 1942. — 30, 1943. — 143, 144. — 90 и 1945. — 31, а ЖФТ 443.

29. марта 1979. Скупштина СР Србије прогласила је споменике у општини Пријепоље, и то: манастир Милешеву и Споменик 4. децембар од ИЗУЗЕТНОГ ЗНАЧАЈА, а манастир Давидовицу у Гробницама код Бродарева од ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА.

30. марта 1979. Скупштина општине Пријепоље донела решење о оснивању Радио дифузне и новинско-издавачке радне организације „Глас Полимља”.

3. априла 1979. Сахрањен је у Сарајеву Мурад Шећерагић, први подпредседник ЗАВНО Санџака и посланик Уставотворне скупштине. Рођен је 1890. Прерата живео је у Скопљу и био врховни шеријетски судија. Био је заменик Реис — Ул Улеме у пензији.

3. јула 1979. Предат је на употребу новоизграбени дом културе у Пријепољу коме је дато име ДОМ РЕВОЛУЦИЈЕ. Тим поводом организована је свечана академија на којој је говорио председник Савеза бораца Југославије генерал армије Коста Нађ. Богат уметнички програм директно је преносила телевизија Београд

1979. Филозофски факултет у Београду, Институт за историју уметности објавио је обиман рад Вукомана Шалипуровића „Прилози за историју грађевинарства у Средњем Полимљу у XIX веку“. Обрађене су углавном грађевине Пријепоља, Прибоја и Нове Вароши.

4/5. јула 1979. У оквиру отварања Дома револуције приказане су три представе Народног позоришта из Београда „Охридска легенда“ од Стевана Христића. То је прва балетска представа у овом граду.

4. јула 1979. Пуштена је у рад фабрика за специјалну надградњу возила на Коловрату која је у саставу Ливнице. Камен темељац за фабрику положен је 24. септембра 1977. године.

1979. „Меморијални простор „Бошко Буха“ Јабунка“ чији је аутор новинар Мањо Вукотић издала је Туристичка штампа из Београда у поводу обележавања 60-годишњице КПЈ и СКОЈ-а.

13. јула 1979. Дневни лист „Политика“ донела је вест да је у Студентском граду у Новом Београду нађена камена плоча на којој су први бригадисти на изградњи Новог Београда из милешевског среза 1948. урезали ове речи: „Овде је радила II милешевска О. Р. бригада ударна. Под руководством Партије и Тита у изградњи социјализма. Доказујемо да су лажне клевете информбироа.“ Сада је спомен плоча испред Дома културе у Студентском граду.

1979. У ратном „Дневнику“ Миодрага Миловановића Луна, заменика команданта друге пролетерс-

ке НОУ бригаде, описан је борбени пут ове славне јединице НОВЈ. Одговарајући простор посвећен је пријеполској епопеји, 4. децембра 1943. године. „Вести”, Титово Ужице.

11. августа 1979. Предат је на употребу новоизграђени хотел коме је дато име „Милешева”, а налази се на десној обали Лима, у некадашњем Хашимбеговића пољу.

22. августа 1979. Драгиша Радовић из Пријепоља извршио је попис Рома у општини Пријепоље. Живе у два места — на Коловрату, Јездовића Коса и Бродареву. На Коловрату је 35 домаћинства са 150 чланова, мушких 80 и женских 70, а у Бродареву свега три домаћинства са 19 чланова, мушких 9 и женских 10 чланова. Ови подаци саопштени су и објављени на Симпозијуму „Сеоски дани Сретена Вуко-сављевића”.

18. новембра 1979. Политика је донела опширан извештај како у Пријепољу и његовој околини већ два дана непрекидно пада киша, лије као из кабла. Лим се излио из корита и тече улицама кеја у Пријепољу, исељено 350 породица са око 1.700 становника из угрожених подручја, обустављен саобраћај према мору и Сјеници, а Пријепоље је отсечено од Бродарева, Ивања и Милешеве. Из Пријепоља се шаље пијаћа вода у цистернама угроженим Пљевљима. У Потпећко језеро сурвала се локомотива и тек је извађена 24. маја 1980.

6. јуна 1980. Народно позориште из Београда на сцени Дома револуције извело оперску представу Травијата од Бузепе Вердија. То је прва већа оперска представа изведена у Пријепољу.

1980. Опћа енциклопедија, ЈЛЗ, Загреб, доноси краћи текст о Пријепољу (7.933 становника) и Бродареву (1.359).

21. јуна 1980. Научни радници учесници осмог симозијума „Сеоски дани Сретена Вукосављевића“ у Пријепољу упутили су ЈАВНИ АПЕЛ о заштити реке Лима, а тиме и здравља 60 хиљада становника лимске долине.

1. децембра 1980. „Политика“ је донела вест да је Туристички плакат Југославије освојио прво место у конкуренцији 74 земље на светској изложби плаката у Манили. Плакат је из три дела — трипликат: детаљ јадранске обале, девојка из Конавља и репродукција фреске БЕЛИ АНБЕО из манастира Милешеве.

7 - 14. маја 1981. Одржана је у Пријепољу Републичка смотра драмског стваралаштва Србије. Приказано је седам најбољих представа и од тада се редовно сваке године одржава ова вредна аматерска културна манифестација.

20. јуна 1981. Учесници деветог научног скупа „Сеоски дани Сретена Вукосављевића“ упутили су јавности АПЕЛ за очување и заштиту нашег села.

3 - 5. јула 1981. Народно позориште из Београда извело је на сцени Дома револуције спектакуларну оперску представу КНЕЗ ИГОР од А. Бородина. Приказане су три представе и то је најмасовнија представа изведена у Пријепољу — солисти, хор, оркестар и балет, преко 200 извођача.

7. јула 1981. У Страњанима је откривен споменик палим борцима НОР-а, ратницима у ратовима 1912 — 1918. и жртвама фашистичког терора. Поред спомен плоча са именима погинулих и података о овом крају постављена је и биста Добрице Баковића.

25. септембра 1981. У Бродареву је отворен новоизграђени Дом здравља величине преко 1300 квадратних метара корисног простора.

25. септембра 1981. У Пријепољу, испред Дома револуције, је откривена биста — бронзано попрсје Сретена Вукосављевића у поводу 100-годишњице рођења. Бисту је открио академик др Радомир Лукић.

1981. „Окица Глушчевић, живот и рад” Вукомана Шалипуровића је опширнија биографија овог врсног новинара, књижевника и преводиоца родом из Камење Гор. Издавач је НОЛИТ.

27. септембра 1981. На Јабучи, у меморијалном простору, отворен је Музеј пионира и омладине Југославије. У сталној поставци је преко 200 експоната — слика, текстова, предмета и фотографија.

9. октобра 1981. Матичној библиотеци „Вук Караџић” у Пријепољу предат је легат др Оливера Милана Минића (1915 — 1976, професора Архитектонског факултета у Београду. Легат садржи: 650 књига, часописа, више пројеката и скица, сликарски и радни штафелај и уметничку слику аутопортрет његовог оца Милана родом из Пријепоља.

1981. „Крвави снегови Санцака и Босне” је наслов публикације Војина Поповића у којој је описао Шесту непријатељску офанзиву износећи драгоцене податке из наших и немачких архива, поготову о пријеполској бици. Народна књига, Београд.

31. октобра 1981. Свечано отворена XV југословенски сусрети аматера „Абрашевић”. То је била највећа аматерска омладинска манифестација. Изведена је сценска поема посвећена 40-годишњици устанка народа Југославије под називом „Југославијо, оно што остаје је човек”. Овај спектакуларни програм извело је преко 600 аматера.

1981. Разуменка Поповић Зума објавила је књигу „Споменици НОВ-а и револуције СР Србије 1941 — 1945” у којој је описала и споменике из нашег краја.

14. априла 1982. У оквиру међународне културне сарадње СР Србије и СФСР (СССР) организована је манифестација „Дани културе руске СФРС у СР Србији”, а у Пријепољу је у организацији Дома револуције приказана велика изложба под називом „Дечје стваралаштво”. Приказано је разноврсно стваралаштво деце из ове руске републике. Ово је колико нам је познато прва међународна изложба, а дечјег сигурно у Пријепољу.

30. маја 1982. У Месној заједници Сељашница снимљена је телевизијска емисија „Знање имање” телевизије Београд. До снимања емисије и великог културног догађаја за ово место и овај крај дошло је захваљујући великој активности и прегалаштву и резултатима које постижу, пољопривредници, а посебно у ратарству и воћарству. Овом приликом дошло је до склапања пријатељства између ове Месне заједнице и Месне заједнице из Врдника, Срем. Емисија је наишла на велики пријем код гледалаца.

5. јуни 1982. На Јабуци организована свечана и масовна прослава 40-годишњице од формирања прослављене Треће пролетерске НОУ санџачке бригаде. На свечаности говорио председник ЦК Савеза комуниста Србије Душан Чкребић, а потом изведен богат културно-уметнички програм пред око десет хиљада присутних — бораца бригаде и грађана. Редакције локалних листова Бјелопољске новине, Златарске новости, Прибојске новине, Пљеваљске новине и Глас Полимља заједнички издале лист посвећен овој бригади.

1982. Народна књига из Београда објавила је друго издање монографије „Прва шумадијска бригада” Исидора Буковића у којој је опширно описао ратни пут бригаде и њено страдање 4. децембра 1943. године у Пријепољу.

29. новембра 1982. У Седобру на месту погибије народног хероја Љубише Миодраговића откривено је спомен обележје чији је аутор Синиша Вуковић, а металне птице Нандор Глид, оба из Београда.

Маја 1983. Српска академија наука и уметности у редакцији академика Радомира Лукића издала је трећу књигу Историје сељачког друштва (социологија сељачких радова) Сретена Вукосављевића. Ово је обимнија књига близу 600 страна. У књизи је као прилог објављена библиографија радова Сретена Вукосављевића коју је припремио Добрило Аранитовић. Библиографија садржи 7 обимнијих књига, 4 уџбеника, 338 наслова чланака које је Сретен објавио у времену од 1905. до 1967. године (међу којима су студије и огледи). Библиографија садржи два рукописа који се чувају у одговарајућим архивама. Као што се види ово је обиман опус његовог научног стваралаштва.

28. јуна 1983. Скупштина СР Србије прогласила је РИМСКУ НЕКРОПОЛУ НА КОЛОВРАТУ као споменик културе од ВЕЛИКОГ ЗНАЧАЈА.

1983. Републички завод за заштиту споменика културе Србије у Београду објавио у својим „Саопштењима“ два запажена и врло документована научна рада — Борбе Бошковић и Милка Чанак Медић „Нека питања најстаријег раздобља Милешева“ и Светлана Мојсиловић — Поповић „Истраживања средњовековног манастира — манастир Милешева“.

1983. „Тридесет седма Санџачка НОУ дивизија“ обрађује борбени пут коју је написао један од њених ратних команданата Чедомир Друловић. Издавач је Војноиздавачки завод из Београда.

Јануара 1984. „Југословенске новости“ које издаје Таџуг за дипломате, стране новинаре и друге заинтересоване донеле су илустровану репортажу на последњој ударној страни о Пријепољу. Репортажа је на простору целе стране, а објављена је на пет језика — руски, енглески, шпански, француски и српски у тиражу од преко 30 хиљада примерака. Аутор репортаже је Бранко К. Зејак.

Маја 1984. „Песме борбе и слободе“ наслов је зборника сабраних песама Милосава Пузовића из

Пријепоља. Припрему за штампу учинио је публициста и новинар Љубомир Матовић, а приказ ове богате збирке од 106 песама дао је професор Универзитета др Петар Влаховић.

Маја 1984. Југословенска естрада из Београда издала је зборник новинских радова новинара и публицисте Милорада Веруовића из Пријепоља под насловом „У професији слатке горчине“.

4 — 8. јула 1984. Одржане су у Пријепољу 30-те јубиларне Међурејубличке омладинске спортске игре „Братство јединство“ на којима је учествовало 2.700 спортиста из 26 општина три социјалистичке републике.

1984. „Дечје новине“ из Горњег Милановца у едицији Легенде објавиле су књигу Милана Гагића „Владимир Перић Валтер — животни пут и револуционарни рад“. На 96 страна дат је врло сажет живот и рад народног хероја.

1984. У едицији Библиотека туристичких водича, Туристички савез Пријепоља и Туристичка штампа из Београда издали су туристички водич Јабуге и њене околине под насловом „Јабуга, Меморијални простор „Бошко Буха“ аутора Љубомира Матовића.

1984. Танјут је издао први туристички водич Пријепоља у седам хиљада примерака, богато илустрован. Аутори су др Петар Влаховић и Бранко К. Зејак.

16. јануара 1985. Од великог мраза река Лим је преледила и комотно се прелазило с једне на другу страну.

3 — 7. јуни 1985. У организацији Српске академија наука и уметности одржан је научни скуп „МИЛЕШЕВА У ИСТОРИЈИ СРПСКОГ НАРОДА“ Београду, Пријепољу и манастиру Милешеви. Поднета

су 32 саопштења и на тај начин обележена 750-годишњица ове немањихке задужбине.

1985. „Мала сјећања на велику кућу” др Милица Матовића описана је патријархална породична задруга у Косатици. Издавач СИЗ основног образовања и васпитања Пријепоље.

27. септембра 1985. Изненада и неочекивано, на повраку из Пријепоља на улазу у свој стан умро је Велибор Љујић, истакнути револуционар, првоборац и организатор устанка у нашем крају. Био је члан Савета федерације.

1985 „Необичне и намјерне пјесме” Милије Глушчевића, сељака, даровитог народног песника из Камене Горе. Књига садржи 82 песме писане питким народним језиком. Издавач Глас Полимља.

1985. Школске 1985/86. ученици основних школа Ивања, Камене Горе и Доњих Страњани добили су нове модерне школске зграде.

1986. У издању НИРО „Четврти јул” из Београда објављена је књига Љубомира Матовића из Пријепоља „Санџак пева слободи”. Књига садржи око 80 партизанских песама насталих у једном бурном револуционарном периоду.

1986. „Бабинске легенде” је наслов књиге Јована Брашанца из Пријепоља коју је објавио Глас Полимља. На преко стотину страна аутор је концизно описао села на Бабинској површи, настанак села, порекло породица, живот и рад житеља и њихову историју.

1986. „Меморијални центар „Бошко Буха” Јабучка Пријепоље” Бранка К. Зејака је водич овог историјско-културног комплекса кога је издала РО Меморијални центар „Бошко Буха”.

1986. „Монографија о биљном покривачу око-
лине Пријепоља др Милића Матовића из Пријепоља
коју је издао „Глас Полимља“ је драгоцена научна
студија од 160 страна.

1986/87. У овој школској години изграђена је
и предата на употребу зграда основне школе у селу
Потоку код Бродарева.

Марта 1987. „Санџачке легенде“ Бранка Ј. Крке-
љића обрађују истакнуте личности Санџака и све на-
родне хероје овог краја. Издавач Историјски инсти-
тут СР Црне Горе у Титограду.

26 — 31. маја 1987. У Пријепољу је одржан 36.
по реду конгрес Антрополошког друштва Југослави-
је на коме је поднето 80 научних саопштења, др Пе-
тар Влаховић је као увод у рад први саопштио свој
рад „Пријепољски крај и његов значај за антрополо-
шка проучавања“. Учесници, њих око 120, били су из
Загреба, Титограда, Никшића, Београда, Сплита, Ко-
рчуле, Љубљане, Новог Сада, Приштине, Зрењанина,
Ниша, Суботице, Скопља и из суседне Бугарски —
Софије.

1987. „Младост Јабуре“ Бошка Пушоњића, но-
винара и песника је збирка репортажа о Јабуци и
њеним ратницима чија су обележја на овој висора-
вни. Књигу је издао Меморијални центар „Бошко Бу-
ха“ Јабурка Пријепоље.

1987. У едицији Ратна прошлост наших брига-
да Војноиздавачки завод у Београду издао је и трећу
књигу „Трећа пролетерска бригада“, зборник сећања.

1987/88. У овој школској години дограђена је
и предата на употребу зграда Основне школе „Мило-
сав Стиковић“ на Коловрату.

26. јуна 1987. Државни академски фолклорни
ансамбл Берјоска из СССР приредио је у Дому рево-
луције спектакуларни концерт игара и песама.

26. новембра 1987. Скупштина СР Србије прогласила је за непокретно културно добро од ИЗУЗЕТНОГ ЗНАЧАЈА — ЗНАМЕНИТО МЕСТО — Меморијални комплекс „Бошко Буха” Јабуга.

31. V — 5. VI 1988. У новој спортској дворани одржано је 20-то првенство Балкана у одбојци. Учествовале су репрезентације Бугарске, Турске, Грчке, Румуније и наравно Југославије која је освојила прво место. Ово је прво међународно спортско такмичење организовано у овом граду.

25. августа 1988. Приликом конзерваторских радова на манастиру Милешеви конзерватор Оливера Кандић, открила је испод малтера на прозору спољне припрате фреску — портрет у стојећем ставу св. Козме Сукјанина, лекара, у једној руци држи хируршки скалпел, а у другој кутију са лековима, а на другој страни, такође у прозору, фреску крст. Обе фреске су највероватније из 13. века. Ово је прва фреска у прозору где су престављени свеци, обично су то орнаменти.

12. октобра 1988. Званично предата на употребу (почела са радом у септембру) зграда основне школе „Светозар Марковић” у Бродареву. То је модерна планска школа и ово је њена прва фаза.

14. октобра 1988. Одржан је митинг „Братство и јединство” у знаку солидарности са патњама Срба и Црногораца на Косову. На платоу испред Дома револуције присуствовало је преко 15 хиљада грађана. А 19. септембра одржан је такође велики митинг радника ТК „Љубише Миодраговића” коме је поред радника присуствовало око 4 хиљаде грађана и радника.

26. новембра 1988. На Јабуги је отворена и предата на употребу спомен-пошта „Бошко Буха” са 220 телефонских прикључака за подручје Месних заједница Јабуге, Камене Горе, Селашнице и Звезда.

1988. Из штампе је изашао зборник радова са научног скупа који је организовала САНУ јуна 1985. године. Издавач књиге „Милешева у историји српског народа” је одељење историјских наука САНУ. Књига је већег обима и има 320 страна.

1988. Глас Полимља из Пријепоља издао је збирку репортажа новинара, песника и књижевника Бошка Пушоњића под насловом „Неуништиви народ”. На 175 страна објављен је избор репортажа о НОБ-у и револуцији на простору између Таре, Лима и Дрине.

1988. Меморијални центар „Бошко Буха” Пријепоље објавио је збирку песама о херојима мањим од пушке аутора Милана Босиљчића из Београда под насловом „Бошко и бомбаши”. Збирка је илустрована радовима ученика основних школа.

1988. „Сва сунца љубави” је наслов књиге у којој су одабрани радови ученика основних школа из разних крајева Југославије на теме: О Титу, Јунацима мањим од пушке, Слободи, Домовини и ЈНА. Издавач Меморијални центар „Бошко Буха”.

Бранко К. Зејак је дошао на оригиналну идеју. Пошао је од архивских података у којима се помиње Пријепоље, Милешева и милешевски, одосно пријепољски крај још у раном средњем веку. Од тог времена Б. Зејак прати и следи поједине важније догађаје у одговарајућим историјских епохама који садрже податке о политичким, друштвеним и културним збивањима у пријепољском крају.

Аутор је сабрао обиље података и направио један културно историјски пресек крцат поузданим подацима о свим битнијим догађајима у минулим епохама и у савременом добу. Реч је о једном историјском приступу у којима се догађаји ређају хронолошким редом. На тај начин је створена својеврсна хроника којој је дат и оригиналан одговарајући наслов, непретенциозно именован „Милешевски памтивек“. Овим широким насловом избегнути су и евентуални могући пропусти у одабирању података. Б. Зејак је дошао овако до једног драгоценог подсетника који има широк друштвени, наставни па и научни значај. Пријепољски крај и на овај начин улази у историју наше земље и постаје њен неразодјиви део не само просторно него и временски са дубоко осенченом историјском традицијом. Из ове „хронологије“ се чита историја краја и друштвених односа који су у овом пределу владали у појединим историјским раздобљима. Захваћени су сви слојеви становништва. Смењују се ратници, властодршци, путници, добронамерници, пожељни и непожељни пролазници, „сиротиња“ која глобе давати не може ни трпети зулум, како би рекао песник. Нарочито су подиртане ослободилачке тежње народа и истакнуте његове слободарске традиције. Једном речју: рукопис има племениту историјску поруку и поуку.

Из рецензије

др Петар ВЛАХОВИЋ, проф.
Београдског универзитета

Није ово први пут да се Бранко К. Зејак „огледа“ на темама завичаја. Обрађивао је он у својим књигама споменична обележја свог краја; даље, туристички је валоризовао свој завичај и приближио га сваком путнику намјернику као и објавио безброј текстова по разним новинама. Живахно, надахнуто и упорно се Бранко К. Зејак одазивао свој завичају, пишучи о њему и у сталној жељи да га што потпуније презентира јавности и свијету. У том смислу незамјенива је улога његова као иницијатора и координатора око Сеоских дана „Сретена Вукосављевића“, око подизања, вођења и удахњивања духа ДОМА РЕВОЛУЦИЈЕ, а тиме и стварања културног имиџа Пријепоља као и око безброј других културних ангажовања (сакупљање књига за сеоске школе и сл).

Почињући свој запис од 1218. па до конца 1988. године, Бранко је регистровао безброј догађаја везаних за Пријепоље и околину. Бранко је предметни рукопис водио храбро, са љубављу, ангажовано и активно уносећи себе.

И наравно са највећом љубављу Бранко је својим рукописом допринео обележавању јубилеја од 770 година, од првог помена Пријепоља са околином. Треба рећи, а што је и најнормалније, да је тај први помен везан за стару задужбину манастирску МИЛЕНШЕВЕ. На љепши начин обележавање овог ријетког јубилеја није се могло ни замислити, није се могло ни учинити као што је то урадио Бранко К. Зејак, са својим рукописом и његовом предајом за штампу.

Бранкова књига ће бити пригодан приручник свим ученицима школа за изучавање завичаја, за поуку из родољубља. Истовремено, то је и прилог свакодневни свим људима Пријепоља и околине, да не забораве прошлост свог завичаја и стални подстицај будућности. Посебну вредност ће имати књига и за све Бранкове завичајце у туђини, гдје човек открива стварне вредности свог завичаја, и књига ове врсте ће му бити најдрагоценији и свакодневни дружбеник.

Из рцензије
Цана ЈАНИЋИЈЕВИЋА

БРАНКО К. ЗЕЈАК

Рођен је 1930. године у селу Горњим Страњанима, отац Крсто, мајка Стајка. Основну школу завршио у родном месту, нижу гимназију у Пријепољу, учитељску школу у Титовом Ужицу, а Вишу школу друштвено политичких наука у Београду.

Новинарску сарадњу отпочео је у титовоужичким „Вестима“ а касније у пријепољском „Гласу Полимља“, „Полимљу“ и поново у „Гласу Полимља“, а повремено је сарађивао у „Четвртог јулу“ и „Ужичком зборнику“ и другим листовима и часописима.

Објавио је публикације „Спомен обележја у општини Пријепоље“, монографију споменика „Четврти децембар“ у Пријепољу под називом „Слободниште“ (два издања), монографију „Бошко Буха“ Јабучка Танјуга објавили су историјско-туристички водич кроз општину Пријепоље под називом „ПРИЈЕПОЉЕ“.

Шире илустровану репортажу о Пријепољу за потребе страних читалаца објавиле су му Југословенске новости на пет језика — енглеском, француском, руском, шпанском и српскохрватском.

Био је уредник и приређивач издања више књига и других публикација.

Живи и ради у Пријепољу.

С А Д Р Ж А Ј

Уместо предговора — Бранко К. Зејак	5
Времењев буре и богате прошлости пријепољског краја — Љубомир Матовић	7
XIII век	11
XIV век	12
XV век	15
XVI век	18
XVII век	22
XVIII век	27
XIX век	28
XX век (1900 — 1910)	36
1910 — 1920	41
1920 — 1930	47
1930 — 1940	51
1940	57
1941	58
1942	66
1943	75
1944	81
1945	84
1946 — 1988	86
Из рецензије др Петра Влаховића	119
Из рецензије — Цана Јанићијевића	120
Белешка о Аутору	121
Прилози у фотографијама и цртежима	127

Бранко К. Зејак: Милешевски
памтивек

Издаје и штампа:

Штампарија „Милешево“
Пријепоље

Рецензенти:

Др. Петар Влаховић
Цане Јанићијевић

Уредник

Љубомир В. Матовић

Технички уредник

Рифат Куртовић

За издавача

Љубиша Васојевић

Коректор:

Славенко Дробњак
Мехрудин Хаџифејзовић

Тираж: 1000

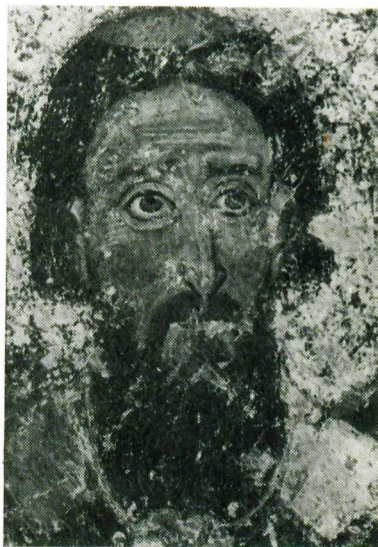
**ПРИЛОЗИ У ФОТОГРАФИЈАМА
И ЦРТЕЖИМА**

Манастир Милешева

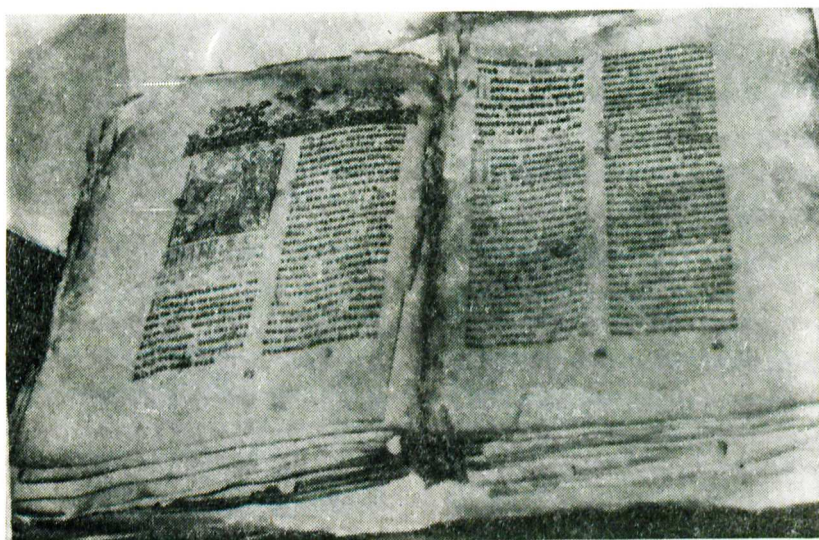
**Краљ Владислав, ктитор
манастира Милешеве**

Свети Сава

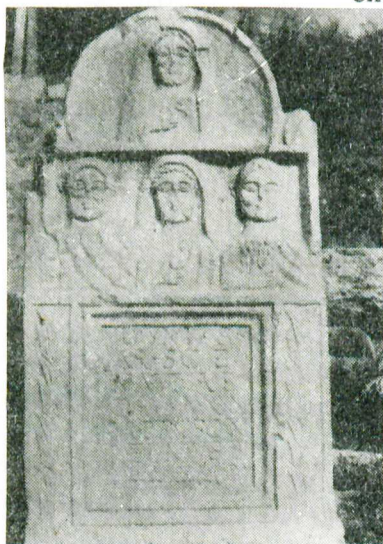
Милешевски Бели анђео

Стара штампана књига из Милешева

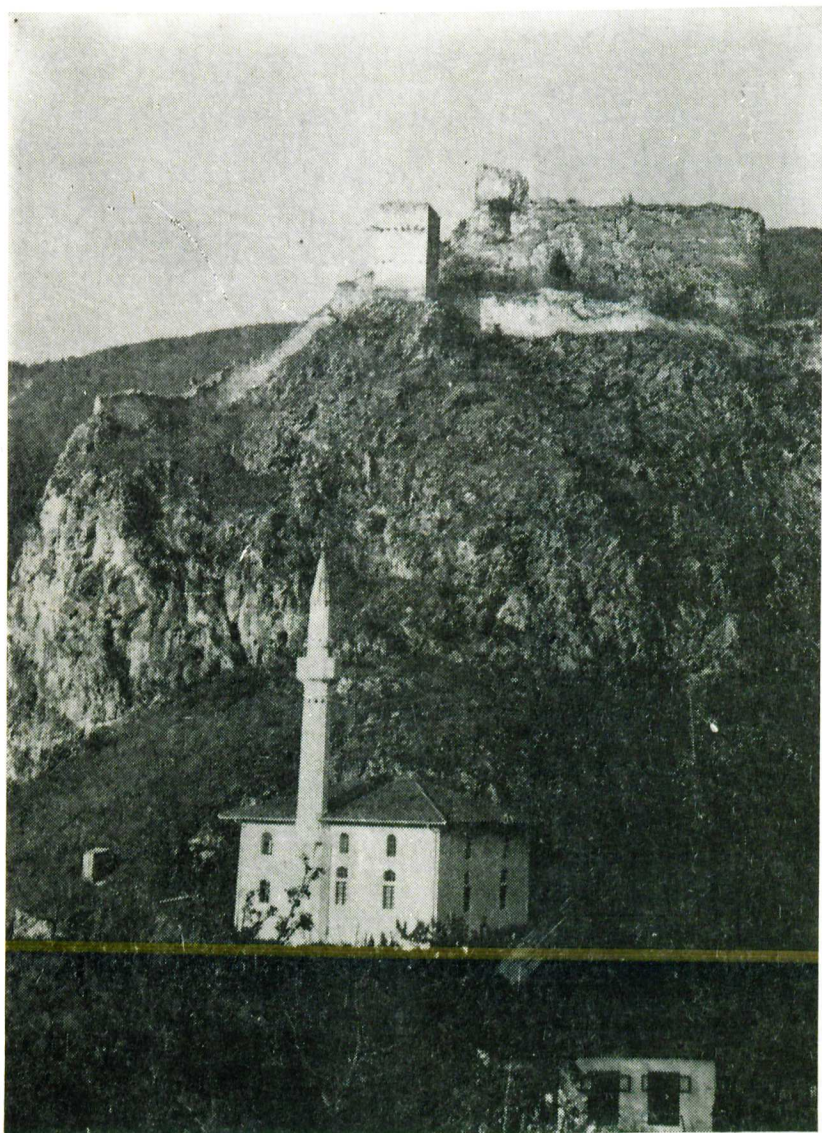
Коловрат - римска некропола (II-IV века), надгробни споменик

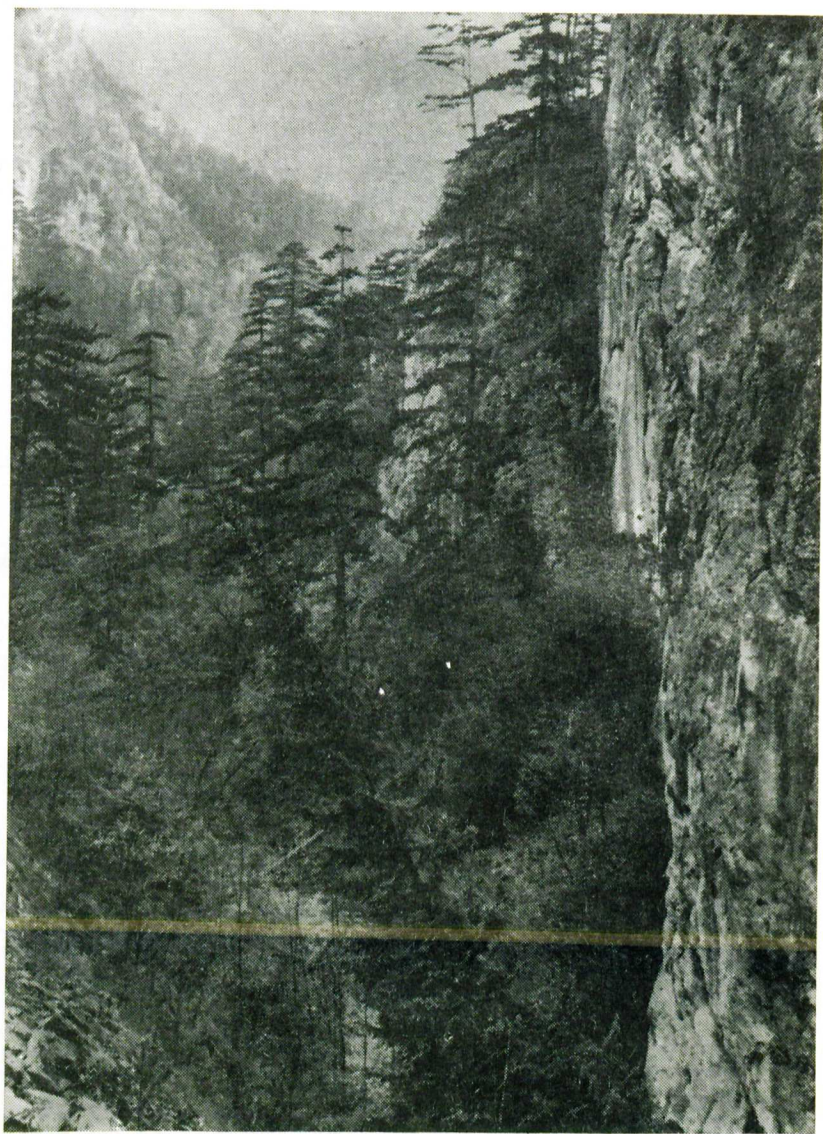
локалитета Коловрат

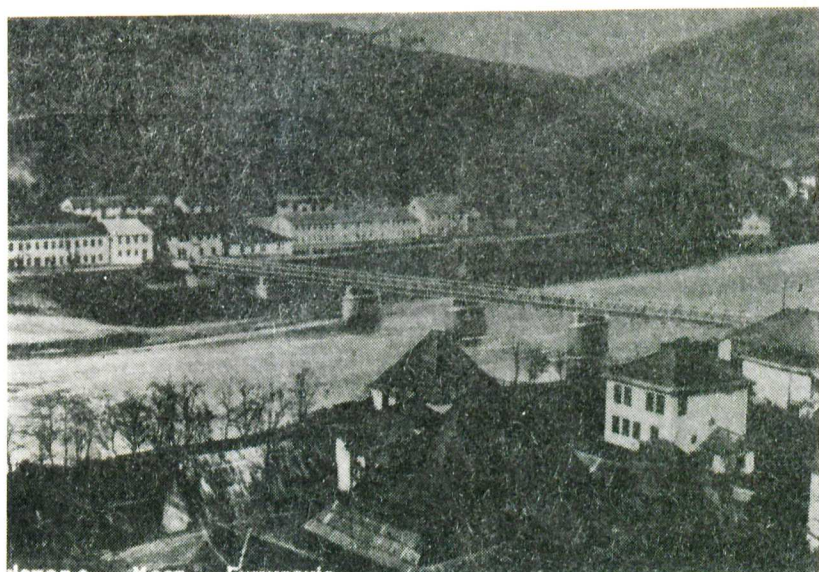
Накит нађен у Некрополи Коловрат

Средњовековни град Милешевац и џамија у Хисарцику

Шумски ревивр Панчићеве оморике у кањону Милешевке

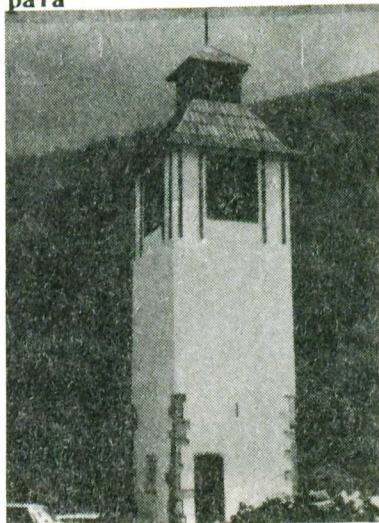

Пријепоље — Мост — Гимназија

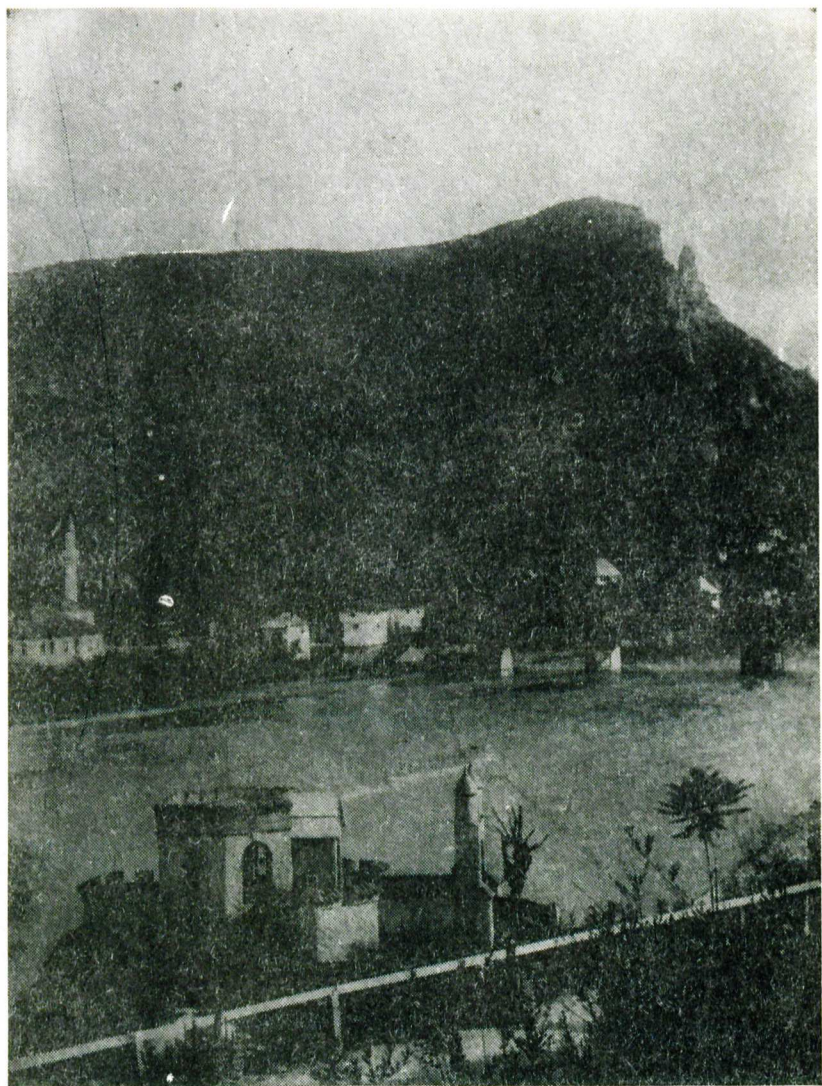
Пријепоље - мост - гимназија. Мост је изграђен на каменим стубовима са жељезном оградом. Срушен у току другог светског рата

Џамија у Пријепољу

Сахат кула у Пријепољу, 17. век

Поглед на варош Пријепоље и католичку капелицу одмах
по изградњи, после 1887. године

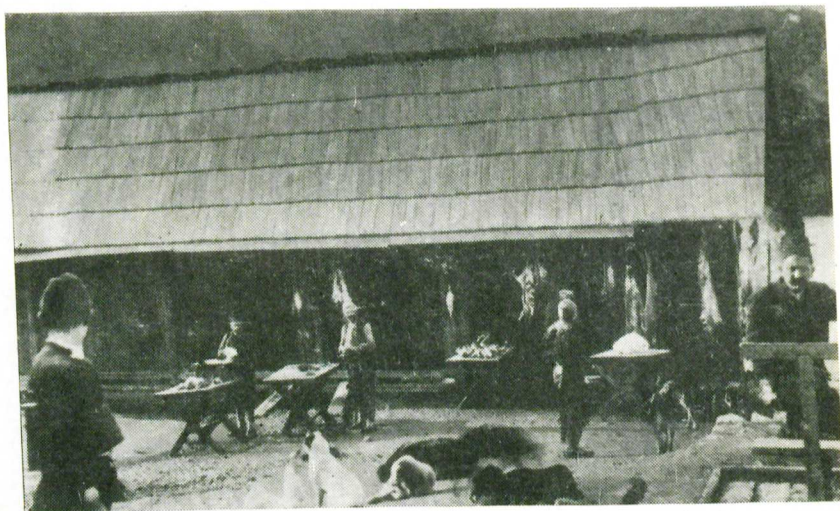
Дочек турских великодостојника у Пријеполу 1897. године
испред Беледије

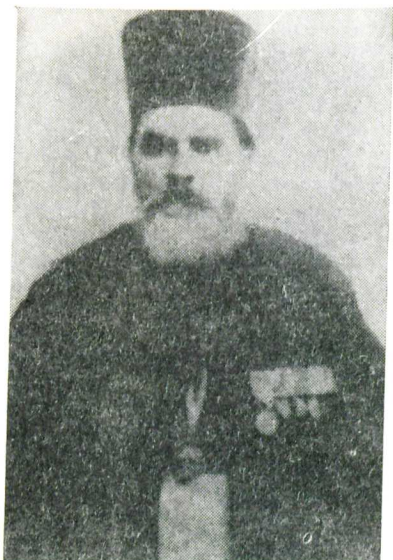
Одлазак једне аустријске породице из Пријепоља, 26.
септембра 1901. године

Главна улица у Пријепољу, крај 19. века

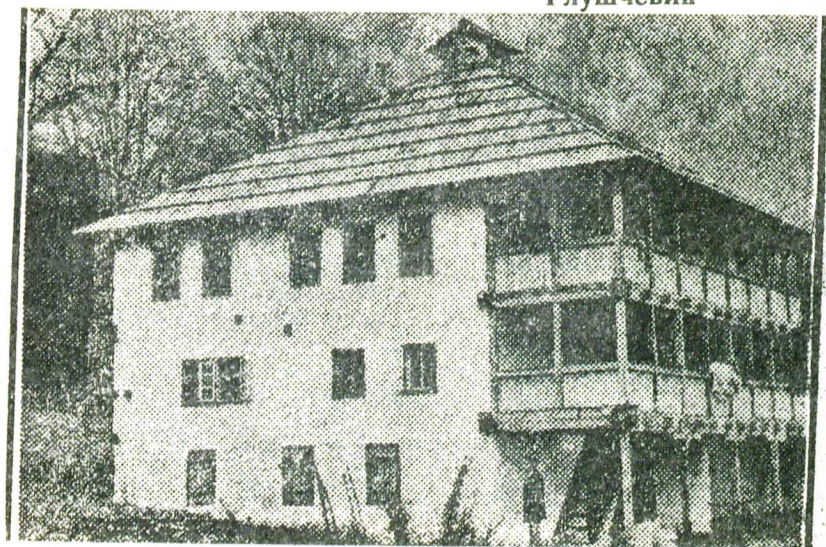
Месаре у Пријепољу у непосредној близини православне цркве које су срушене у време 1912/1913. године

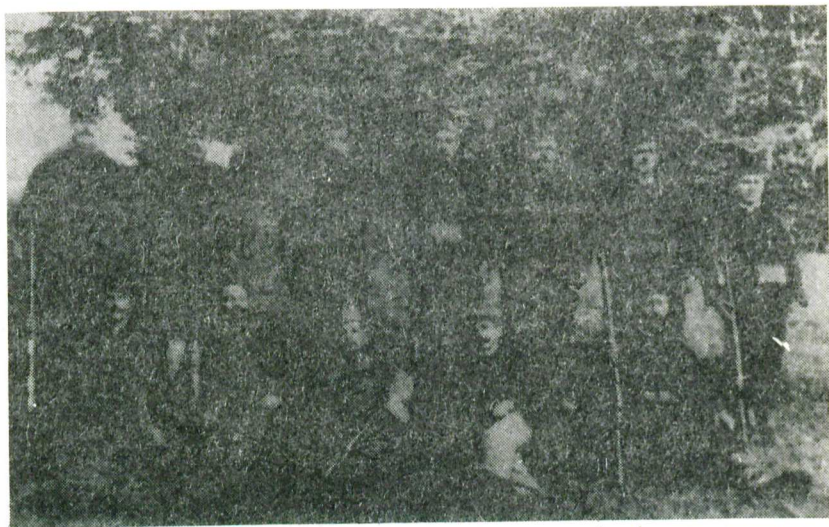
Бабински војвода прота
Јевто Поповић Кувeља

Први новинар из
Пријеполског краја: Окица
Глушчевић

Сведок бурних догађаја: Конак у Сељанама

Комитска дружина Сретена Вукосављевића (седи други с лева) на Јавору 1909. године

Ослободиоци Пријепоља, октобра 1912. године

Цртеж полимских сликара Лазовића

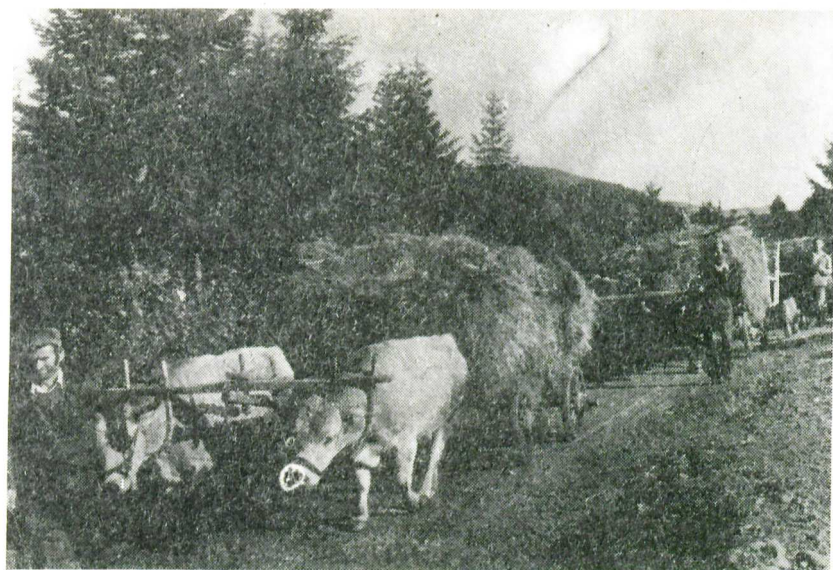
Пијаца у Пријепољу пред други светски рат

Поглед на сеоске пределе

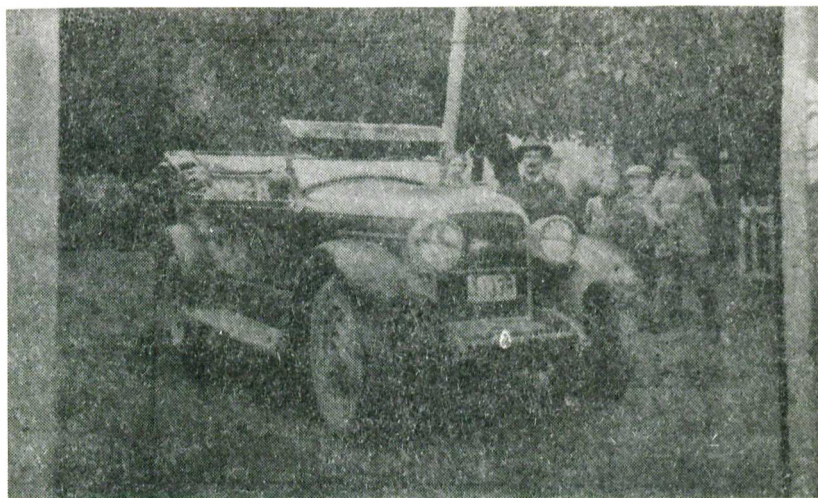
Привлачна сеоска панорама

„Велики транспорт“ у Милаковићима: довлачење сена са планине Озрен

Милаковићи - Тичје Поље: музеј старина под ведрим небом

Прво возило у Пријепољу 1926. године

Са једног маскенбала у Пријепољу 1928. године

Ветерани пријепољског ФК „Полимље“ 1972. године

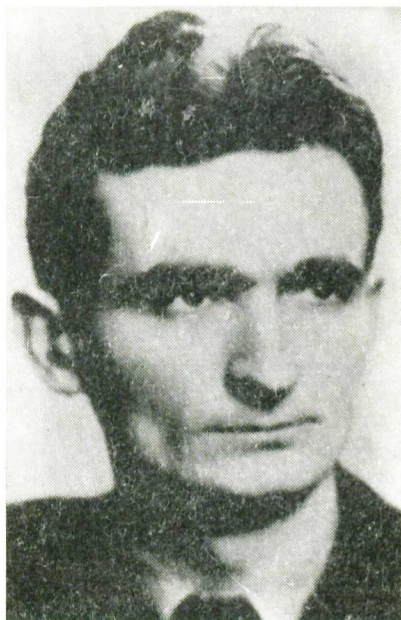
Уредник првог листа у
Пријепољу Миливоје
Жугић

Хроничар Пријепоља:
Милорад Крповић

Национални борац и
научни посленик: Сретен
Вукосављевић

Народни херој Владимир
Перић Валтер

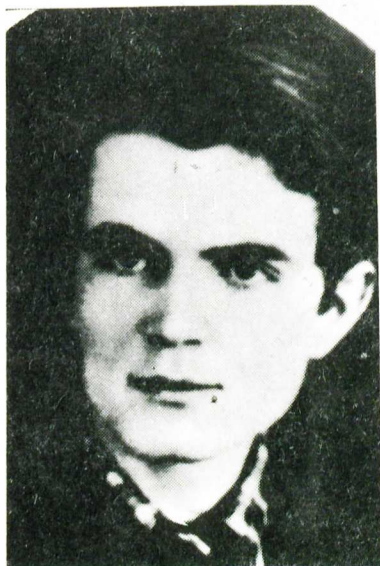
Народни херој Тина
Врбица Миодраговић

Народни херој Љубиша
Миодраговић

Хародни херој Владимир
Кнежевић Волођа

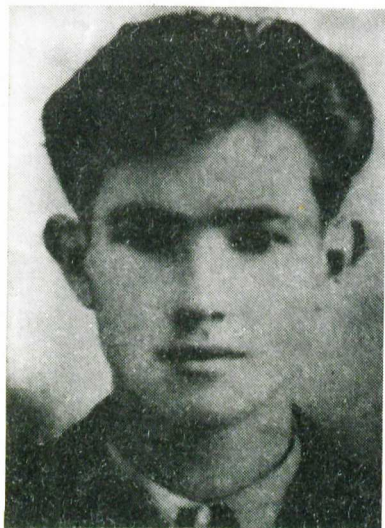
Народни херој Рифат
Бурдовић Тршо

Велибор Љујић

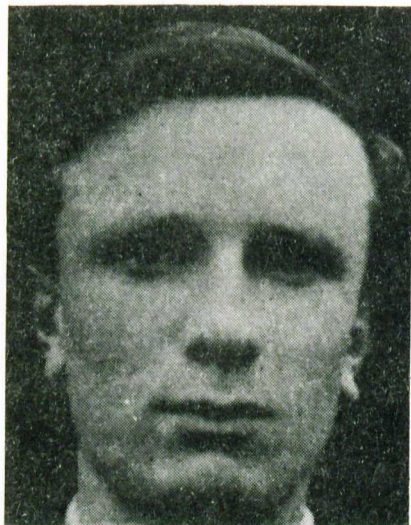
Бранко Радичевић

**Народни херој Душан
Томашевић Ђирко**

**Народни херој Милосав
Стиковић**

**Комадант Првог
милешевског партизанског
батаљона Добрица Баковић**

Генерал Бошко Шкрбовић

Генерал Милоје
Тописировић

Генерал Боле
Новосел

Ахмо Шеховић

Крсто Лучић

Рапорт команданта и комесара IV санџачке бригаде 1. децембра 1943. године Велимиру Јакићу и Селму Хашимбеговићу, команданту и комесару Главног Штаба Санџака

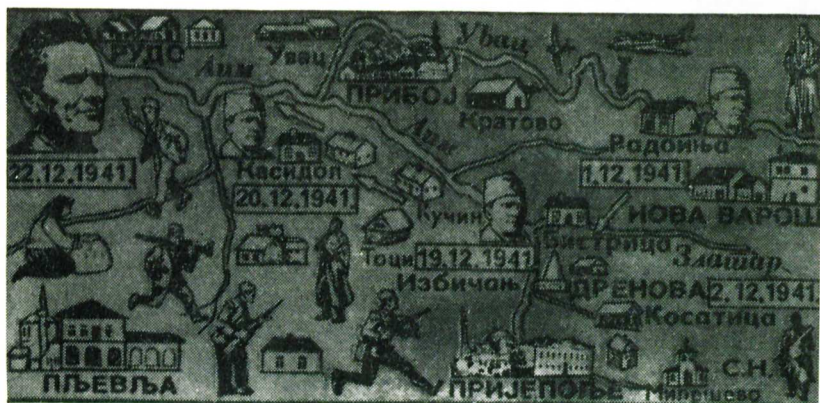
Мирко Ђуковић и Душан Томашевић са Надом Богдановић и другим саборцима у Бијелом Пољу 1944. године

**Јулка Радаковић, мајка
близанаца Титових
кумчади из Дренове,
убијена од Италијана
седам дана после порођаја.**

**Титов чамција Рајко
Веруовић из Избичња**

**Титове стазе од Нове Вароши - Дренове - Толаца и
Касидола до Рудог у јесен 1941. године**

Један од ратних снимака врховног команданта
југословенских партизана друга Тита

Народни херој Бошко Буха

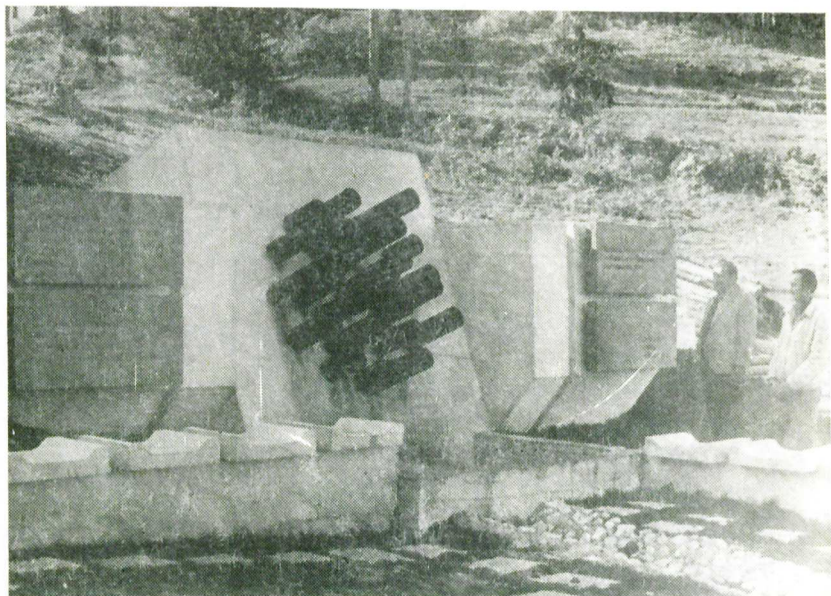
Народни херој Гојко
Друловић

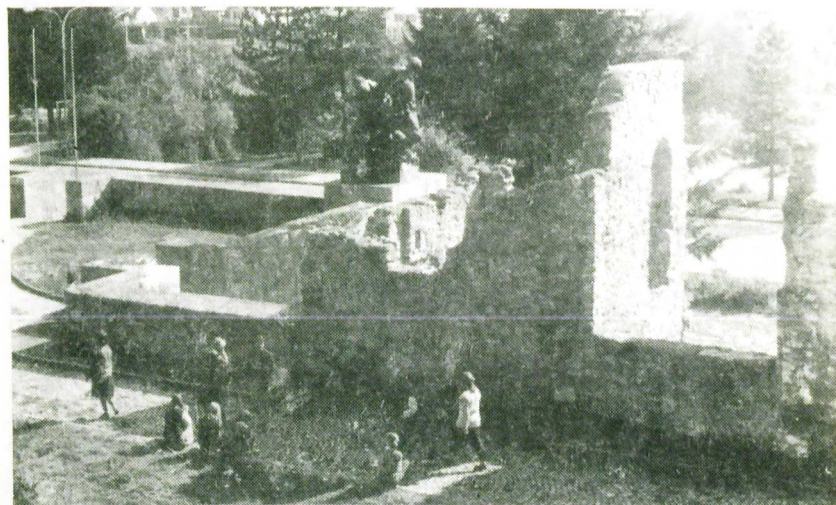
Књижевник и
револуционар: Војо Терић

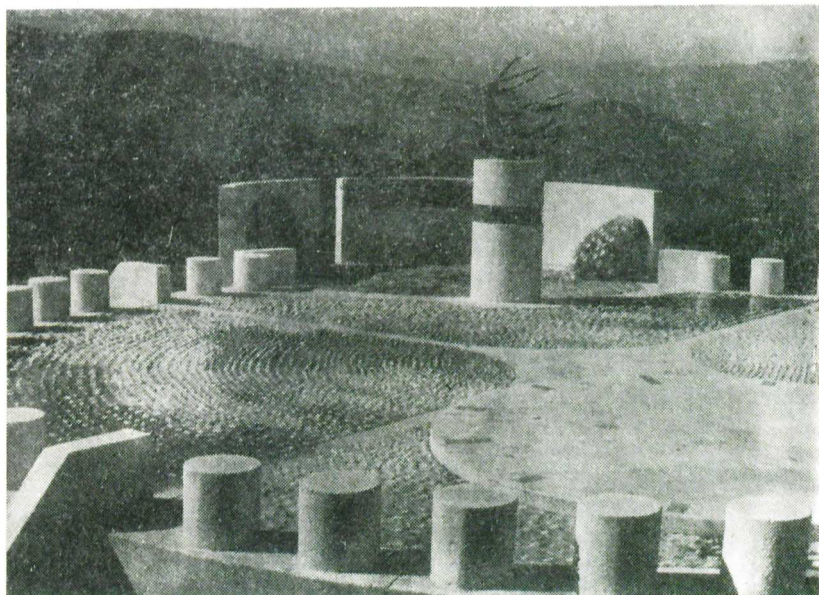
Др Петар Влаховић,
професор Београдског
универзитета

Спомен обележје код извора Студенац у Бабинама

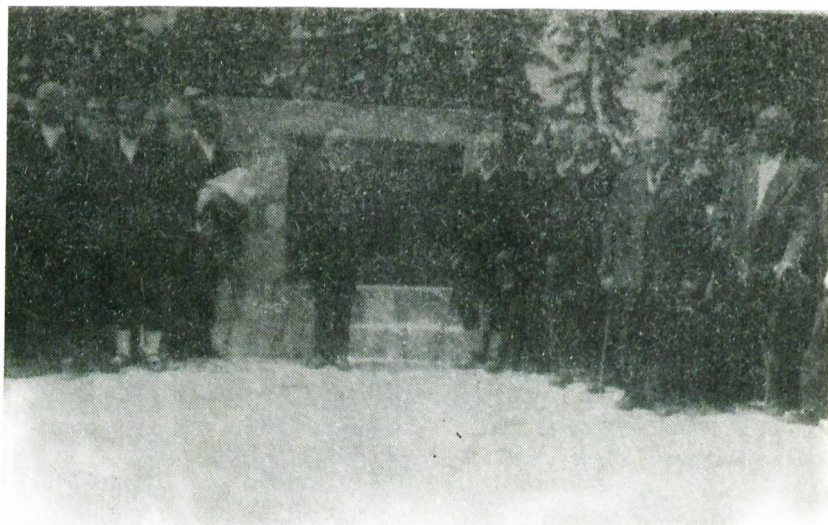
Споменик „Четврти децембар“, Пријепоље

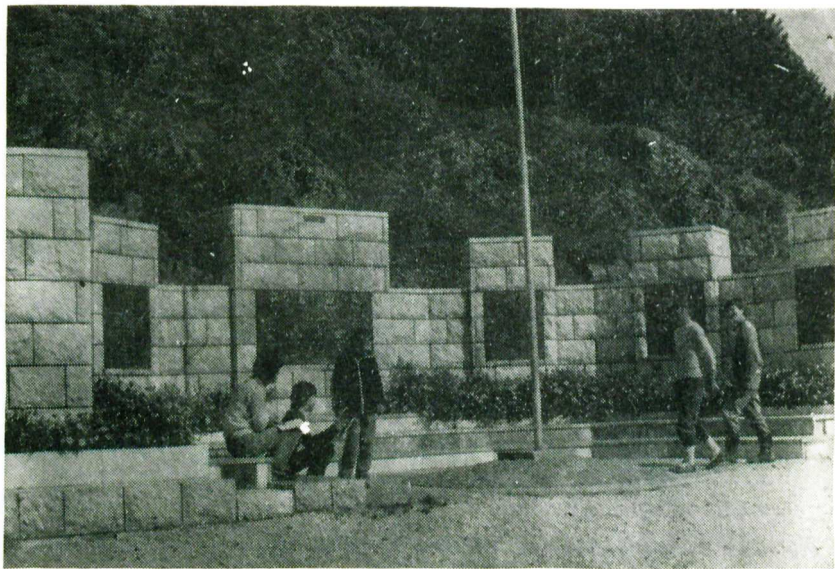
Седобро - спомен обележје на месту погибије народног хероја Љубише Миодраговића

Јабука - споменик пиониру бомбашу народном хероју Бошку Бухи

Откривање споменика изгинулим ратницима у ратовима
1912 - 1918. године у Бабинама

Страњани - спомен обележје

Млади градитељи пруге Београд - Бар у лимској долини

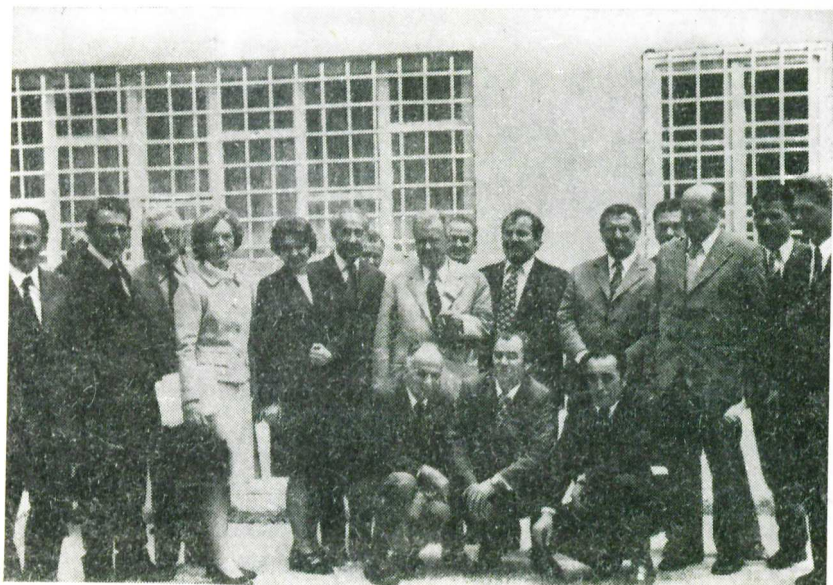
Вековни сан је остварен - први воз у лимској долини

Тито говори грађанима Пријепоља приликом пуштања у саобраћај пруге Београд - Бар

Са величанственог дочека „плавог“ воза и друга Тита 28. маја 1976. године у Пријепољу

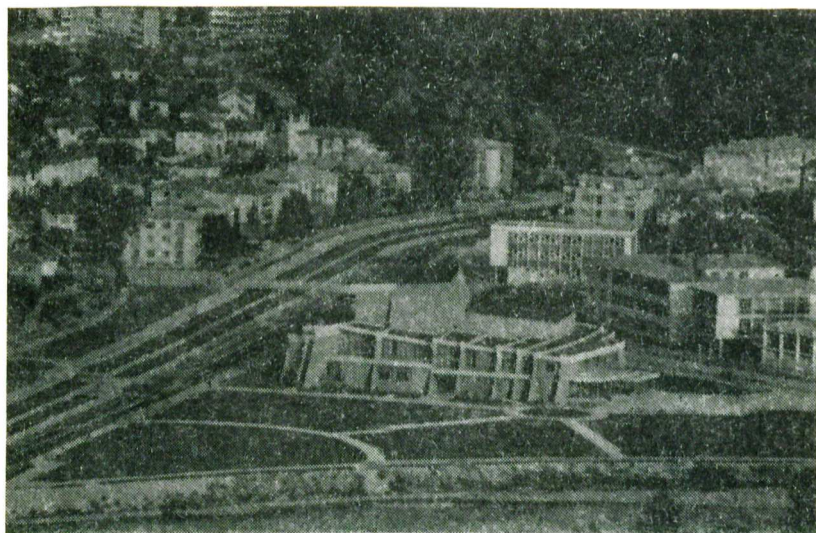
Учесници Симпозијума „Сретен Вукосављевић”,
Пријепоље, 1974. године

Десети сазив сликарске колоније Милешева, Пријепоље
1983. године

Са отварања Дома револуције у Пријепољу, 3. јули 1979.
године

Као усидрена лађа на обалама Милешевке и Лима: Дом
револуције у Пријепољу

Коловрат: Индустриски басен Пријепоља

Препорођени град на Лиму: Панорама Пријепоља